

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060109

DOM
2014-06-18
meddelad i Stockholm

Mål nr
M 7307-13 och M 11820-13

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDEN

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldomar 2013-07-03 och 2013-12-10 i mål nr M 595-12, se bilaga A och B

KLAGANDE OCH MOTPARTER

1. Luossavaara-Kiirunavaara AB, 556001-5835
Box 952
971 28 Luleå

Ombud: Advokat J E

2. Havs- och vattenmyndigheten
Box 11930
404 39 Göteborg

3. Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå

4. Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

5. Naturskyddsföreningen i Kiruna

6. Naturskyddsföreningen i Norrbottens län, 897900-4242

MOTPARTER

1. Gabna Sameby, 897300-1152
Box 89
981 22 Kiruna

2. Kiruna kommun
981 85 Kiruna

Dok.Id 1146756

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

3. Laevas sameby, 897300-1160
Box 53
981 21 Kiruna

4. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad

SAKEN

Tillstånd till gruvanläggning för brytning samt krossning/sovring av järnmalm från Mertainen i Kiruna kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar de överklagade deldomarna endast på följande sätt.

Allmänt villkor

Om inte annat följer av mark- och miljödomstolens deldomar, i de delar som står fast, samt av denna dom ska arbetena utföras och verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat i ansökningshandlingarna och i målet i övrigt angett eller åtagit sig.

Villkor

4. Stoftnedfall från verksamheten får vid mätpunkter inte överstiga 600 g/100 m² och 30 dygn (mätt med NILU-provtagare). Bolaget ska senast tre månader innan tillståndet tas i anspråk, till tillsynsmyndigheten redovisa förslag på lokalisering av mätplatser för tillsynsmyndighetens godkännande. Om stoftnedfall från verksamheten överstiger 350 g/100 m² och 30 dygn, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att ett överskridande inte ska upprepas.

12. Vid avverkning av området för det planerade upplaget för sidoberg och sovringsavfall ska bolaget, i samråd med tillsynsmyndigheten, ta till vara s.k. död ved för utplacering i kommande kompensationsområde.

Villkor – kontroll av påverkan inom Rautasområdet samt skyddsåtgärder

Kontroll avseende statusen för de utpekade naturtyperna enligt art- och habitatdirektivet som förekommer i Rautasområdet (Aapamyrs och Västlig taiga) ska utföras. Inledande statusbedömning ska genomföras under sommarperioden 2014. Kontroll av grundvattennivåer i jord och berg ska utföras inom området som sträcker sig från planerat dagbrott till Natura 2000-området Rautas. För att inhämta information om de naturliga fluktuationerna i god tid innan en påverkan kan komma att ske ska mätningar påbörjas senast augusti månad 2014. Skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska, efter tillsynsmyndighetens godkännande, vidtas så att grundvattennivåerna i jord vid den norra gränsen till Rautasområdet inte tillåts sjunka under de naturliga variationerna. Genomförande av kontroll av påverkan ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Delegering

Mark- och miljööverdomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att

D4. godkänna förslag på lokalisering av mätplatser samt fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande av stoftvillkoret upprepas, samt bestämma när åtgärderna senast ska vara genomförda (Villkor 4),

D5. avgöra när skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska genomföras (Villkor – kontroll av påverkan inom Rautasområdet samt skyddsåtgärder).

Verkställighetsförordnande

Verkställighetsförordnandet upphävs.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i första hand yrkat att bolaget ska komplettera den geohydrologiska utredningen hos Mark- och miljööverdomstolen. I andra hand har Naturvårdsverket yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för erforderlig handläggning, dvs. för komplettering av den geohydrologiska utredningen. För det fall utredningen inte kompletteras har Naturvårdsverket i tredje hand yrkat att ansökan ska avslås. Om utredningen enligt förstahands- och andrahandsyrkandet utvisar att det föreligger risk för skada på Natura 2000-området Rautas har Naturvårdsverket yrkat att ansökan ska avslås om inte bolaget kompletterar med förslag på kontrollprogram och skyddsåtgärder som undanröjer risken.

Havs- och vattenmyndigheten har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens deldomar och, efter ytterligare komplettering, företa en samlad bedömning av båda målen, eller återförvisa målen till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. I andra hand har myndigheten yrkat att ansökan ska avslås. För det fall tillstånd ges till verksamheten har myndigheten i tredje hand yrkat att provisoriska och slutliga villkor ska föreskrivas för utsläpp till vatten i enlighet med följande.

Som slutligt villkor för verksamheten föreskrivs att nedanstående halter inte får överskridas.

• Ammoniak (NH ₃)	0,005 mg/l
• Koppar	10 µg/l
• Zink	7,5 µg/l
• Kadmium	0,2 µg/l
• Nickel	10 µg/l
• Bly	3 µg/l
• PAH – Bens(a)pyren	0,00042 µg/l

Som provisoriskt villkor för verksamheten föreskrivs att nedanstående halter inte får överskridas.

• Totalkväve (N-tot)	2,5 mg/l
• Ammonium (NH ₄)	100 µg/l
• pH	≤ 8
• Krom	7,5 µg/l
• Arsenik	12 µg/l

- Kobolt 1 µg/l
- Järn 1 mg/l
- Suspenderande ämnen 10 mg/l

Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens deldom 2013-12-10 i den del den avser tillstånd att deponera erforderlig mängd sidoberg och sovringsavfall. Vidare har länsstyrelsen yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska föreskriva att avgörandet av frågan om deponering av sidoberg och sovringsavfall ska skjutas upp till dess att den av mark- och miljödomstolen föreskrivna utredningen om kompensationsåtgärder har prövats.

Naturskyddsföreningarna i Kiruna respektive **Norrbottens län** (naturskyddsföreningarna) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens deldom 2013-07-03 och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för komplettering av underlaget och fortsatt handläggning. I andra hand har föreningarna yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå eller avvisa bolagets ansökan.

Luossavaara-Kiirunavaara AB (bolaget) har bestritt Naturvårdsverkets, Havs- och vattenmyndighetens och Naturskyddsföreningarnas yrkanden. Beträffande länsstyrelsens överklagande är bolagets inställning i första hand att yrkandena ska avvisas eller lämnas utan bifall. I andra hand har bolaget medgett att det föreskrivs ett kompletterande villkor enligt vilket bolaget, vid avverkning av området för det planerade upplaget för sidoberg och sovringsavfall, i samråd med länsstyrelsen ska ta tillvara ”död ved” för utplacering i kommande kompensationsområde. I tredje hand har bolaget medgett att det föreskrivs ett kompletterande villkor enligt vilket det i aktbil. 18 i mål nr M 11820-13, bilaga 4, markerade delområdet för upplaget inte får avverkas eller tas i anspråk på annat sätt innan det föreligger en godkänd kompensationsplan och de åtgärder som ska vidtas i området har genomförts.

Bolaget har för egen del i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva villkor 4 i mark- och miljödomstolens deldom 2013-12-10. I andra hand har bolaget medgett att, vid ett upphävande av villkor 4, villkor 2 kompletteras med en delegering till tillsynsmyndigheten att vid behov föreskriva om tillkommande skyddsåtgärder för att hindra störande och skadlig damning.

För det fall Mark- och miljööverdomstolen fastställer mark- och miljödomstolens dom i tillståndsfrågan har bolaget yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva inhibitionen av verkställighetsförordnandet.

Länsstyrelsen har bestritt bolagets yrkanden beträffande villkor 4 i mark- och miljödomstolens deldom 2013-12-10. Länsstyrelsen har i första hand ansett att det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret ska gälla. I andra hand har länsstyrelsen medgett viss ändring av nivåerna för stoftnedfall enligt följande.

Stoftnedfall från verksamheten får vid mätpunkter inte överstiga 600 g/100 m² och 30 dygn (mätt med NILU-provtagare). Bolaget ska senast tre månader innan tillståndet tas i anspråk, till tillsynsmyndigheten redovisa förslag på lokalisering av mätplatser för tillsynsmyndighetens godkännande. Om stoftnedfall från verksamheten överstiger 350 g/100 m² och 30 dygn, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att ett överskridande inte ska upprepas. Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast ska vara genomförda.

Naturvårdsverket, Kiruna kommun och **Naturskyddsföreningarna** har uppgett att de stödjer länsstyrelsens inställning beträffande villkor 4 i mark- och miljödomstolens deldom 2013-12-10.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN*Natura 2000*

Naturvårdsverket har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande. Länshållningen av det planerade dagbrottet kommer att leda till en grundvattensänkning i verksamhetsområdet och det finns en uppenbar risk för att grundvattensänkningen även kan omfatta det direkt angränsande Natura 2000-området Rautas. Bolaget har inte på ett tillfredställande sätt klargjort att denna avsänkning inte kan skada de livsmiljöer i Rautas som avses skyddas eller medför att de arter som avses skyddas inte utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av arterna i området. Hur väg E10 påverkar grundvattenavsänkningen är oklart och inte närmare beskrivet av bolaget. Att vägen skulle utgöra en geologisk barriär ifrågasätts av Naturvårdsverkets expert, professor Bo Olofsson.

Bolaget har endast gjort teoretiska beräkningar av grundvattenavsänkningen och har inte beaktat inverkan av spröda deformationszoner med lägre strömningsmotstånd än omgivande berg. Det framgår dock att sådana zoner kommer att få en styrande effekt på formen och utbredningen av grundvattensänkningen och att det finns sådana zoner strax söder om verksamhetsområdet, vilka verkar sammanbinda verksamhetsområdet med Rautas. Detta innebär ytterligare en risk för grundvattenavsänkning inom Rautas. Denna brist kan endast läkas genom ytterligare utredningar, såsom seismik.

Bolaget har vidare inte redovisat något underlag som visar att det ur biologiskt och ekologiskt hänseende går att läka en för området potentiellt skadlig grundvattenavsänkning genom infiltration eller någon annan skyddsåtgärd så att ingen skada på Rautas livsmiljöer eller arter uppkommer. Naturvårdsverket bedömer att bolaget inte har uppfyllt vad som rimligen kan krävas ifråga om kunskap om den egna verksamhetens effekter på det skyddade området. Det vatten som bolaget avser att tillföra Rautas genom infiltration har en annan hydrokemi och det kommer att få en mycket kortare uppehållstid i systemet innan det når själva våtmarkerna, jämfört med det naturliga vatten som idag finns i våtmarkssystemet.

Åtgärder som påverkar Rautas hydrologi och hydrokemi negativt ingår i den hotbild som anges i områdets bevarandeplan. För att genom kontroll och skyddsåtgärder kunna upptäcka och förebygga sådana förändringar krävs ett kontrollprogram med tillräckliga biologiska/ekologiska baslinjedata. Detta förutsätter bl.a. att kontrollprogrammet löper under tillräckligt lång tid innan verksamheten påbörjas, så att man har tillräckligt god kunskap om de biologiska, ekologiska och hydrologiska förhållandena för att senare kunna upptäcka en påverkan som riskerar att leda till en skada. Något sådant program har bolaget inte presenterat.

Bolaget har inte uppfyllt de beviskrav som en sökande måste uppfylla ifråga om påverkan på ett Natura 2000-område. För närvarande saknas en geoteknisk utredning av berggrunden mellan verksamhetsområdet och Rautas. Bolagets bedömning av risken för grundvattenpåverkan i det skyddade området bygger i stället huvudsakligen på en teoretisk modellering och jämförelser med andra gruvor i norra Sverige. Det saknas därmed tillräcklig kunskap om de faktiska hydrologiska förhållandena som kan påverka det skyddade området.

Havs- och vattenmyndigheten har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande. I bevarandeplanen för Torne och Kalix älvsystem anges gruvor som ett hot mot de ingående naturtyperna och arterna p.g.a. risken för en ökad belastning av miljöfarliga ämnen som tungmetaller och näringsämnen, att närområdet under anläggningstiden utsätts för stora fysiska påfrestningar, samt att det även kan innebära påverkan på vattenföringen då stora mängder vatten ofta används.

Det råder osäkerheter angående de samlade utsläppen av metaller till recipienten. Det kan inte anses klarlagt bortom allt rimligt tvivel att halterna från alla källor adderat inom gruvans område inte leder till förhöjda koncentrationer i Mertaseno och därmed kan påverka vattenmiljön i Mertaseno och i systemet nedströms. Myndigheten anser att det föreligger risk för skada i området i och med den markanta ökning av kväve i recipienten som utsläppen från verksamheten kommer att innebära.

Det föreligger även risk för skada utifrån frågan om utsläpp av suspenderat material. Mertasenos hydromorfologiska status överensstämmer med de definitioner som gäller för hög ekologisk status, dvs. definitioner avseende grad av påverkan från mänsklig verksamhet i förhållande till referensförhållandet för de olika nivåerna för ekologisk status. Resultatet av myndighetens beräkningar tyder på att verksamheten kan innebära ett väsentligt påverkanstryck på Mertaseno. Framför allt kommer påverkan på hydrologisk regim bli störst under de perioder då flödena är låga, främst sommartid. Denna period är mycket känslig ur ekologisk synvinkel. Ett högre flöde sommartid betyder att viktiga hydromorfologiska och ekologiska strukturer i vattendrag som är beroende av låga vattenstånd inte kan bibehållas och att interaktionen mellan ytvatten och grundvatten störs. Sannolikt leder ökad tillförsel av vatten från verksamheten till en förändrad vattenkemi. Bolaget gör gällande att det inte är problem med högre flöden sommartid med hänvisning till de äldre bedömningsgrunderna. Detta resonemang är felaktigt, och forskningsresultat visar på att även låga flöden har en viktig funktion, såväl ekologiskt som hydromorfologiskt. Det beräknade flödet med tillskottet av vatten tyder på att den hydrologiska regimen kommer förändras från hög till måttlig status under den aktuella perioden. Med tanke på att detta motsvarar två hela statusklasser är det inte rimligt att bibehålla klassificeringen hög ekologisk status eftersom det enligt ramdirektivet för vatten anges att den hydromorfologiska statusen endast får vara mycket lite förändrad från referensförhållandet för att motverka hög ekologisk status. I detta fall finns det risk för att den hydrologiska regimen t.o.m. kan avvika mer än vad som motsvarar måttlig status. Detta sammanfaller dessutom med den ekologiskt mest aktiva perioden, vilket måste anses ge en betydande risk för statusförsämring. Morfologin i vattendraget varierar, vilket innebär att olika delsträckor kommer vara olika känsliga för denna förändring. Någon analys av detta finns inte i underlaget till bolagets ansökan.

Bolaget har till bemötande av Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens respektive talan anfört bl.a. följande. Avgörande för om tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken kan meddelas är inte huruvida den ansökta verksamheten kommer att påverka och förändra vattenkemin och/eller vattenmiljön i Mertaseno eller leda till en viss avsänkning av grundvattennivåer i berg i ett begränsat område i ytterkanten av

Rautas utan huruvida verksamheten kommer att, som framgår av 7 kap. 28 b § miljöbalken, skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Den påverkan på och förändring av vattenkemin och flödet i Mertaseno respektive den påverkan på grundvattentryck i berg som kan komma att uppstå i en begränsad del av Rautas utgör per definition inte sådana skador som utgör hinder mot att meddela tillstånd. Beträffande kraven på det underlag som behövs för ett Natura 2000-tillstånd framgår av Högsta domstolens beslut i Bungeärendet och EU-domstolens praxis att underlaget måste vila på vetenskaplig grund och vara tillräckligt för att kunna skingra varje rimligt tvivel angående risken för otillåtna effekter i berörda områden. Detta krav innebär dock inte att det krävs fullständig vetskap vilket i princip aldrig kan uppnås, särskilt inte när det gäller helt ny verksamhet. Det handlar istället om att uppnå en rimlig grad av säkerhet för att otillåtna skador och/eller störningar inte ska uppkomma.

Beträffande påverkan på *Natura 2000-området Rautas* har bolaget bl.a. anfört att inte alla sprickzoner i framför allt ytberg är vattenförande. Zonerna kan vara igensatta med lera och annat material som begränsar vattengenomströmningen. Enligt genomförda utredningar är nybildningen av grundvatten i jord inom det teoretiskt möjliga influensområdet för avsänkningen i berg fullt tillräcklig för att någon otillåten skada inte ska uppstå, även om det skulle förekomma vissa ytterligare vattenförande sprickzoner. Förekomsten av ytterligare sprickzoner skulle inte påverka ens hela det teoretiskt beräknade influensområdet i berg vilket i sin tur utgör endast 0,8 % (650 ha) av Rautas och inrymmer cirka 1,5 % av den totala arealen av aapamyrrar inom Rautas. Detta innebär i sin tur att även med det teoretiska resonemang som ligger till grund för Naturvårdsverkets inställning kan den potentiella påverkan som eventuella sprickzoner skulle kunna medföra inte komma att skada livsmiljöerna eller arterna inom Rautas på ett sådant sätt som utgör hinder mot att meddela tillstånd. Om det planerade kontrollprogrammet längre fram skulle visa att grundvattenavsänkningen i berg mot all förmodan blir mer omfattande än vad hittills gjorda undersökningar och beräkningar ger vid handen har bolaget beredskap för att vidta skyddsåtgärder i form av infiltration av yt- och grundvatten från närområdet. Påverkan från trycknivåer i berg kommer att

vara en långsam process som följer brytningsnivån i gruvan, vilket innebär att det kommer att finnas tid att sätta in åtgärder om detta skulle bedömas erforderligt. För det fall infiltration blir aktuellt kommer det vatten som används i alla väsentliga avseenden vara identiskt med det naturliga grundvattnet i området, bl.a. avseende kemisk sammansättning och temperatur.

Den del av Rautas som rent teoretiskt skulle kunna påverkas av grundvattensänkning i berg är endast cirka 650 ha och ligger i ytterkanten av området. Av de naturtyper som avses skyddas i Rautas är det aapamyrar som förekommer i området. Arealen inom det teoretiska influensområdet uppgår till 187 ha vilket ska jämföras med den totala utbredningen av aapamyr inom Rautas som uppgår till 12 248 ha. Även om hela Natura 2000-området är skyddsvärt måste detta förhållande tillmätas betydelse i den samlade bedömning som i slutändan ska ske av risken för att verksamheten kan orsaka skada.

Beträffande påverkan på *Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem* har bolaget bl.a. anfört att metallhalterna i Mertaseno även fortsättningsvis kommer att vara mycket låga eller låga enligt Naturvårdsverkets bedömningsgrunder. De beräknade framtida halterna kommer att motsvara god eller hög status för samtliga metaller som kan bedömas eller klassificeras (ekologisk och kemisk status). De beräknade framtida nivåerna ligger också klart under gällande gränsvärden vid normalt förekommande flöden. Detta gäller även vid lägsta lågvattenföring. Mot denna bakgrund bedömer bolaget att de miljökvalitetsnormer som är av gränsvärdeskaraktär inte kommer att överskridas och att god ekologisk status och god kemisk status med avseende på metaller kommer att kunna upprätthållas i Mertaseno. Bolaget bedömer att den sökta verksamheten kommer att ge upphov till en delvis förändrad vattenkvalitet, främst i Mertaseno ner till Liukattijoki. Kvävehalten liksom halter av vissa huvudelement, t.ex. kalcium, klorid, natrium och kalium beräknas öka. Fosforhalten beräknas dock inte öka, vilket innebär att recipienten inte kommer att gödas. pH-värdet förväntas öka med cirka 0,5 enheter, vilket inte bedöms ha någon effekt på recipienten. Metallhalterna förväntas öka något i Mertaseno ner till Liukattijoki, men de kommer fortsatt att vara låga och bedöms inte innebära någon ekologisk risk. Utsläppen av grumlande ämnen

bedöms också bli små. När det gäller ammoniak kan det på befintligt underlag inte uteslutas att det kan krävas skyddsåtgärder för att undvika negativa effekter i Mertaseno varför bolaget har föreslagit att frågan utreds under en provotid. Vad gäller verksamhetens påverkan på naturliga flöden bedömer bolaget att flödesförändringen inte är betydande för recipientens ekosystem eftersom den sökta verksamheten inte innebär en aktiv reglering och lågflödena bedöms bli något högre, inte lägre. Vidare ger det ökade grundvattentillskottet från verksamheten endast en viss ökning av flödenas magnitud, främst vid lågvattenflöde. Övriga faktorer som är viktiga för den naturliga flödesvariationen bedöms inte påverkas i någon betydelse. Verksamheten bedöms således inte ge upphov till negativ påverkan av betydelse på det akvatiska ekosystemet i avrinningsområdet. Därmed bedöms inte heller den sökta verksamheten begränsa möjligheterna att uppfylla de miljökvalitetsmål som är uppsatta för vattenförekomsterna, dvs. miljökvalitetsnormen god ekologisk status. Vidare har bolaget framhållit att det tillskott av metaller från lakning från dammpartiklar/nedfallande stoft skulle kunna ge upphov till är försumbart i förhållande till övriga källor.

Bolaget gör bedömningen att den ansökta verksamheten inte kommer att påverka Natura 2000-områdets livsmiljöer och dess naturliga eller hävdbetingade utbredningsområde samt de ytor de täcker inom området. Inte heller bedöms verksamheten påverka den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att livsmiljöerna ska kunna bibehållas på lång sikt eller de berörda arternas populationsutveckling, vilket innebär att arterna på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av livsmiljön. Arternas naturliga eller hävdbetingade utbredningsområde bedöms inte heller påverkas av verksamheten. Detsamma gäller förutsättningarna för att det ska finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att arternas populationer ska bibehållas på lång sikt.

Vidare utgör området med möjlig påverkan från den ansökta verksamheten cirka 0,01 % av det vattenområdet som utgör Torne och Kalix älvsystem. Enligt bolagets uppfattning måste denna omständighet tillmätas betydelse i den samlade bedömning som ska ske av risken för att den ansökta verksamheten ska orsaka otillåten

skada/störning på skyddade livsmiljöer. Bolaget anser att det på vetenskapliga grunder är styrkt bortom rimligt tvivel att den ansökta verksamheten, med de kontroller och skyddsåtgärder bolaget åtagit sig, inte kommer att medföra någon sådan skada eller störning på Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem som avses i 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Sidoupplag

Länsstyrelsen har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Tillstånd för deponering av utvinningsavfall i form av sidoberg och sovringsavfall kan inte lämnas förrän prövning har företagits av den uppskjutna frågan om kompensationsåtgärder för förlust av naturvärden och skyddsvärda arter som verksamheten kommer att medföra. En del av de kompensationsåtgärder som kan bli aktuella kan komma att beröra de naturvärden och skyddsvärda arter som redan finns inom det nu aktuella verksamhetsområdet/deponeringsområdet direkt eller indirekt. Det kan exempelvis bli fråga om att vissa naturvärden eller skyddsvärda arter med tillhörande värdeorganismer om möjligt kan behöva flyttas från det nu aktuella verksamhetsområdet/deponeringsområdet till ett annat område, i kombination med andra kompensationsåtgärder för att i skälig omfattning leva upp till syftet med föreskrivna åtgärder. Om bolaget nu lämnas tillstånd till att deponera utvinningsavfall i form av sidoberg och sovringsavfall i en avfallsanläggning, finns det en uppenbar risk för att möjligheterna till kommande kompensationsåtgärder blir starkt begränsade.

Bolaget har till bemötande av länsstyrelsens talan anfört i huvudsak följande. Den kompensationsåtgärd som kan komma att behöva vidtas inom området för det planerade upplaget är att ta tillvara en del av den avverkade skogen (främst grövre träd) och flytta denna till kompensationsområdet för att påskynda tillskapandet av död ved i området. Möjligheten att flytta Skogsfru och/eller Myrbräcka har undersökts men avfärdats. Denna bedömning gäller för båda de alternativa kompensationsområden som redovisas i bolagets kompensationsplan. Beträffande förhållandet mellan bolagets tidplan för kommande arbeten och flyttningen av död ved bör framhållas att uttaget av ved kommer att ske inom ett begränsat område där skogen är mest lämpad för

ändamålet. Detta delområde kommer inte att behöva tas i anspråk under de två första två åren från det att arbetena startas vilket innebär att det kommer att finnas gott om tid för den återstående prövningen av kompensationsplanen innan området behöver avverkas eller tas i anspråk på annat sätt.

Naturskyddsföreningarna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Lokaliseringen av sidobergsupplaget till den östra sidan av Mertainen är inte acceptabel ur miljösynpunkt. Den östra sidan har sällsynt höga naturvärden och utgörs av en genuin granurskog där naturliga processer fått fortgå sedan skogen vandrade in efter senaste istiden. Örtrik granurskog, som finns i den aktuella skogen, har särskilt höga naturvärden och är en sällsynt habitattyp som täcker mycket små arealer, i synnerhet i Norrbottens län som generellt har en fattig berggrund. Verkliga urskogar är numera mycket sällsynta i vårt land och Sverige är ett av de länder med boreal skog (nordlig barrskog/taiga) som har minst andel urskog kvar. Andelen kvarvarande urskog i Sverige är numera högst 2–3 % av den produktiva skogsmarken och består nästan enbart av lågproduktiva höjdläggesskogar utmed fjällkanten. Den aktuella urskogen har osedvanligt rika förekomster av rödlistade och hotade vedsvampar beroende av gamla urskogar, arter som endast förekommer i skogar med urskogskvaliteter och lång skoglig kontinuitet. Det är fråga om en högkvalitativ granurskog med stora mängder flerhundraåriga träd och döda, gamla träd, både stående och liggande som tillsammans med fältskiktet och skiftande markfuktighet skapar en stor variation och mångfald av mikrohabitat för fauna och flora. Området har absolut högsta skyddsklass som man kan tänka sig i Sverige.

Utifrån nuvarande utformning med valt alternativ för upplaget kommer verksamheten att ge upphov till en irreversibel skada på oerhört höga naturvärden och tillstånd för verksamheten kan inte medges. Vid ett så allvarligt ingrepp i naturen som gruvverksamhet måste det väljas ett alternativ som begränsar denna skada så långt som möjligt. De ekonomiska aspekter som bolaget anfört för valt alternativ kan inte väga upp den allvarliga skada som sker på allmänna intressen i form av förlust av höga naturvärden. Om en annan plats för upplaget inte väljs anser föreningarna att verksamheten inte alls kan tillåtas. Vidare måste bolaget se till att minimera

damningen från verksamheten så långt som möjligt. Villkor för detta behöver fastställas. Oavsett om lokaliseringen av sidobergsupplaget ändras krävs kompensationsåtgärder då verksamheten innebär en stor påverkan på naturmiljön i området dels genom att natur med höga naturvärden tas i anspråk och förstörs, dels genom att utsläpp och grundvattensänkningar påverkar omkringliggande områden. Gammelskogen som avverkas där brytning ska ske har sådana värden att ekologisk kompensation måste ske genom att bolaget bekostar inköp från privata markägare av gammelskog av minst motsvarande naturvärden och åtminstone lika stor areal, samt reservatsbildning. Inköpet ska omfatta skog som länsstyrelsen inte har medel att lösa in.

Bolaget har till bemötande av naturskyddsföreningarnas talan anfört i huvudsak följande. Bolaget har utrett ett antal olika lokaliseringar för sidobergsupplaget, av vilka det östra och det västra alternativet utretts mer ingående. I samband med valet av det östra alternativet har bolaget gjort en allsidig bedömning av de båda alternativen där hänsyn har tagits till påverkan på naturvärden, skyddade arter, rennäringen och landskapsbilden. Hänsyn har även tagits till påverkan genom utsläpp till luft och vatten i de båda alternativen där det västra alternativet skulle medföra avsevärt större luftutsläpp på grund av längre transporter av främst sidoberg samt utsläpp till vatten i ytterligare ett opåverkat vattendrag, utöver Mertaseno. Därtill har hänsyn tagits till förutsättningarna att få till stånd en rationell gruvdrift och till ekonomiska förhållanden. Såväl det östra som det västra alternativet kommer att medföra förlust av områden med höga eller högsta naturvärden. Likaså innebär båda alternativen påverkan på arter som är skyddade enligt artskyddsförordningen. I sammanhanget bör också framhållas att de skyddsvärda områdena på Mertainsens östra sida ligger i omedelbar anslutning till gruvan och industriområdet och kommer därmed att påverkas av i första hand damning även om upplaget skulle förläggas till den västra sidan. Den sammanlagda areal som direkt eller indirekt påverkas av verksamheten blir också avsevärt mindre med sidobergsupplaget i det östra alternativet (2,3 km² för det östra alternativet och 3,1 km² för det västra). Det handlar om en avvägning mellan två alternativa lokaliseringar av upplaget som båda får konsekvenser i de hänseenden som föreningarna lyft fram. Vid den samlade bedömning som till slut måste göras anser

bolaget att fördelarna med det ansökta alternativet (det östra alternativet) väger över. Det kan också framhållas att området där upplaget avses placeras inte är formellt skyddat. Naturvärdena i området är inte heller unika till sitt slag eller omfattning – liknande värden finns på andra platser i regionen. Bolaget har vidare åtagit sig att vidta åtgärder enligt 16 kap. 9 § miljöbalken för att kompensera det bortfall av värdefull natur och skyddade arter som verksamheten kommer att medföra. Bolaget anser att den ansökta lokaliseringen av upplagen för sidoberg uppfyller de krav på lokalisering som följer av 2 kap. 6 § miljöbalken.

Stoftvillkor (villkor 4)

Bolaget har till stöd för sin talan beträffande villkor 4 i mark- och miljödomstolens tillståndsdom 2013-12-10 anfört i huvudsak följande. Bolaget bedömer att det interna målsättningsvärdet för nedfallande stoft på 250 g/100 m² och 30 dygn som årsmedelvärde med planerade skyddsåtgärder kommer att kunna innehållas i omgivningarna till den ansökta verksamheten. Värdet är emellertid ett internt målsättningsvärde som inte har någon grund i vetenskapliga utvärderingar av effekter på människor eller i miljön. Enligt Norska luftinstitutets riktvärden räknas 100-200 g/100 m² per 30 dygn som bakgrundshalter. Den undre gränsen för ”måttlig nivå” går vid 500 g/100 m² per 30 dygn medan motsvarande nivå för icke tillfredsställande går vid 1 000 g/100 m². Dessa riktvärden tillämpas enligt uppgift av bland andra SSAB vid dess stålverk i Oxelösund. Vidare måste beaktas att i närområdet till verksamheten går väg E10 med en trafikbelastning på för närvarande 2 480 fordon per dygn varav 530 tunga fordon per dygn. Den prognos som gjorts av Trafikverket för framtida transporter på väg E10 (2015) är cirka 4 160 transporter (årsdygnstrafik) varav cirka 1 920 tunga transporter (årsdygnstrafik), vilket inkluderar full drift av Northland Resources AB:s transporter till den närliggande järnvägsterminalen i Pitkijärvi. Även om terminalen ligger cirka 7 km från verksamhetsområdet kan det inte, beroende på var eventuella mätpunkter placeras, uteslutas att dessa transporter kommer att kunna bidra till stoftnedfallet i omgivningarna till verksamheten.

Även järnvägen mellan Svappavaara och Kiruna som nyttjas av bolaget och av Northland för transporter av rågods (från bolaget) och slig (Northland) går i anslutning

till verksamheten. Bolaget framhåller också att det vid provtagningar i anslutning till verksamhetsområdet som redan har inletts som en del i kommande kontrollprogram, har en bakgrundshalt på så mycket som 73 g/100 m² per 30 dygn uppmätts vid den mät punkt som ligger längst från väg E10 och järnvägen.

Mark- och miljödomstolens föreskrivna villkorsnivåer har inte någon egentlig grund i vetenskapliga utvärderingar av effekter på människor eller i miljön av nedfallande stoft. Resultaten av föreskrivna mätningar kommer att påverkas av stoft från andra källor än bolagets verksamheter (inte minst tung trafik på väg E10) och möjligheten att innehålla villkoret kommer därmed att vara avhängigt omständigheter som bolaget inte har kontroll över. Bolaget anser att de av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoren 2 och 3 är fullt tillräckliga för att undvika att mängden stoft från verksamheten ska orsaka störningar av någon betydelse i omgivningen.

Länsstyrelsen har till bemötande av bolagets talan anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen har inför mark- och miljödomstolens prövning redan medgett bolaget dispens enligt artskyddsförordningen för de arter som nu är kända inom gruvindustriområdet. Verksamheten kommer att medföra ett icke obetydligt bortfall av arter sammantaget, varför ytterligare påverkan måste påverkas så långt möjligt måste begränsas. Därför är villkoret om stoftnedfall nödvändigt. Vidare beaktar länsstyrelsen i fråga om stoftnedfall att det i anslutning till verksamhetsområdet finns ett Natura 2000-område.

Länsstyrelsens generella erfarenhet av gruvverksamhet är ett det i samband med sprängning, hantering och deponering av utvinningsavfall även uppstår särskilt stora mängder fint stoft i luft som sprids över betydande ytor och som är av betydelse för människors hälsa och/eller naturmiljön. Det finns därför anledning att anta att bolagets planerade verksamhet i Mertainen inte utgör något undantag i nämnt hänseende. Vidare har länsstyrelsen erfarenhet av att bolaget på flera av dess verksamhetsorter inom ramen för bolagets egenkontroll har haft uppenbara brister i arbetet med att i tillräcklig utsträckning förhindra, begränsa eller minimera uppkomst av besvärande damning. Om betydande mängder damm och stoft tillåts belasta naturmiljön i Mertainen kan det inte uteslutas att det kan leda till att känsliga och skyddsvärda

växtarter i närområdet kan påverkas påtagligt negativt och på sikt dö ut. Det kan i sin tur inverka på frågan om bevarandestatus för vissa växtarter som nu inte omfattas av bolagets ansökan om dispens. Länsstyrelsens erfarenhet är även att villkor 2 och 3 i mark- och miljödomstolens tillståndsdom inte är tillräckligt för att begränsa damningen.

Länsstyrelsen har i sitt villkorsförslag beaktat att det finns en viss, om än mycket begränsad, bakgrundshalt i området. Påverkan från E10 är den enda egentliga påverkanskällan i Mertainenområdet. På de avstånd som är aktuella bedömer länsstyrelsen att påverkan från järnvägen är försumbar. Bakgrundshalten kommer alltså att vara begränsad framöver bl.a. eftersom bolagets egna transporter av malm utmed väg E10 från området kommer att utföras med täckta transportfordon, samtidigt som den ökning av transporter som kommer att äga rum på väg E10 inte kommer att beröra vägen vid verksamhetsområdet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har den 22–25 april 2014 hållit huvudförhandling och syn i målen.

De delar av mark- och miljödomstolens domar som förutom allmänna tillåtlighets- och tillståndsbedömningar har överklagats och som därmed nu är föremål för Mark- och miljööverdomstolens mera specifika prövning kan sammanfattas enligt följande.

- Frågan om Natura 2000-tillstånd krävs och om prövningens omfattning
- Allmänna förutsättningar för Natura 2000-tillstånd
- Natura 2000-området Rautas
- Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem
- Lokalisering av sidoupplag
- Stoftvillkor
- Övrigt
- Verkställighetsförordnande

Frågorna behandlas nedan i den angivna ordningen.

Frågan om Natura 2000-tillstånd krävs och om prövningens omfattning

Det som är föremål för prövning i målen är bolagets ansökan om tillstånd till en ny gruvanläggning i Mertainen. Inom ramen för detta ska bl.a. frågan om tillstånd enligt bestämmelserna om Natura 2000 prövas. Den planerade verksamheten berör två Natura 2000-områden – Rautas samt Torne och Kalix älvsystem.

Bestämmelserna om Natura 2000 är en central del av 7 kap. miljöbalken och bygger på bestämmelser i det s.k. art- och habitatdirektivet respektive fågeldirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter samt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG om bevarandet av vilda fåglar). Av dessa direktiv följer att EU:s medlemsstater ska klassificera och skydda vissa områden som särskilda skyddsområden och särskilda bevarandeområden. De skyddade områdena ska tillsammans bilda ett europeiskt nätverk som kallas Natura 2000.

När ett område har pekats ut som ett Natura 2000-område får det ett starkt miljöskydd. Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva en verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd får enligt 7 kap. 28 b § lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte (1) kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, (2) medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att den planerade verksamheten kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § med avseende på båda Natura 2000-områdena.

Mark- och miljödomstolen meddelade den 3 juli 2013 en deldom i mål M 595-12 som bl.a. innebar att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken lämnades samt att verksamheten som helhet förklarades tillåtlig. Bolaget gavs genom domen också

tillstånd till vattenverksamhet och förberedande arbeten samt ett s.k. igångsättningsmedgivande. Mark- och miljööverdomstolen beslutade den 8 augusti 2013 att inhibera vidare verkställighetsåtgärder. Den 15 oktober 2013 avslog domstolen ett yrkande från bolaget om att inhibitionen skulle upphävas. Därefter meddelade mark- och miljödomstolen den 10 december 2013 ytterligare en deldom i samma mål och lämnade då bolaget tillstånd till den sökta verksamheten samt föreskrev vissa villkor m.m.

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 2013 s. 613 slagit fast att prövningen av tillstånd för en verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område i något skede måste vara sådan att en samlad bedömning kan göras och att denna bedömning ska vara fullständig, exakt och slutlig. Att prövningen delas upp i två etapper – dvs. tillåtlighet och tillstånd – som skett i mark- och miljödomstolen i de nu aktuella målen, får inte leda till att tillstånd meddelas utan att samtliga frågor som ska ingå i tillståndsprövningen verkligen blir bedömda i något skede. Det ligger i sakens natur att det normalt sett är svårt att göra en fullständig prövning av frågan om tillåtlighet när det närmare innehållet i tillståndet, exempelvis i form av villkor, inte ännu har hanterats.

I tillåtlighetsdomen har mark- och miljödomstolen meddelat Natura 2000-tillstånd samtidigt som man exempelvis funnit att, såvitt avser Torne och Kalix älvsystem, en förutsättning för att skador eller störningar ska kunna undvikas är att det görs en slutlig reglering av utsläppsvillkoren till Mertaseno. Frågan om villkor för utsläpp har därefter tagits upp i den andra deldomen men utan att någon samlad bedömning gjorts i förhållande till frågan om Natura 2000-tillstånd. Redan på grund av detta finner Mark- och miljööverdomstolen att det i underinstansen inte gjorts någon sådan fullständig, exakt och slutlig prövning som krävs. Den gjorda uppdelningen i form av en tillåtlighetsprövning och en tillståndsprövning är således inte förenlig med kraven på en samlad prövning som följer av såväl EU-rätten som 7 kap. 28 a och 28 b §§ miljöbalken. Mot bakgrund av att båda domarna överklagats och överklagandena hanteras gemensamt här finner Mark- och miljööverdomstolen dock att det fel som

begåtts i mark- och miljödomstolen kan läkas genom att Mark- och miljööverdomstolen gör den föreskrivna prövningen.

Allmänna förutsättningar för Natura 2000-tillstånd

En verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område får bara tillåtas om det står klart att den är förenlig med de krav som ställs om att skada inte ska kunna uppstå på skyddade livsmiljöer eller bevarandet av arter inte ska kunna försvåras på ett betydande sätt. Vid prövningen ska det finnas ett underlag som genom bästa möjliga vetenskapliga information identifierar de olika aspekterna av verksamheten. Med hjälp av underlaget ska det vara möjligt att försäkra sig om att det berörda området inte kommer att ta skada. En sådan försäkran innebär att det ur ett vetenskapligt perspektiv inte ska finnas några rimliga tvivel om att verksamheten inte kommer att kunna ha en skadlig inverkan på området. Om det råder osäkerhet om det berörda området kan komma att skadas ska ansökan om tillstånd avslås.

Natura 2000-området Rautas

Syftet med Natura 2000-området Rautas är, enligt bevarandeplanen, att det ska bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de ingående naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå. Att upprätthålla gynnsam bevarandestatus innebär att de utpekade naturtyperna och arterna ska finnas kvar långsiktigt.

Tillståndsfrågan

Som redan konstaterats får enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken tillstånd lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

Naturvårdsverket har gjort gällande att den geohydrologiska utredningen måste kompletteras för att ett tillstånd ska kunna ges. Geoseismiska undersökningar behöver göras för att man ska kunna bedöma om påverkan blir betydande. Mer utredning behövs också kring bl.a. de plastiska deformationszonerna. Vidare har man anfört att det kontrollvillkor som föreskrivits i mark- och miljödomstolens tillåtlighetsdom är otillräckligt samt att kontroll bör ske inom Natura 2000-området. Verket har även anfört att det saknas kunskap om infiltration är en fungerande skyddsåtgärd för att bevara flora och fauna i aapamyrarna. Bolaget har invänt att den befintliga utredningen är tillräcklig och att den visar att det inte kommer att uppstå någon negativ påverkan på grundvattennivåerna i jord inom Natura 2000-området. Man har fyra borrhål längs vägen mot Rautas och flera andra borrhål i området till stöd för undersökningar som visar att berget är bra och att det finns minimal eller ingen risk för påverkan som kan skada Rautas.

Det kan konstateras att bolaget har tagit fram en omfattande utredning av de geohydrologiska förhållandena på platsen och den påverkan som verksamheten innebär. Utredningen har kompletterats och även granskats av ytterligare expertis som i huvudsak gett stöd för tillvägagångssättet. Den sammantagna utredningen visar, enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning, att den påverkan som verksamheten medför i form av avsänkning av grundvattennivåerna inte kommer att leda till någon otillåten påverkan på Rautas. Det undersökningsmaterial som finns är således tillräckligt för att man ska kunna göra en fullständig prövning av verksamhetens påverkan på Rautasområdet och det är med stöd av utredningen möjligt att konstatera att det inte kvarstår några rimliga vetenskapliga tvivel i fråga om verksamhetens påverkan på Rautas. Detta även med beaktande av s.k. kumulativa effekter.

Det är mot denna bakgrund utrett att verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medföra att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Förutsättningar finns därmed för att meddela Natura 2000-tillstånd.

Kontrollprogram och skyddsåtgärder

Mark- och miljööverdomstolen har sålunda konstaterat att Natura 2000-tillstånd kan lämnas i fråga om verksamhetens påverkan på Rautas. Denna bedömning utesluter dock inte att det kan finnas behov av exempelvis utredningsvillkor, provisoriska föreskrifter, kontrollprogram och föreskrifter om skyddsåtgärder. Enligt domstolens mening förutsätter inte ett Natura 2000-tillstånd att samtliga förhållanden slutligt regleras i samband med att tillstånd ges. Det krävs dock att det görs en fullständig, exakt och slutlig prövning av Natura 2000-frågan. Frågor vars prövning skjuts upp får inte vara sådana att avgörandet av dem är en förutsättning för att man ska kunna konstatera att verksamheten inte har den skadliga inverkan på livsmiljöer och arter som enligt bestämmelserna i 7 kap. miljöbalken och relevant EU-lagstiftning inte kan tillåtas. Det måste vid prövningstillfället – om tillstånd ska kunna ges – vara möjligt att slå fast att sådan inverkan inte uppstår.

När det gäller Natura 2000-området Rautas finner Mark- och miljööverdomstolen att det är motiverat med ett kontrollprogram, inklusive skyddsåtgärder. Det villkor som mark- och miljödomstolen ställt upp i dessa hänseenden omfattar de aspekter som är relevanta för den kontroll som behövs och ger en tillräcklig ram för denna. Kontrollprogrammet bör därmed utformas på det sätt som mark- och miljödomstolen bestämt. Även villkoret om skyddsåtgärder är utformat på ett lämpligt sätt. Mark- och miljödomstolens domslut i denna del kan därför stå fast men med de tidsmässiga justeringar som framgår av domslutet.

Det bör framgå av en särskild delegationsbestämmelse att det överläts åt tillsynsmyndigheten att bestämma när skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska genomföras.

Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem

Bevarandesyftet för Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem är, enligt bevarandeplanen, att bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de utpekade naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå (hela landet). Att upprätthålla gynnsam bevarandestatus innebär att det i fortsättningen ska finnas strukturer och funktioner som är nödvändiga för bevarandet. En av de viktigaste funktionerna är ett naturligt fluktuerande vattenstånd. Även bevarandet av de naturliga stammarna av vildlax och havsvandrande öring är prioriterat.

Tillståndsfrågan

Enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken får tillstånd alltså lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

Havs- och vattenmyndigheten har anfört att utsläppen från gruvverksamheten, ensamma eller tillsammans med andra utsläpp, riskerar att påverka vattenmiljön i Mertaseno och i systemet nedströms. Myndigheten har pekat på att det finns risk för skador på grund av ökningen av kväve och även utifrån utsläppen av suspenderat material. Därutöver har man ansett att det finns risk för påverkan på den hydrologiska regimen, framförallt under lågflödesperioder. Vattendragets kemiska och ekologiska status kommer att påverkas negativt.

Bolaget har invänt att metallhalterna i Mertaseno även i fortsättningen kommer att vara låga eller mycket låga och god eller hög status kommer att bibehållas. Halterna ligger långt under gällande gränsvärden även vid lågvattenföring. Miljökvalitetsnormerna kommer inte att överskridas. Bland annat kvävehalten beräknas öka, men någon gödningseffekt kommer inte uppstå eftersom fosforhalten inte ökar. Utsläpp av grumlande ämnen bedöms bli små. Ammoniak kan kräva skyddsåtgärder. Bolaget har

beträffande flödena bedömt att flödesförändringen inte blir betydande och inte ger upphov till negativ påverkan.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det undersökningsmaterial som finns är tillräckligt för att man ska kunna göra en fullständig prövning av verksamhetens påverkan på Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem, däribland utredningen om påverkan vid låga flöden (LLQ). Med stöd av utredningsmaterialet är det därför möjligt att konstatera att det inte kvarstår några rimliga vetenskapliga tvivel i fråga om verksamhetens påverkan på området.

När det gäller frågan om vattenflöden är det utrett att en viss ökning av flödena kommer att ske vid utsläppspunkten. Vid bedömningen av vilken påverkan detta kommer att få på Mertasenos hydrologiska regim ska flödesökningen ses i förhållande till vattendraget i dess helhet (Mertaseno SE751925-171455). För Mertaseno gäller miljö kvalitetsnormer för såväl ekologisk som kemisk status. Normerna utgörs inte av s.k. gränsvärdesnormer vilket innebär att 2 kap. 7 § andra och tredje styckena miljöbalken inte är tillämpliga. Vid den skälighetsbedömning som ska göras enligt bestämmelsens första stycke bör dock viss ledning kunna hämtas i vad som gäller för sådana normer.

När det gäller gränsvärdesnormer är det enligt 2 kap. 7 § andra stycket möjligt att vid tillståndsprövningen ställa krav som går längre än vad som följer av en skälighetsavvägning enligt första stycket. Möjligheten att ställa sådana längre gående krav begränsas dock genom att det i tredje stycket anges att man får beakta om verksamheten endast på ett obetydligt sätt bidrar till att normen inte följs. Det finns alltså även när det gäller gränsvärdesnormer ett utrymme för negativ påverkan under förutsättning att denna påverkan är obetydlig.

Den flödesökning som bolagets verksamhet kommer att kunna orsaka är, enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning, så begränsad att den inte kommer i konflikt med miljö kvalitetsnormen. Flödesökningen medför vare sig en försämring av vattendragets ekologiska status eller risk för skada på den livsmiljö eller de livsmiljöer i Natura

2000-området Torne och Kalix älvsystem som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i detta område av arten eller arterna.

I fråga om utsläpp av metaller och andra ämnen gör Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att dessa ämnen i den omfattning som det är fråga om här och med tillämpning av de provisoriska föreskrifter som ställts upp, inte innebär någon försämring av vattnets kemiska status. Utsläppen kan inte heller skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem som avses att skyddas eller medföra att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i detta område av arten eller arterna. Detsamma gäller halterna av suspenderat material.

Det är mot den bakgrunden klarlagt att den förändring i fråga om vattenflödena liksom utsläppen till vatten som verksamheten innebär, även med beaktande av kumulativa effekter, inte får någon otillåten påverkan på Natura 2000-området. Förutsättningar finns därmed för att meddela Natura 2000-tillstånd.

Villkor

I enlighet med vad som anförts ovan måste det redan genom de provisoriska föreskrifterna stå klart att risken för skadlig påverkan på Natura 2000-området är utesluten. En provisorisk föreskrift eller ett utredningsvillkor får inte innebära att utrymme lämnas för osäkerhet i förhållande till förutsättningarna för Natura 2000-tillstånd.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens mening är halterna av de ämnen som kommer att släppas ut till vatten så låga att det inte är motiverat att besluta om slutliga villkor eller några ytterligare provisoriska föreskrifter än de som mark- och miljödomstolen bestämt. De provisoriska föreskrifterna ska därför stå fast. Det finns därutöver skäl att genomföra de utredningar som mark- och miljödomstolens bestämt. Domslutet ska därför stå fast även i den del det avser utredningsvillkoret U1.

Lokalisering av sidoupplaget

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för en verksamhet eller åtgärd väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. I förarbetena till miljöbalken anges att det inte finns anledning att göra undantag från principen i och för sig, trots att en verksamhet i praktiken inte kan lokaliseras till någon annan plats på grund av att en viss naturresurs ska utnyttjas men att möjligheten till alternativa lokaliseringar är av betydelse vid bedömningen av om en plats kan godtas (prop. 1997/98:45 del 1 s. 219). Av 2 kap. 7 § följer att kravet i 6 § gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. När man bedömer det ska man ta särskild hänsyn till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

En verksamhet ska alltså placeras på en plats som är lämplig. Det innebär att platsen ska vara lämplig som sådan och inte bara i relation till andra alternativ, men att det är möjligt att göra en skälighetsavvägning.

När det gäller lokaliseringen av gruvan som sådan styrs den naturligtvis av var mineralförekomsten är belägen. Något hinder i fråga om lokaliseringen i den delen finns, enligt Mark- och miljööverdomstolens mening, inte. Bolaget har emellertid även ansökt om att få tillstånd till att deponera sidoberg och sovringsavfall öster om berget Mertainen.

På den plats där bolaget vill placera upplaget står det klart att det finns höga eller högsta naturvärden, bl.a. i form av granurskog, och att naturvärdena är högre på den östra sidan än på den alternativa platsen väster om berget som bolaget valt att inte gå vidare med. Parterna tycks för övrigt vara ense om att så är fallet. Det kan vidare noteras att området har minskats för att undvika att inkräkta på platser där skogsfru och grönkulla finns.

Det står klart att den av bolaget ansökta lokaliseringen har stora fördelar ur verksamhetsperspektiv. Med anledning av verksamhetsområdets topografi skulle en alternativ placering på den västra sidan innebära längre transporter med större utsläpp till luft som följd och även ökade kostnader. Vidare skulle en sådan alternativ placering innebära sämre förutsättningar för eventuella framtida brytningsmöjligheter. Vikten av att den föreslagna lokaliseringen ur ett verksamhetsperspektiv understryks av bolagets ansträngningar att ta fram förslag på omfattande kompensationsåtgärder.

Det kan konstateras att en lokalisering på den västra sidan även medför utsläpp till ytterligare ett vattendrag, ianspråktagande av en större areal, större påverkan på landskapsbilden och att även det området har höga naturvärden. Länsstyrelsen har framhållit att även om man skulle lokalisera sidoupplaget till den västra sidan kommer det östra området att utsättas för påtaglig damning och att det även ur ett rennäringsperspektiv förefaller minst olämpligt att lokalisera upplaget så nära det direkta påverkansområdet från gruvan som möjligt. Länsstyrelsen har instämt i att det är förenat med uppenbara svårigheter att finna en alternativ lokalisering.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens mening är, mot bakgrund av det aktuella områdets utformning, frågan om lokalisering av sidoupplaget nära knuten till lokaliseringen av gruvverksamheten som sådan. Utan en lämplig plats för upplaget kan verksamheten inte bedrivas. Detta medför att utrymmet för alternativa lokaliseringar av upplaget blir begränsat. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det inte råder några tvivel om att sidoupplaget kommer att skada höga naturvärden på platsen. Naturvärdena har dock inte lett till något formellt skydd av området. Inte heller har Naturvårdsverket haft några synpunkter i fråga om lokaliseringen. Domstolen delar länsstyrelsens bedömning av att det är en fördel att lokalisera sidoupplaget till en plats som ligger så nära verksamhetsområdet för gruvan som möjligt, eftersom påverkan av damning och buller på rennärigen då blir koncentrerad till en plats. Det förhållandet att påverkan av damning från verksamheten drabbar det östra området även med en lokalisering i väster utgör också ett skäl för att tillåta placeringen av sidoupplaget på den sökta platsen. Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att lokaliseringen av sidoupplaget är förenlig med kravet på val av plats som följer av

2 kap. 6 § miljöbalken. Skäl att avvisa länsstyrelsens överklagande såvitt avser sidobergsupplaget finns inte.

Villkor

Med anledning av den negativa påverkan som sidoupplaget kommer att ha på naturmiljön är det motiverat att kräva att bolaget vidtar försiktighetsmått för att så långt som möjligt skapa förutsättningar för att sådana livsmiljöer för rödlistade arter som finns i området bevaras. Bolaget ska därför vid avverkning av området för det planerade upplaget för sidoberg och sovringsavfall, i samråd med tillsynsmyndigheten, ta tillvara s.k. död ved för utplacering i kommande kompensationsområde.

Kompensationsåtgärder

Enligt 16 kap. 9 § miljöbalken får ett tillstånd förenas med en skyldighet att utföra kompensationsåtgärder. Mark- och miljödomstolen har föreskrivit att bolaget ska utföra kompensationsåtgärder för den förlust av naturvärden och skyddsvärda arter som verksamheten kommer att medföra och ålagt bolaget att presentera ett konkret förslag på sådana åtgärder. Denna föreskrift är inte överklagad och ett förslag på kompensationsåtgärder har i form av en kompensationsplan getts in till mark- och miljödomstolen och är för närvarande föremål för prövning där.

Frågan om kompensationsåtgärder har även diskuterats inom ramen för de mål som prövas av Mark- och miljööverdomstolen. Domstolen konstaterar dock att kompensationsåtgärderna inte kan göras till en förutsättning för att bevilja tillstånd för verksamheten och att frågan därför faller utanför den prövning som nu görs av Mark- och miljööverdomstolen. Mark- och miljööverdomstolen vidtar därför inte någon åtgärd med anledning av bolagets kompensationsplan.

Stoftnedfall

Bolaget har överklagat det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret om stoftnedfall (villkor 4 i deldom 2013-12-10) och anfört att villkoret inte behövs samt

att det finns bakgrundshalter som medför att bolaget saknar kontroll över utsläppen. Länsstyrelsen har bestritt yrkandet.

Mark- och miljööverdomstolen finner att ett särskilt villkor avseende stoftnedfall är miljömässigt motiverat utifrån de höga naturvärden och de skyddade arter som berörs av verksamheten. På samma sätt som länsstyrelsen bedömer domstolen vidare att bakgrundshalten i form av påverkan från andra källor i området är mycket begränsad och att tillräcklig hänsyn tas till dessa källor genom att villkoret utformas på det sätt som länsstyrelsen i andra hand medgett. Det kan i sammanhanget också konstateras att bolaget har ett internt målsättningsvärde som ligger långt under den nivå som fastslagits i den överklagade domen. Sammanfattningsvis ska bolagets överklagande avslås men med den justering av villkoret som framgår av domslutet.

Det bör framgå av en särskild delegationsbestämmelse att det överläts åt tillsynsmyndigheten att godkänna förslag på lokalisering av mätplatser samt fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande av stoftvillkoret upprepas samt bestämma när åtgärderna senast ska vara genomförda.

Övrigt

Mark- och miljööverdomstolen bedömer, i likhet med mark- och miljödomstolen, att det inte heller i övrigt finns något hinder mot att meddela tillstånd för verksamheten.

Eftersom de överklagade avgörandena innehåller vardera ett allmänt villkor finner Mark- och miljööverdomstolen att det är motiverat att formulera ett samlat sådant villkor. Någon ändring i sak görs inte utan ändringen har enbart ett förtydligande syfte. Det kan dock erinras om att villkoret är bindande även såvitt avser sådana åtaganden som bolaget gjort i tiden efter mark- och miljödomstolens deldomar.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har yrkat att inhibitionen ska upphävas bl.a. eftersom de förberedande arbetena är säsongsberoende vilket medför att även en kort fördröjning kan få långtidsverkande konsekvenser. Samtliga bolagets motparter har motsatt sig yrkandet.

Målet innehåller flera frågor där parterna inte är överens och där man från såväl myndigheter som naturskyddsföreningar har framfört långtgående argument för sina respektive ståndpunkter. Bolaget har å sin sida anfört starka skäl till varför domen ska kunna verkställas omedelbart såvitt avser de förberedande arbetena. Mark- och miljööverdomstolen finner mot denna bakgrund och då de åtgärder som avses vidtas får konsekvenser för miljön som är svåra att återställa att bolagets intresse av omedelbar verkställighet inte med nödvändig marginal väger tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan verkställighet får ske. Tillståndet får därför inte tas i anspråk förrän denna dom har vunnit laga kraft (jfr. NJA 2012 s. 623).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga C

Överklagande senast den 2014-07-16

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löy, tekniska rådet Mikael Schultz samt hovrättsråden Åsa Marklund Andersson, referent, och Malin Wik.

Föredragande har varit Anders Wallin.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2013-07-03
meddelad i
Umeå

Mål nr M 595-12

SÖKANDE

Luossavaara-Kiirunavaara AB, 556001-5835
Box 952, 971 28 Luleå

Ombud: Advokat J E

MOTPARTER

Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Havs- och vattenmyndigheten, Box 11 930, 404 39 Göteborg

Myndigheten för samhällskydd och beredskap, 651 81 Karlstad

Kiruna kommun, 981 85 Kiruna

Gabna Sameby, Box 89, 981 22 Kiruna

Laevas Sameby, Box 53, 981 23 Kiruna

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län

Naturskyddsföreningen i Kiruna,

SAKEN

Tillstånd till gruvanläggning för brytning samt krossning/sovring av järnmalm från Mertainen i Kiruna kommun; nu fråga om tillåtlighet och byggnadsdom m.m.

Avrinningsområde: 1 (Torneälven)

Koordinater: N: 7 521 700 E: 744 400 (SWEREF 99 TM)

Kod enligt förordningen SFS 1998:899: 13.10

Dok.Id 189387

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

DOMSLUT

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.

Tillstånd enligt Natura 2000

Luossavaara-Kiirunavaara AB lämnas tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken att bedriva verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Rautas Natura 2000 och Torne och Kalix älvsystem Natura 2000.

Dispens

Luossavaara-Kiirunavaara AB meddelas dispens enligt artskyddsförordningen från förbuden i samma förordning för de individer och arter som kan komma att skadas inom verksamhetsområdet.

Luossavaara-Kiirunavaara AB meddelas dispens enligt miljöbalken från rådande strandskydd för anläggande av sedimentationsdammar och därtill hörande utrustning.

Tillåtlighet samt tillstånd till vattenverksamhet och förberedande arbeten

Mark- och miljödomstolen, som förklarar verksamheten tillåtlig, lämnar Luossavaara-Kiirunavaara AB tillstånd att för den planerade verksamheten genomföra följande vattenverksamhet och arbeten:

- Skogsavverkning och jordavrymning inom området för dagbrottet och industriområdet (ej området för upplag av sidoberg och sovringsavfall),
- bergschakt för primärkross/bergkross för anläggande av vägar och industriområde,
- anläggande av avskärmande och uppsamlade diken för undanhållande respektive uppsamling av vatten samt av avslamningsbassäng och oljeavskiljare,
- anläggande av ledning och pumpstation för bortledning av vatten till Mertaseno,

- anläggande av truck-, service- och anslutningsvägar i det aktuella området,
- byggnationsel och bodetablering,
- uppförande av truckverkstad,
- anläggande av två stycken brunnar för uttag av som mest 10 m³ vatten per timme,
- stängsling av verksamhetsområdet, samt
- åtgärder för att säkra passage för renar.

Kompensationsåtgärder

Luossavaara-Kiirunavaara AB åläggs att utföra kompensationsåtgärder för den förlust av naturvärden och skyddsvärda arter som verksamheten kommer att medföra. Senast den 31 december 2013 ska bolaget presentera ett konkret förslag på kompensationsåtgärder till mark- och miljödomstolen som prövar och fastställer vilka åtgärder som ska utföras.

Villkor - allmänt

Om inte annat följer av denna deldom ska arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat i ansökningshandlingarna och i målet i övrigt angett eller åtagit sig. Utförandet får dock inte ske på ett sätt som när det gäller försiktighetsmått föregriper mark- och miljödomstolens blivande tillståndsprövning i målet.

Villkor - kontroll av påverkan inom Natura 2000 samt skyddsåtgärder

Kontroll avseende statusen för de utpekade naturtyperna enligt Art- och habitatdirektivet som förekommer i Rautasområdet (Aapamyra och Västlig taiga) ska utföras. Inledande statusbedömning ska genomföras under sommarperioden 2013. Kontroll av grundvattennivåer i jord och berg ska utföras inom området från planerat dagbrott till Natura 2000-området Rautas. För att inhämta information om de naturliga fluktuationerna i god tid innan en påverkan kan komma att ske ska mätningar påbörjas senast augusti månad 2013. Skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska vidtas så att grundvattennivåerna i jord vid den norra gränsen till

Rautasområdet ej tillåts sjunka under de naturliga variationerna. Genomförande av kontroll av påverkan ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Arbets tid

Arbetena för vattenverksamheten ska vara utförda senast fem år från det att denna deldom vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Anspråk på grund av oförutsedd skada med anledning av vattenverksamheten ska framställas till mark- och miljödomstolen senast inom fem år från utgången av den fastställda arbetstiden.

Verkställighetsförordnande

Tillståndet får tas i anspråk även om deldomen inte har vunnit laga kraft.

Övrigt

Med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter mark- och miljödomstolen åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor och föreskriva försiktighetsmått till följd av de anläggningsarbeten som omfattas av denna deldom.

BAKGRUND

Luossavaara-Kiirunavaara AB (bolaget) bryter järnmalm i gruvor i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Malmen förädlas till slutprodukter i form av fines och pellets (kulsinter). Bolaget sysselsätter ca 4 200 personer varav den absolut övervägande delen i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Efterfrågan på järnmalmsprodukter har ökat de senaste åren och förväntas vara hög under en längre tid. För att möta marknadens efterfrågan avser bolaget att påbörja brytning av järnmalm vid Mertainen.

Fyndigheten vid Mertainen ligger norr om väg E10, ca 32 km sydost om Kiruna och ca 12 km nordväst om Svappavaara. Området är glesbebyggt och närmaste bebyggelse är en renvaktarstuga ca 3 km söder om dagbrottet samt fritidshus vid sjön Sarvijärvi ca 4,5 km bort. Avståndet mellan dagbrottet och väg E10 är som kortast ca 300 meter. Avståndet till Torne älv är ca 9 km. I anslutning till verksamhetsområdet ligger Rautas Natura 2000 och Torne och Kalix älvsystem Natura 2000.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har vid Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen, ansökt om tillstånd enligt miljöbalken att

- anlägga och driva en gruva vid Mertainen med ett krossnings-/sovringsverk i anslutning till dagbrottet,
- bryta och bearbeta högst 15 miljoner ton malm per år,
- losshålla och deponera erforderlig mängd sidoberg,
- leda bort det grund- och ytvatten som läcker in i gruvan,
- utföra anläggningar för detta,
- anlägga erforderliga avskärmande diken för att hindra tillrinning till dagbrottet, samt
- borra två brunnar och via dessa ta upp som mest 10 m³/h grundvatten.

Bolaget yrkar vidare att dispens meddelas enligt

- artskyddsförordningen från förbuden i samma förordning för de individer och arter som kan komma att skadas av den ansökta verksamheten,
- miljöbalken från rådande strandskydd för anläggande av sedimentationsdammar och därtill hörande utrustning.

För det fall mark- och miljödomstolen finner att det föreligger risk för sådan miljöpåverkan på närliggande Natura 2000-områden att det krävs tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken yrkar bolaget att ett sådant tillstånd meddelas.

Bolaget hemställer vidare att frågan om den ansökta verksamhetens tillåtlighet avgörs i deldom och att bolaget då även lämnas tillstånd att genomföra den vattenverksamhet och förberedande arbeten som framgår av domslutet.

Bolaget yrkar att mark- och miljödomstolen godkänner den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen samt meddelar verkställighetsförordnande för såväl byggnadsdom som slutlig dom.

Slutligen yrkar bolaget att arbets- respektive igångsättningstiden bestäms till fem år samt att tiden för anmälan om oförutsedd skada bestäms till fem år från arbetstidens utgång.

Yttranden över ansökan har kommit in till domstolen från Naturvårdsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Kiruna kommun, Naturskyddsföreningarna, Gabna Sameby och Laevas Sameby.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten motsätter sig sökt tillstånd och yrkar att mark- och miljödomstolen avvisar eller avslår ansökan.

Naturskyddsföreningarna motsätter sig sökt tillstånd med hänsyn till valen av upplagsplats öster om Mertainen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kiruna kommun och samebyarna medger att sökt tillstånd beviljas under vissa förutsättningar.

Mark- och miljödomstolen har den 28-30 maj 2013 hållit huvudförhandling med syn i målet.

Denna deldom behandlar den ansökta verksamhetens tillåtlighet och frågan om tillstånd till vattenverksamhet och förberedande arbeten samt alla de bedömningar som ska ske i samband med detta. Det som kommer att behandlas är miljökonsekvensbeskrivningen, tillstånd enligt Natura 2000, dispens från artskyddsförordningen, tillstånd till vattenverksamhet, tillstånd enligt 22 kap. 26 § miljöbalken (byggnadsdom), dispens från strandskyddet, kompensationsåtgärder samt verkställighetsförordnande och vissa villkor. Mark- och miljödomstolen kommer i senare dom att behandla den slutliga prövningen om tillstånd till den sökta verksamheten samt därtill hörande uppskjutna frågor och villkor m.m.

ANSÖKAN

Allmänt

LKAB ansöker om tillstånd till fullskalig brytning och krossning/sovrning av järnmalm från Mertainen. Malmen avser bolaget att använda för tillverkning av pellets och/eller krossade och sovrade torra produkter. Den fortsatta förädlingen till pellets planeras ske i någon av bolagets anläggningar i Svappavaara, Kiruna eller Malmberget. Torra specialprodukter för leverans direkt till kund kan tas fram antingen i Mertainen eller vid någon av de övriga förädlingsanläggningarna. Ansökan omfattar även den kringverksamhet i form av losshållning och deponering av sidoberg och sovringsavfall samt bortledning av bl.a. grundvatten som erfordras för att möjliggöra brytningen. Eventuell vidarebearbetning vid någon av bolagets andra anläggningar än den nu ansökta omfattas däremot inte av ansökan. Verksamheten är tänkt att påbörjas så snart erforderliga tillstånd föreligger. Bolaget har bearbetningskoncession för den aktuella fyndigheten enligt beslut meddelat av Bergstaten den 19 april 2000 (Mertainen K nr. 1).

Den ansökta verksamheten och dess konsekvenser är redovisat i den tekniska beskrivningen, miljökonsekvensbeskrivningen samt ingivna kompletteringar.

Området berörs inte av någon beslutad detaljplan men överväganden om en möjlig detaljplaneläggning pågår i Kiruna kommun. Inom Mertainen gäller översiktsplan för Kiruna kommun, antagen av kommunfullmäktige den 17 juni 2002. I gällande översiktsplan för Kiruna kommun anges Mertainen som en strategisk markreserv, ett s.k. X-område på grund av förekomsten av värdefulla mineraler, i första hand järn. Att området markerats som ett X-område innebär bl.a. att nuvarande markanvändning kan fortgå oförändrad men att åtgärder som kan äventyra en framtida utvinning av mineraltillgångarna bör undvikas.

Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation har i beslut den 6 april 2011 lämnat bolaget tillstånd enligt miljöbalken att provbryta maximalt 300 000 ton järnmalm och i beslut den 28 november 2011 i ändringstillstånd lämnat bolaget tillstånd att bryta ytterligare 80 000 ton. Den lovgivna provbrytningen har genomförts under 2011 och inledningen av 2012.

Höjdsystemet vid Mertainens gruvområde överensstämmer med rikets allmänna kartverks, RAK:s höjdsystem, system RH2000. Koordinatsystemet som används är SWEREF 99-2015. En triangelpunkt, nr. 290420, finns på bergets högsta punkt i Mertainen. Markeringen består av ett rör i berg med triangel. Koordinaterna enligt rikets koordinater för markeringen är $x = 7514169.791$, $y = 172899.329$ och höjden +628.205.

Brytningsplan och produkter

Med i dag bedömda intäkter och kostnader planeras för en brytning av maximalt 15 Mton malm per år under en period av 10-20 år. Den antagna mineraltillgången uppgår till 157 Mton. Den mängd sidoberg som behöver brytas bedöms uppgå till ca 280 Mton var till kommer ca 60 Mton sovringsavfall. Brytningen påbörjas på ca + 515 m och bedöms som lönsam ner till ca + 130 m utgående från vad som i dag är

känt om mineraltillgångens storlek. Utökade provborrningar kan resultera i att malmreserven ökar, vilket kan göra det möjligt att driva gruvan till större djup. Även förändringar i kostnads-och/eller prisbilden kan påverka gruvans slutliga utformning och djup.

Mineraliseringen är heterogen vad beträffar järnhalt med ofta snabba variationer från rik mineralisering till förhållandevis fattiga partier. Den kan grovt beskrivas som en ca 1 200 m lång nordnordöstligt riktad skiva eller omvandlingszon.

Mineraliseringens rikare delar stryker mot nordost och tycks ha en stupning mot nordväst på 50-55°. För mineraliseringen som helhet är fältstupningen troligen mot sydväst. Fyndighetens djup har dokumenterats genom borrhål till >500 m djup i områdets södra delar. Vad beträffar järnhalten varierar denna från områden med mer eller mindre massiv magnetit som håller ca 52-70 % järn till områden med fattigare breccia som håller ca 20-36 % järn. Brytningen planeras att ske i dagbrott med pallbrytning, innebärande att malmen avverkas skiva för skiva mot djupet. Dagbrottet beräknas att, utifrån nu kända förutsättningar, bli ca 1 300 m långt, ca 700 m brett och mellan 270 och 370 m djupt.

Bolaget planerar i första hand att utnyttja malmen från Mertainen för produktion av pellets och/eller krossade, sovrade produkter som levereras direkt till kund. Den senare produktionen kan ske på plats i Mertainen eller vid någon av bolagets förädlingsanläggningar i Svappavaara, Kiruna eller Malmberget. Eventuell vidareförädling till pellets kommer att ske vid någon av nämnda förädlingsanläggningar.

Miljöfarlig verksamhet

Allmänt

Sprängning kommer att ske nattetid och föregås av tydlig hörbar ljudsignal. Övrig verksamhet, det vill säga borrar, lastning och transporter planeras att pågå dygnet runt veckans alla dagar. I dagbrottet kommer malmen att lastas med el- eller dieseldrivna lastmaskiner på dieseldrivna tipptruckar för transport till mellanupplag och till krossning/sovring.

Avlägsnat sidoberg kommer att deponeras på upplag öster om dagbrottet på berget Mertainens östra sida. Där kommer även sovringsavfall att deponeras. Morän och andra massor från jordavrymning kommer att sorteras och läggas upp i mindre upplag och till viss del att användas för framtida efterbehandling. Gjorda karaktäriseringar har gett vid handen bl.a. att sidoberget håller mycket låga halter av svavel, måttliga halter av karbonater och låga halter av metaller med undantag för barium, kobolt, vanadin, koppar, krom och nickel där halterna är något förhöjda. De visar också att sidoberget inte är potentiellt syrabildande, varken på kort eller på lång sikt. Fallande utvinningsavfall klassas enligt avfallsförordningen som "01 01 01 avfall från brytning av metallhaltiga mineral". Moränen i området har i allt väsentligt samma geokemiska egenskaper som sidoberget och varken denna eller övriga avrymningsmassor bedöms komma att vittra eller laka i några nämnvärda koncentrationer eller mängder.

Förädling

Första stegen i förädlingsprocessen är att malmen krossas och sovras vilket kommer att ske i anslutning till dagbrottet i Mertainen. Såväl krossning som sovring är helt torra processer där den senare utnyttjar malmens magnetiska egenskaper för avskiljning av sovringsavfall i form av gråberg (sidoberg). I det fall den slutliga produkten utgörs av krossad, sovrad produkt sker ingen vidare förädling utan leverans sker direkt till kund. En eventuell fortsatt förädling till pellets kommer, som framgått ovan, att ske vid någon av bolagets anläggningar i Kiruna, Svappavaara eller Malmberget.

Vattenavledning

Den process som planeras vid Mertainen kommer i alla delar att vara torr vilket innebär att något processvattensystem inte behövs. Den enda vattenhantering av någon betydelse som blir aktuell är därmed att länshålla dagbrottet från grund- och nederbördsvatten som kommer att tillrinna. Vid brytning på nivåer ovan ca + 415 m kommer vattnet att samlas upp i diken och avledas genom markförlagd självfallsledning till reningsanläggning med sedimenteringsbassäng och oljeavskiljare. Vid brytning under denna nivå kommer tillrinnande vatten att samlas upp i en eller flera

lågpunkter i dagbrottet och stegvis pumpas till den markförlagda självfallsledningen och vidare till reningsanläggningen. Nedströms reningsanläggningen återförs en del av vattnet till intern förbrukning (huvudsakligen som tvättvatten och till dammbekämpning) innan återstoden avleds till bäcken Mertaseno som redan idag tar emot det mesta av avrinningen från området. Till samma reningsanläggning kommer även vatten från verkstäderna att ledas.

Därutöver kommer avskärmande diken att anläggas runt dagbrottet i syfte att så långt möjligt hålla undan ytvatten och därigenom minska behovet av pumpning och rening. Vattnet från dessa diken kommer att vara opåverkat av verksamheten och avleds därför direkt till terrängen. Avslutningsvis kommer uppsamlingsdiken att anläggas nedanför bl.a. upplaget för sidoberg. Vattnet från dessa diken kommer, tillsammans med vatten från planen vid kross- och sovringsanläggningen, att avledas till Mertaseno via en separat sedimenteringsbassäng.

Råvaror m.m.

Den samlade loss hållningen av malm och sidoberg kommer att variera mellan åren vilket innebär att även förbrukningen av sprängmedel och drivmedel m.m. kommer att variera. De siffror som här återges är baserade på en brytning av 15 Mton malm per år och en genomsnittlig loss hållning av sidoberg på 26 Mton per år. Utifrån dessa förutsättningar kan sprängämnesförbrukningen beräknas till i storleksordningen 13 700 ton per år. Dieselförbrukningen beräknas bli i storleksordningen 21 000 m³ per år. Utöver energi i form av drivmedel kommer elenergi att förbrukas med upp till ca 90 GWh per år. De kemikalier som kommer att användas är, utöver sprängämnen och drivmedel, huvudsakligen oljor och kylvätskor m.m. till fordon och borrhutrustning.

Utsläpp till luft

Utsläpp till luft kommer att genereras i form av förbränningsgaser från interna och externa transporter. Det handlar då i första hand om kväveoxider, kolväten, koloxid och koldioxid samt partiklar. Vidare kan förväntas diffus damning från sprängning, upplagshantering (främst hanteringen av sovringsavfall) och transporter. När det

gäller transporter kommer dessa att huvudsakligen ske på asfalterade vägar på de avsnitt där det finns närliggande bebyggelse, vilket väsentligt minskar risken för damning. Om det ändå skulle uppstå problem med damning kommer bolaget att vidta damningsbekämpade åtgärder i form av exempelvis bevattning med eller utan tillsats av salt eller andra dammbindare. Bevattning kommer vid behov även att ske inom industriområdet för att undvika besvärande damning till närliggande mark-områden och infrastruktur.

Utsläpp till vatten

Utsläpp kan förväntas från länshållningen av dagbrottet samt från upplagen för sidoberg och sovringsavfall respektive morän och andra avrymningsmassor. Förväntade koncentrationer i utgående vatten av samtliga ämnen utom koppar, ligger inom klass 1 eller 2 enligt Naturvårdsverkets bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag (1999). För koppar ligger förväntade koncentrationer i utgående vatten inom klass 3. För kvicksilver har jämförelse i stället gjorts mot EU:s direktiv avseende prioriterade förorenande ämnen (direktiv 2008/105/EC) och den förväntade nivån understiger föreskrivet riktvärde. Sammantaget kan förväntade koncentrationer i det vatten som avleds från verksamheten beskrivas som relativt låga.

Konsekvenserna av förväntade utsläpp med avseende på både föroreningar och flöden beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Av redogörelsen framgår bl.a. att halterna av metaller i Mertaseno förväntas komma att öka något, men att risken för negativa biologiska effekter är liten. Halten av kväve kommer att öka markant, men bedöms inte medföra någon risk för negativa biologiska effekter. Vattenföringen i bäcken kommer att öka något, i första hand vid låga vattenstånd vintertid, men inte heller detta bedöms medföra några negativa effekter av betydelse. Påverkan med avseende på både vattenflöde och kvalitet kommer också att avta nedströms tack vare naturlig tillrinning av opåverkat vatten från biflöden och i form av grundvatten.

Buller

Bullerberäkningar har utförts. Mot bakgrund av att det inte finns någon bebyggelse inom ett avstånd av ca 4,5 km från gruvan (med undantag för en renvaktarstuga på ett avstånd av ca 3 km) bedöms buller från brytning och krossning/sovrings emellertid inte utgöra något problem när det gäller bostäder. Från Laevas och Gabna samebyar har det under samrådet anförts farhågor för att buller från verksamheten skall störa renarna. Efter dialog med samebyarna angående verksamhetens samlade påverkan på rennäringen har bolaget vidtagit ändringar i lokalisering och layout beträffande delar av verksamheten som även bedöms minska risken för bullerstörningar. Dialogen fortgår alltjämt och kan ge anledning till ytterligare smärre justeringar i utformningen av industriområdet. Transporter av anrikningsrågods till Svappavaara kommer att medföra visst buller. Ljudnivåerna bedöms dock komma att hålla sig inom rekommenderade riktvärden enligt regeringens infrastrukturproposition.

Avfall

Totalt kommer ca 280 Mton sidoberg och ca 60 Mton sovringsavfall (kornstorlek <20 mm) att loss hållas och deponeras. Beroende på idag okända faktorer kan såväl fördelningen mellan åren som totalmängden komma att förändras i förhållande till dagens prognoser. Sidoberget och sovringsavfallet planeras att deponeras öster om berget Mertainen, i 20 meter tjocka lager till en högsta höjd om + 495 m. Sovringsavfallet kommer till viss del att användas internt inom verksamhetsområdet för bl.a. underhåll och nybyggnation av vägar m.m. Eventuellt överskott kommer att deponeras på en särskild del av upplaget. Vid behov kommer damningsbekämpande åtgärder att vidtas.

Annat avfall, utöver sidoberg och sovringsavfall, kommer huvudsakligen att bestå av spilloljor av olika slag, använda kylarvätskor och utbytta reservdelar. Oljor och övriga kemikalier kommer att transporteras till någon av bolagets anläggningar för mellanlagring av sådant avfall innan det omhändertas av godkänd entreprenör. Övrigt avfall kommer att hanteras i enlighet med bolagets interna rutiner och med beaktande av Kiruna kommuns föreskrifter.

Risker

Den planerade deponin för uppläggning av utvinningsavfall har riskklassificerats enligt riktlinjerna i utvinningsavfallsförordningen (2008:722). Mot bakgrund av att deponin inte kommer att innehålla något fritt vatten och att det inte heller kommer att ske någon utlakning av betydelse av förorenande ämnen bedöms att deponin inte ska klassas som riskanläggning enligt nämnda förordning. Verksamheten kommer att nå upp till den lägre kravnivån enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen) med tillhörande förordning varför bolaget avser att anmäla verksamheten till Arbetsmiljöverket och länsstyrelsen i enlighet med kraven i nämnda lagstiftning.

Vibrationer, luftstötar och kast

Beräkningar har gjorts av förväntade vibrationer och luftstötar. Med tanke på avståndet till närmaste bebyggelse bedöms dessa inte komma att utgöra något problem. Även riskerna för kast vid sprängningar har utretts. Någon risk för skada på byggnader föreligger inte. Den kraftledning som idag skär genom området kommer att flyttas utanför riskzonen. Däremot kommer väg E10 att vara i riskzonen vid sprängningar i de delar av dagbrottet som ligger närmast vägen. Lämpliga skyddsåtgärder kommer att utarbetas i samråd med berörda parter. Riskerna för kast utanför dagbrottet minskar med ökat djup i gruvan.

Vattenverksamhet

För länshållning av dagbrottet måste tillrinnande vatten i form av nederbörd och smältande snö samt grundvatten ledas bort. Det totala länshållningsbehovet från dagbrottet beräknats till 300 m³/h i medelflöde när gruvan är fullt utbyggd. Pumpanläggningen i gruvan kommer att dimensioneras för ett maximalt flöde om 900 m³/h. Vidare kommer två brunnar att borrar för visst uttag av grundvatten.

Den ansökta vattenverksamheten är nödvändig för den planerade gruvdriften. De årliga intäkterna från den produktion som gruvdriften möjliggör bedöms bli flera hundra miljoner kronor högre än motsvarande kostnader.

Bolaget har med stöd av arrendeavtal 2012 mellan bolaget å ena sidan och Svenska staten genom länsstyrelsen i Norrbottens län å den andra, rådighet över vattnet i de områden varifrån bortledning av grund- och ytvatten kommer att ske. Efter genomförd miljöprövning kommer bolaget att ansöka om att få hela exploateringsområdet anvisat med stöd av minerallagen.

Gruvdriften beräknas att påbörjas så snart som möjligt under 2014 vid vilken tidpunkt erforderliga anläggningar för den ansökta vattenverksamheten måste finnas på plats. Vissa delar av anläggningen kan dock komma att utföras senare varför bolaget hemställer om en arbetstid på 5 år.

Hänsynsregler i 2 kap. miljöbalken

Kunskapskravet enligt 2 §: Bolaget driver sedan mycket lång tid järnmalmgruvor i Kiruna och Malmberget och sedan en tid även i Svappavaara. Att bolaget mot denna bakgrund har en tillräcklig generell kunskap avseende nu planerad verksamhet är uppenbart. Innehållet i ansökningshandlingar visar också att bolaget har de kunskaper som krävs för den planerade brytningen i Mertainen.

Försiktighetsmått enligt 3 §: Av ansökan framgår enligt bolagets uppfattning att planerade skyddsåtgärder innebär att kraven i miljöbalken uppfylls.

Produktvalskravet enligt 4 §: Användningen av andra kemikalier än drivmedel och sprängämnen kommer att bli begränsad. Bolaget har rutiner och administrativa hjälpmedel som stöd i arbetet med att minska risker för människor och miljön och frågor om produktval och substitution är naturliga inslag i detta arbete.

Hushållningskravet enligt 5 §: Järn och stål är produkter som kan återanvändas i princip hur många gånger som helst och tillgodogörandet av den järnmalm som finns i Mertainen innebär ett resurseffektivt nyttjande av den aktuella naturtillgången, inte minst tack vare närheten till bolagets redan existerande infrastruktur för vidareförädling och uttransport av slutprodukter. Vidare kan framhållas att

restprodukter i form av grovt sidoberg och sovringsavfall så långt möjligt kommer att användas för byggnation av vägar och andra anläggningsdelar. Morän och andra avrymningsmassor kommer att särhållas och användas för anläggningsarbeten och för efterbehandling den dagen verksamheten eller delar därav avvecklas. När det gäller förbrukningen av energi i form av diesel och el saknas realistiska alternativ. En effektiv elanvändning garanteras dock av bolagets medverkan i Program För Energieffektivisering (PFE) och av kostnadsskäl. Energikostnaderna utgör en betydande del av bolagets samlade kostnadsmassa och därigenom finns ett mycket starkt incitament att hålla nere förbrukningen av såväl el som diesel. Bolaget har också beaktat vikten att hålla nere transportavstånden (och därmed förbrukningen av diesel) vid utformningen av verksamhetsområdet och lokaliseringen av upplag m.m.

Lokaliseringskravet enligt 6 §: Att den planerade verksamheten är förenlig med 3 och 4 kap. miljöbalken har prövats i ärendet om bearbetningskoncession enligt minerallagen och skall därför inte prövas i det nu aktuella målet. När det gäller lokaliseringen i övrigt bör först framhållas att själva gruvan uppenbarligen inte kan lokaliseras till någon annan plats än den där malmen finns. Beträffande övriga delar av verksamheten framgår av denna ansökan jämte bifogat underlag att lokaliseringen har valts på sådant sätt att verksamheten skall åstadkomma minsta möjliga intrång i miljön och konkurrerande verksamheter. Anpassningar har också skett med utgångspunkt i synpunkter som har framförts under genomförda samråd.

Efterbehandling enligt 8 §: Av den konceptuella efterbehandlingsplanen framgår bl.a. följande. Dagbrottet kommer efter avslutad brytning att vattenfyllas på naturlig väg. Kanterna släntas av och markeras. Upplag med sidoberg kommer att släntas av och förses med en okvalificerad täckning av morän (eventuellt med jordförbättringsmedel) och vegeteras. Avrinningsdiken kommer att anläggas. Återstående moränupplag kommer att släntas av och vegeteras. Kross- och sovringsanläggningen samt byggnader för personal, förråd m.m. kommer att avlägsnas om de inte kan komma till fortsatt användning i någon annan verksamhet. Vid behov kommer markundersökningar och sanering att vidtas. Industriområdena kommer därefter att

förses med okvalificerad täckning och vegeteras. Den sammanlagda efterbehandlingskostnaden för området beräknas till 54 460 000 kr vilket inkluderar uppföljande funktionskontroll och korrigerande åtgärder.

Miljökonsekvensbeskrivning

Nollalternativ

Ett så kallat nollalternativ är beskrivet. I detta påbörjas ingen gruvbrytning vid Mertainen. Redan genomförd provbrytning efterbehandlas. De framtida arbetstillfällen som brytningen skulle innebära uteblir. Bolaget riskerar i detta scenario att få brist på rågods i förhållande till kundernas behov vilket i sin tur innebär en uppenbar risk för att bolaget skall tappa marknadsandelar.

Påverkan på naturvärden m.m.

Landskapsbilden kommer att påverkas i det att det gamla dagbrottet försvinner och ett nytt, avsevärt större och väl synligt från väg E10, tillkommer. Även planerade upplag kommer att vara väl synliga från vägen.

Placeringen av upplaget för sidoberg och sovringsavfall gör att ett område med urskogskaraktär och höga naturvärden går förlorat. Detta kommer i sin tur att påverka ett antal olika arter av sällsynta lavar och vedsvampar. Även fågelarterna hökuggla, lavskrika, tretåig hackspett kan komma att påverkas negativt då områden med deras typ av livsmiljö tas i anspråk för verksamheten. Dock finns i närområdet stora arealer skyddad miljö (Aptasvare Fjällurskogs naturreservat), vilket i viss mån kan kompensera bortfallet gällande naturvärden. Även berörda ytvatten har undersökts i syfte att klarlägga bl.a. nuvarande status (och därmed skyddsvärde) samt känslighet för påverkan.

När det gäller konsekvenserna för jakt och fiske samt annat friluftsliv konstateras i att vissa inskränkningar är ofrånkomliga när markområden tas i anspråk för verksamheten. Någon påverkan av betydelse på förutsättningarna för fiske i Mertaseno bedöms däremot inte inträffa.

Kulturmiljö

Bolaget har utfört arkeologiska undersökningar. Vid de genomförda undersökningarna har två fasta fornlämningar identifierats inom det berörda området. Utöver detta finns två sedan tidigare registrerade fasta fornlämningar inom området. Ingen av dessa bedöms dock komma att förstöras av den planerade verksamheten. Tre kulturhistoriska lämningar i form av barktäkter samt en lämning i form av spår efter prospektering kommer dock att försvinna till följd av verksamheten.

Rennäring

Rennäringen påverkas framförallt genom förlust av vinterbetesmark och del av en flyttled. Detta berör i första hand Gabna sameby men i viss mån även Laevas sameby. Gruvverksamheten kommer även att medföra störningar genom den allmänt ökade aktiviteten i området och buller. Denna påverkan bedöms drabba båda samebyarna. I stort kommer dock effekterna att vara mest ingripande för Gabna sameby. Bolaget har haft utförliga samråd med båda samebyarna och har dessutom slutit ett samverkansavtal för att underlätta den fortsatta dialogen mellan parterna och, i förlängningen, hitta lösningar som minimerar effekterna för rennäringen.

Brunnar

Inga kända brunnar finns inom influensområdet för den grundvattenavsänkning som länshållningen av gruvan kommer att ge upphov till.

Miljökvalitetsnormer

Det bedöms inte föreligga någon risk för att den planerade verksamheten skall bidra till överskridande av någon miljökvalitetsnorm.

Särskilt om förordningen (2008:722) om utvinningsavfall

När det gäller de krav som följer av 37 § utvinningsavfallsförordningen har bolaget upprättat en avfallshanteringsplan. När det gäller frågan om ekonomisk säkerhet har bolaget med hjälp av utomstående konsult beräknat den sammanlagda efter-

behandlingskostnaden vid Mertainen till 54 460 000 kr. I enlighet med detta föreslår bolaget att ekonomisk säkerhet bör ställas på motsvarande belopp.

Uppgifter enligt 22 kap. 25 a § miljöbalken m.m.

Ansökan omfattar deponering av grovt sidoberg och sovringsavfall vilka utgör icke-farligt avfall. Totala mängder som kommer att deponeras uppgår till ca 280 Mton grovt sidoberg och ca 60 Mton sovringsavfall och dess hantering redovisas i ansökan.

SAMMANFATTNING AV YTTRANDE

Länsstyrelsen

Allmänt om ansökan

Länsstyrelsen bedömer att den sökta verksamheten bör kunna tillåtas. Det kan emellertid ifrågasättas om något av de redovisade alternativen för lokalisering för upplag för sidoberg kan anses vara lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det är närmast fråga om vilken lokalisering som är minst olämplig. Länsstyrelsen bedömer att den påverkan på naturmiljön, som sökt lokalisering av nämnda upplag kommer att medföra är så pass påtaglig/väsentlig att ett tillstånd måste förenas med en föreskrift om skyldighet för bolaget att utföra och bekosta åtgärd för att kompensera för de naturvärden och skyddsvärda arter som kommer att gå förlorade. Vad beträffar den särskilda frågan om artskydd bedömer länsstyrelsen att det föreligger ett tillräckligt underlag för att medge bolaget begärd dispens enligt 14 och 15 §§ artskyddsförordningen för de arter som såvitt nu är kända. Det är emellertid fråga om ett icke obetydligt bortfall av arter sammantaget. Likaså föreligger en viss osäkerhet i fråga om förekomst av ytterligare arter i området som omfattas av förordningen och den långsiktiga påverkan (indirekta) på exempelvis Skogsfru, varför artskyddsfrågan bör kopplas till ovan nämnda kompensationsåtgärder.

Länsstyrelsen bedömer mot bakgrund av vad bolaget redovisat i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på berörda Natura 2000-områden, att tillstånd bör kunna meddelas, under förutsättning att bolaget redovisar vissa klargöranden som är av

betydelse för bedömningen av rekvisiten i 7 kap. 28 b § miljöbalken. Av särskild betydelse att klargöra är den sökta verksamhetens påverkan på grundvattnet (berg) och berörda naturområden på längre sikt då gruvan når betydande djup.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot den av bolaget begärda dispensen enligt 7 kap. 18 b miljöbalken från rådande strandskydd vid vattendraget Mertaseno.

Länsstyrelsen bedömer att de frågor som är av särskild betydelse för den nu aktuella prövningen är konsekvenser för Naturmiljön, däribland skyddade arter, Natura 2000-områden, konsekvenser för riksintresset kommunikationer (väg E10) i samband med sprängning, konsekvenser för rennäring och konsekvenser av det följdföretag som transporterarna av järnmalm kommer att medföra från Mertainen. Länsstyrelsen bedömer även att frågan om utsläpp till vatten från den sökta verksamheten är av väsentlig betydelse, då den i förevarande mål har direkt koppling till ovan nämnda Natura 2000-områden.

Länsstyrelsen anser att det är av särskild betydelse då en verksamhets, eller åtgärds tillåtlighet ska prövas i en särskild dom - innan målet i övrigt avgörs - att en samlad bedömning enligt ovan av de planerade åtgärderna och den sökta verksamheten företas. Länsstyrelsen bedömer att bolaget i allt väsentligt har lämnat en tillräcklig beskrivning av olika åtgärder, samt vilka risker och miljökonsekvenser som är förenade med den planerade verksamheten för att möjliggöra en bedömning av verksamheten

Platserna för alternativa lokaliseringar hyser i betydande utsträckning urskogsartad barrblandskog av högsta naturvärde med speciellt krävande arter, varav flera sällsynta och rödlistade. Eftersom de båda alternativen för gråbergssupplag som har presenterats, på ett eller annat sätt kommer att inverka påtagligt menligt på naturvärdena, ser länsstyrelsen inget annat råd än att ett tillstånd/dispens för verksamheten måste förenas med särskild skyldighet om kompensation som föreskrivs i 16 kap. 9 § miljöbalken. Likaså är den sökta verksamhetens konsekvenser, såväl

direkta, som indirekta, av betydelse för det närbelägna vattendraget Mertaseno, vilket ingår i ovan nämnda Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem.

Det kan i sammanhanget nämnas att det är av betydelse att beakta innehållet i den av bolaget redovisade avfallshanteringsplanen i målet. Detta bland annat eftersom det av 15 § förordningen (2008:722) om utvinningsavfall, framgår att den som ger upphov till eller hanterar utvinningsavfall, i detta fall sidoberg och sovringsavfall, ska hantera avfallet enligt den avfallshanteringsplan som gäller för verksamheten m.m. Länsstyrelsen har bedömt att innehållet i den planen är tillräckligt.

Av betydelse i sammanhanget är att det av 11 kap. 6 § miljöbalken framgår att en vattenverksamhet får bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Vidare framgår av 11 kap. 7 § miljöbalken att en vattenverksamhet ska utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt. Länsstyrelsen har inte kunnat finna något som talar för att vad som föreskrivs i ovan nämnda lagrum i sig (11 kap. miljöbalken) inte kan anses vara uppfyllt.

Lokalisering

Även om alternativ 5, Mertainen väster, skulle befinnas vara mindre olämpligt än sökt alternativ 2, Mertainen öster, bedömer länsstyrelsen att det senare området i betydande omfattning kommer att påverkas påtagligt av damning från sprängning. Detta eftersom det området är beläget i omedelbar anslutning till den planerade gruvan. En stor del av de skyddsvärda arter som finns i detta område kommer därför knappast att klara den ackumulerade miljöpåverkan, däribland med avseende på nedfallande stoft, som området sammantaget kommer att utsättas för. Den enda lösning som länsstyrelsen bedömer återstår i syfte att finna en bättre plats än de hittills redovisade som måhända skulle vara lämpligare med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för naturmiljön, är en annan lokalisering (ytterligare lokaliseringsalternativ). Såvitt länsstyrelsen kan bedöma är det emellertid förenat med uppenbara svårigheter att finna ett sådant

ytterligare lokaliseringalternativ som skulle vara mindre olämpligt med hänsyn till de naturvärden som kommer att påverkas.

Kompensation

Länsstyrelsen har uppfattat att bolaget har påbörjat ett seriöst och ambitiöst arbete med att identifiera vad som på lämpligaste sätt bör komma ifråga för att kompensera de höga naturvärden som genom den sökta verksamheten kommer att gå förlorade. Kompensationsåtgärderna bör enligt länsstyrelsens uppfattning omfatta skog som annars skulle riskera att avverkas och som motsvarar de höga till mycket höga naturvärden som förloras i och med sökta gruvanläggningen. Bolaget bör inom viss tid som bestäms av domstolen inkomma med förslaget på lämpliga kompensationsåtgärder. Följande kriterier bör gälla för kompensationsområdet.

- Det ska i första hand vara lokaliserat inom Kiruna kommun, i andra hand inom regionen,
- dess storlek ska omfatta minst samma areal som den areal värdefull naturmiljö (klass 1 och 2) som kommer att påverkas av gruvverksamheten,
- det ska hysa habitat med motsvarande habitat- och substratkvalitéer som de områden som berörs av gruvverksamheten,
- det ska hysa artförekomster liknande de områden som berörs av gruvverksamheten,
- det ska hysa lappranunkel i minst samma populationsstorlek som de områden som berörs av gruvverksamheten,
- det bör om möjligt hysa skogsfru eller habitat som är lämpliga för förekomst av skogsfru
- det ska ges ett långsiktigt skydd

Geohydrologi

Vad beträffar påverkan på grundvatten bedömer länsstyrelsen att det inte är osannolikt att sådan påverkan kan äga rum framförallt på längre sikt då gruvbrytningen når större djup. Det är inte ovanligt att då sådana större djup nås genom brytningen att grundvattenförande strukturer aktiveras i såväl lösa jordlager, som i berg. Det senare framförallt genom tektoniska strukturer (sprick- och krosszoner). Förekomsten

av sådana tektoniska strukturer i berg kan också vara helt avgörande för i vilken utsträckning grundvattenmagasinet påverkas. För att möjliggöra en närmare bedömning av den sökta verksamhetens (gruvbrytningen på större djup) påverkan på grundvattenföringen är det därför av väsentlig betydelse att en berggrunds-hydrologisk utredning finns att tillgå. Enligt länsstyrelsens bedömning är resultat från elektromagnetiska mätmetoder (VLF) användbara för att identifiera potentiellt grundvattenförande anomalier (avvikelser) i berg. Någon sådan undersöknings-metod synes bolaget inte ha använt, utan endast pulstester i borrhål. Eftersom bolaget i huvudsak har redovisat en hydrologisk utredning som framförallt bygger på de i området förekommande lösa jordlagrens hydrologi, bedömer länsstyrelsen att det i sammanhanget inte kan uteslutas att det närbelägna Natura 2000-området Rautas kan komma att påverkas av betydelse för grundvattnet.

Länsstyrelsen har uppfattat att det kan förutses ett grundvatteninflöde av omkring 300 m³/h i gruvan. Det skulle innebära en ökning av medelvattenföringen med ca 20 % i den aktuella utsläppspunkten i vattendraget Mertaseno. Under medellåg-vattenföring skulle det i sin tur innebära en ökning med 62 %, under antagande om samma läckage till gruvan. Länsstyrelsen bedömer att det inte är orimligt att anta att det skulle vara av betydelse ur ett Natura 2000-hänseende.

Vidare bedömer länsstyrelsen av bolagets hydrogeologiska utredning att det inte är möjligt att dra några närmare slutsatser om grundvattenflöden i berg till gruvan från omgivningen. För att möjliggöra en närmare bedömning av möjligheten/risken för betydande grundvatteninflöde till gruvan från exempelvis Rautas, då gruvan når större djup, krävs enligt länsstyrelsens bedömning en mer detaljerad berg-grunds-tektonisk analys. En sådan kan i sin tur ligga till grund för en bedömning av huru-vida bedömda sprick- och krosszoner är, eller kan bli grundvattenförande och om det har någon närmare betydelse för gruvans framtida djup.

Bolaget har i den tekniska beskrivningen uppgett att dagbrottet kommer att nå ett djup av mellan 270 och 370 m beräknat i förhållande till sydvästra respektive nordöstra delen av dagbrottet. Gruvans djup synes därmed på sikt vida överstiga de

av bolaget redovisade lösa jordlagrens mäktighet. Därför bedömer länsstyrelsen att sprick- och krosszoner i berg sannolikt kommer att få än större betydelse för inströmningen av grundvatten än inströmningen genom lösa jordlager, ju djupare gruvan når.

Såvitt länsstyrelsen kan bedöma grundar sig bolagets mer detaljerade grundvattenundersökningar och modell främst på undersökta förhållanden i lösa jordlager norr om gruvan och i mycket liten utsträckning på sådana uppgifter från södra sidan av väg E10. Det gör att det enligt länsstyrelsens bedömning även föreligger en betydande osäkerhet i fråga om bolagets slutsatser och antaganden angående framtida grundvattenflöden.

Länsstyrelsen konstaterar att avsänkning av grundvattennivån till följd av läns hållning i gruvan är en riskfaktor på det närbelägna Rautas 2000-området, vilket länsstyrelsen bedömer är en rimlig bedömning. Det är emellertid oklart vad samma utredning grundar den samlade bedömningen på i fråga om att den sökta verksamheten inte innebär någon betydande negativ påverkan på möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för någon av de naturtyper som återfinns. Länsstyrelsen bedömer även att det förefaller oklart vad bolaget har bedömt att det finns vattendelare av betydelse för grundvattenflöden. Vidare synes det med hänsyn till gruvans framtida djup och avsaknaden om uppgifter rörande sprick- och krosszoner i berg, vara mycket oklart vad bolaget har för belägg för bedömningen att väg E10 skulle anses vara någon form av hydraulisk barriär för grundvatten av betydelse mellan gruvområdet i Mertainen och Rautas.

I bevarandeplanen för Natura 2000- området Torne- och Kalix älvsystem anges bland annat att gruvverksamhet utgör ett hot mot de naturtyper och arter som förekommer i området på grund av risk för ökad belastning av miljöfarliga ämnen, såsom tungmetaller och näringsämnen. Länsstyrelsen bedömer därför att det är högst relevant att närmare beakta den påverkan som den nu sökta verksamheten kan medföra. Med hänsyn till att vattendraget Mertaseno är ett förhållandevis litet vattendrag är det följaktligen känsligt för såväl stora fluktuationer i vattenflöde, som

vattenkvalitet. Länsstyrelsens bedömer att nyss nämnda påverkan är relevant såväl under den planerade gruvans uppstart- och driftskede, som i dess efterbehandlingskede.

Under gruvans uppstarts- och driftskede, bedömer länsstyrelsen att Mertaseno kommer att belastas av såväl oregelbundna flöden, som grumling framförallt till följd av de markavvattningsåtgärder och andra anläggningsarbeten som kommer att föregå etableringen av fullskalig gruvbrytning. Länsstyrelsens erfarenhet av ett sådant uppstartskede är att det inte är ovanligt att icke obetydlig grumling kan äga rum under vissa tidsperioder, vilket kan påverka fisk och andra vattenlevande organismer negativt. Detta gäller i synnerhet om sådan påverkan äger rum under lågvattenflöden. När väl den planerade fullskaliga gruvbrytningen påbörjas, varvid länsbrytning och avledning av ytvatten från gruva och gråbergssupplag för sido- och sovringsberg tar vid, kommer Mertaseno att påverkas av såväl förhöjda metallhalter, som kväve och dess förekomstformer.

Samlad bedömning Natura 2000

Länsstyrelsen bedömer vad gäller den sökta verksamhetens påverkan på berörda Natura 2000-områden, att tillstånd bör kunna meddelas, under förutsättning att bolaget redovisar vissa klagoranden (grundvatten) som är av betydelse för bedömningen av rekvisiten i 7 kap. 28 b § miljöbalken. Av särskild betydelse för länsstyrelsens bedömning av ovan nämnda rekvisit är att den sökta verksamheten i hög grad förändras i tiden, vilket är viktiga aspekter som måste vägas in. Det är framförallt fråga om att gruvan blir väsentligt djupare (270 och 370 m) med tiden, samtidigt som upplagen för gråberg och sovringsavfall (avfallsanläggningar) utvidgas i betydande omfattning.

Vad beträffar den sökta verksamhetens påverkan på ytvatten i berörda Natura 2000-områden (vattendraget Mertaseno - Torne- och Kalix älvsystem) bedömer länsstyrelsen att tillstånd bör kunna meddelas, under förutsättning att villkor för utsläpp av ämnen från den sökta verksamheten begränsas för att leva upp till ovan nämnda rekvisit. Såvitt länsstyrelsen nu kan bedöma bör det med hänsyn till vad som anges i

ovan nämnda bevarandeplan om risk för ökad belastning av miljöfarliga ämnen, i första hand vara fråga om suspenderande ämnen och koppar. Likaså bedömer länsstyrelsen att frågan om utsläpp av stoft till luft, närmare bestämt stoftnedfall, med tillhörande villkorsfråga, kopplas till frågan om påverkan på Natura 2000.

Transporter

Länsstyrelsen bedömer att det bör finnas förutsättningar att transporterna av rågods från den sökta verksamheten kan genomföras såsom bolaget har redovisat. Det förutsätter emellertid att ett antal åtgärder vidtas. Det förutsätter även ett klargörande huruvida riksintresset utmed del av väg E10, närmare bestämt sträckan Pitkäjärvi – Svappavaara, påverkas.

Länsstyrelsen bedömer utifrån risken för och konsekvenserna av uppkomst av tidvis besvärande damning från rågods som transporteras med lastbil och eller tåg, och i avsaknad av en närmare beskrivning av det ovan nämnda, att miljöbalkens allmänna hänsynsregler, däribland försiktighetsprincipen, bör tillämpas. Det är i sammanhanget av betydelse att nämna att miljöbalkens allmänna hänsynsregler föreskriver förebyggande åtgärder och försiktighetsmått så snart det kan befaras att en viss åtgärd skulle kunna medföra påverkan eller olägenhet för människors hälsa och miljön.

Länsstyrelsen bedömer i fråga om transporter av rågods att det ovan nämnda bör tillämpas på sådant sätt att bolaget för det första ska täcka lastbilstransporterna (lasten) så att risken för damning från finkornigt rågods påtagligt minskar. Detta bör gälla så länge transporterna i allt väsentligt äger rum på allmän väg. För det andra bedömer länsstyrelsen att bolaget bör täcka järnvägstransporterna (lasten) så att risken för damning från finkornigt rågods påtagligt minskar, eller att bolaget på annat sätt kan redovisa annan åtgärd som säkerställer samma syfte.

En för länsstyrelsen annan viktig frågeställning att bevaka kopplad till transporterna med tunga fordon utmed allmän väg är risken för ökad och påtaglig nedsmutsning av väg och vägområde som kan drabba andra fordon och trafikanter. Omfattande

nedsmutsnings/damning kan också så småningom ackumuleras i betydande mängd i diken och spolats ut i närbelägna mindre vattendrag med olägenheter och skada för vattenlevande organismer som följd. Länsstyrelsen konstaterar att bolaget har uppgett att det finns risk för att rågodstransporterna kommer att damma. Bolaget har emellertid uppgett att det inte kommer att utgöra något problem för några boendemiljöer eftersom det endast finns ett fåtal hus utmed sträckan och att det finns trädridåer mellan vägen och fastigheterna. Länsstyrelsen delar bolagets bedömning i fråga om boendemiljöer. Däremot bedömer länsstyrelsen - i motsats till bolaget - att risken och konsekvenserna av nedsmutsnings av väg E10 kan vara påtaglig.

Sprängning och påverkan på väg E10

Tillräcklig framkomlighet är av central betydelse i samband med att vägen kommer att behöva stängas i samband med sprängning. Detta gäller i synnerhet för samhällsviktiga funktioner som måste använda vägen, som är den enda i området, i samband med uttryckning. Det är i nyss nämnda avseende framförallt fråga om brådska transporter för akutsjukvård, räddningstjänst- eller polisinsatser. Bolaget har preciserat under vilka tider på dygnet som avstängning/sprängning kommer att äga rum, hur länge avstängningen kommer att vara och hur det avser att hantera stängningsförfarandet (utarbete rutiner genom samråd) m.m.

Såvitt länsstyrelsen kan bedöma finns mycket begränsade praktiska möjligheter att finna någon annan lösning för när, var och hur sprängning, med tillhörande avstängning av väg E10 ska kunna äga rum för att trafiken ska undgå tillfällig avstängning. Sprängning bör därför vidtas under de tidpunkter på dygnet som medför minsta möjliga störning på vägens funktion och tillgänglighet. Bolagets förslag till när sprängning och därmed hörande vägstängning bör äga rum, synes vara rimligt. Det är närmast fråga om nattetid, då trafikflödet vanligtvis är väsentligt lägre än dagtid.

Länsstyrelsen har uppfattat att bolaget kommer att ha möjlighet att med kort varsel och bibehållen säkerhet avbryta en planerad sprängning om det skulle uppstå ett angeläget behov av fri väg för samhällsviktiga funktioner förbi Mertainen. Läns-

styrelsen har emellertid inte kunnat finna någon tydlig rutin eller föreskrift för att det ska kunna äga rum eller på annat sätt säkerställas. I syfte att leva upp till kravet på tillräcklig tydlighet, bedömer länsstyrelsen att bolaget bör redovisa en konkret och tydlig rutin, föreskrift eller villkor för hantering av frågan om avstängning av väg El 0 i samband med sprängning. Detta för att så långt möjligt säkerställa att tillräckliga och nödvändiga kontakter och samråd vidtas med samtliga berörda parter (samhällsviktiga funktioner) innan sprängning.

Rennäring

Länsstyrelsens ovan nämnda bedömning av frågan om lokalisering av upplag för sidoberg och sovringsavfall med hänsyn till naturvärden, har en direkt koppling till myndighetens bedömning av detsamma med hänsyn till rennäringen i området.

Oavsett vilket lokaliseringsalternativ för ovan nämnda gråbergsupplag som skulle komma ifråga bedömer länsstyrelsen att inverkan på rennäringen i området inte kan anses vara obetydlig. Det kan närmast vara fråga om påtagliga effekter under den tid på året som renar vistas i, eller passerar Mertainen. Länsstyrelsen har härvidlag beaktat såväl de direkta markanspråk som kommer i ifråga, som de direkta störningar i form av påtaglig neddamning och buller i samband med sprängning som också kommer att uppstå till följd av den sökta verksamheten.

Även om alternativ 5, Mertainen väster, skulle befinnas vara mindre olämpligt än sökt alternativ 2, Mertainen öster, bedömer länsstyrelsen att det senare området i betydande omfattning kommer att påverkas mer påtagligt av damning och buller från sprängning. Detta eftersom det området är beläget i omedelbar anslutning till den planerade gruvan. En stor del av det renbetesområde som finns i detta område kommer därför knappast att klara den ackumulerade miljöpåverkan, däribland med avseende på nedfallande stoft, som området sammantaget kommer att utsättas för. Av detta skäl bedömer länsstyrelsen att det kanske minst dåliga lokaliseringsalternativet även ur rennäringssynpunkt är att upplagsområdet lokaliseras så nära det direkta påverkansområdet från gruvan som möjligt, i detta fall Mertainen öster.

Vad beträffar den i området befintliga renflyttningsleden som är av riksintresse för rennärning, konstaterar länsstyrelsen att bolaget har förklarat sig berett att vidta åtgärder i syfte att säkerställa att leden även fortsättningsvis ska kunna vara ändamålsenlig och funktionell. Åtgärden består i att flyttleden justeras i viss utsträckning för att en så kallad ekodukt ska kunna anläggas med tillhörande anordningar. Länsstyrelsen bedömer att det för närvarande synes vara en lämplig åtgärd. Det är emellertid osäkert om den i sig kommer att vara tillräcklig med hänsyn till hur den sökta verksamheten kommer att utvecklas. Däribland med avseende på oförutsedda konsekvenser för rennärningen och då samråd med samebyarna alltjämt pågår.

Länsstyrelsen konstaterar att ett flertal frågor för närvarande är föremål för fortsatta samråd och diskussioner mellan bolaget och berörda samebyar. Länsstyrelsen bedömer därför att det är lämpligt att bolaget under en utredningstid närmare identifierar och utreder konsekvenserna för rennärningen i samråd med berörda samebyar och ger in en utredning för mark- och miljödomstolens prövning.

Utsläpp till luft

Länsstyrelsens erfarenhet är att det tidvis kan förekomma mycket besvärande damning från gruvverksamhet. Betydande källor till damning utgörs vanligtvis av såväl gråbergssupplag, som dagbrottskanter av morän och öppna väg- och anläggningsytor. Länsstyrelsen bedömer att fristående anläggningar för kross- och sovring utgör särskilt riskbenägna källor till uppkomst av besvärande och betydande damning. Länsstyrelsens generella erfarenhet är att det i samband med sprängning även uppstår särskilt stora mängder fint stoft i luft som sprids över betydande ytor och som är av betydelse för människors hälsa eller naturmiljön. Det finns därför anledning att anta att bolagets planerade verksamhet i Mertainen inte utgör något undantag i ovan nämnda hänseende.

Frågan om uppkomst, omfattning och konsekvenser av damning från en sådan verksamhet som nu är aktuell är enligt länsstyrelsen uppfattning primärt en tillåtlighetsfråga, för vilken åtgärder bör tas i beaktande för att begränsa negativ

påverkan. Länsstyrelsen bedömer att det är en uppenbar fördel i sammanhanget att det i Mertainenområdet inte förekommer bostadsbebyggelse.

Länsstyrelsen har i och för sig inget att erinra mot bolagets förslag till villkor om att bolaget ska vidta åtgärder för att motverka störande damning. Värdet av föreskriften är emellertid mycket begränsat och därför inte tillräckligt. Länsstyrelsen bedömer att tillräckliga förutsättningar föreligger att överväga att bolaget bör åläggas en högsta tillåten nivå för stoftnedfall på mark utanför gruvindustriområdet.

Av betydelse är att det i området finns olika motstående intressen som är särskilt känsliga mot påtaglig damning. Som nämnts ovan utgörs dessa bland annat av höga naturvärden med känsliga arter som finns i området och den rennäring som bedrivs. Båda dessa kategorier är känsliga för påtagliga mängder nedfall av stoft/damm. Det kan exempelvis nämnas att om de växtarter i området utanför gruvindustriområdet, som omfattas av artskyddsförordningen, belastas med icke obetydliga mängder damm kan det leda till att bestånden på sikt dör, direkt eller indirekt. Det skulle i så fall vara allvarligt. Likaså är av betydelse att det i området inte finns andra verksamheter som rimligtvis kan bidra till stoftnedfall, annat än obetydligt. Det är enligt länsstyrelsens uppfattning en mycket viktig faktor i sammanhanget.

Utsläpp till vatten

Sammantaget bedömer länsstyrelsen att Mertaseno för närvarande är en opåverkad, nära naturlig bäck avseende vattenkemiska och biologiska förhållanden och som ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem.

Länsstyrelsens utgångspunkt är att vattendraget ska bibehålla miljökvalitetsnormen god ekologisk status. Det innebär bland annat att Mertasenos vattenkemi inte ska förändras så att det finns risk för försämring av de biologiska parametrarna, exempelvis för artsammansättning och att förekomsten av olika funktionella grupper förändras. Även om bolaget inte har kunnat finna flodpärlmussla i Mertasenos vattensystem, bedömer länsstyrelsen att det är viktigt att beakta Mertaseno som potentiellt flodpärlmusselvatten. Detta eftersom vattendraget uppfyller flodpärl-

musslans krav på habitat, vattenkemi och förekomst av reproducerande bestånd av öring.

Naturvårdsverket

För ansökt verksamhet krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken eftersom verksamheten på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000 område. Verksamheten är av en sådan typ och omfattning att redan det motiverar en prövning av Natura 2000 frågan. Problemen med stoftnedfallet är oklart och därmed också vilken påverkan det kan få på Natura 2000-området tillsammans med ett ökat kvävenedfall. Bolaget har inte heller visat vilka effekter grundvattenavsänkningen får för Rautas.

Den planerade gruvverksamheten kommer att ligga i anslutning till Natura 2000-området Rautas. Här finns flera av de naturtyper som i EU:s art- och habitatdirektiv klassas som allra mest värdefulla, t ex Aapamyrar, Palsmyrar och Västlig taiga. Dessa naturtyper är utpekade som särskilt skyddsvärda med en begränsad utbredning inom EU, vilket innebär att Sverige har ett särskilt ansvar för att bevarandestatusen för naturtyperna upprätthålls. I bevarandeplanen för Natura 2000-området Rautas anges ett antal hot mot områdets bevarandestatus. Bl. a. kan åtgärder som påverkar områdets hydrologi och hydrokemi negativt, inklusive åtgärder utanför Natura 2000-området, påverka de utpekade naturtyperna i området och medföra en förändrad artsammansättning.

Det framgår av underlaget att verksamheten kommer att ge upphov till damning i samband med sprängningar, verksamhet vid krossnings- och sovringsområdet, deponier och transporter. Bolaget har enligt miljökonsekvensbeskrivningen en målsättning att nedfallet ska vara högst 2,5 g stoft/m²/30 dagar baserat på erfarenhetsvärden från bolagets andra verksamheter. Det skulle medföra en tillförsel av 600 g partiklar/m² under 20 år. I emissionsberäkningen ingår inte resuspensionen av partiklar från de interna transporterna. Dessutom inkluderas inte damningen från krossanläggning, upplag, interna vägar och sprängning. Det kan därför förutsättas att stoftnedfallet inom Natura 2000-området Rautas blir avsevärt större än vad

emissionsberäkningarna visar. Innehållet i stoftet redogörs inte för men det framgår att damning av mineralt material kan medföra ändrade näringsförhållanden och förändrade förutsättningar för fotosyntes. Det kan därför inte uteslutas att damningen kan påverka de utpekade naturtyperna i området och medföra en förändrad art-sammansättning.

Länshållningen av dagbrottet kommer att ge en grundvattenavsänkning i området. Bolaget har inte på ett tillfredsställande sätt klargjort att denna avsänkning inte kommer att medföra betydande påverkan på Natura 2000- området. Det framgår i miljökonsekvensbeskrivningen att den teoretiska avsänkningen i berg kan sträcka sig långt in i Natura 2000 området Rautas. Bolaget menar att grundvattensänkningen i jord inte kommer att påverka grundvattennivåerna söder om väg E10. Vägens inverkan på grundvattenavsänkningen är oklar och inte närmare beskriven. Samtidigt framgår av handlingarna att grundvattenavsänkningen i berg kan påverka grundvattennivåerna i jordlagren om inga tätande lager förekommer däremellan. Om så är fallet behöver klargöras. Bolaget har endast gjort teoretiska beräkningar av grundvattenavsänkningen och har inte beaktat inverkan av vad de benämner spröda deformationszoner med lägre strömningsmotstånd än omgivande berg. Det framgår dock att sådana zoner kommer att få en styrande effekt på formen och utbredningen av den grundvattenavsänkning som uppkommer till följd av dagbrottet. Sådana zoner finns strax söder om mineraliseringen med nordlig till nordostlig riktning. Sådana deformationszoner verkar sammanbinda Natura 2000 området med gruvområdet. Detta medför ytterligare risk för grundvattenavsänkning även inom Natura 2000 området Rautas.

Emissionsberäkningarna visar att verksamheten kommer att ge ett märkbart tillskott av kväve till nuvarande halter i luft i närområdet. Kvävebelastning vid bolagets beräkningspunkt i Natura 2000- området Rautas ökar. Det kan inte uteslutas att de arter som ska skyddas är känsliga för en förändring i näringsbelastningen.

Kiruna kommun

Väg E10 utgör den enda vägförbindelsen mellan Kiruna och övriga delar av kommunen och länet. Väg E10 är av avgörande betydelse för alla marktransporter för patienter från Kiruna då akutkirurgi, BB och andra tidskritiska medicinska insatser numera är lokaliserade till Gällivare sjukhus. Dessutom utgör vägsträckan den enda möjligheten att från Kiruna dirigera ut räddningstjänst och ambulanser till kommunens byar och samhällen söder om Mertainen. Kirunas kommunstyrelse har i samband med behandlingen av detaljplan för Mertainen uttalat att kommunen förutsätter att Trafikverket anordnar en förbifart vid Mertainen om E10 måste stängas av vid LKAB:s sprängningstillfällen.

Kiruna kommun yrkar med hänvisning till den påverkan som en avstängning av vägen medför avseende räddningsinsatser, sjuktransporter och övrig trafik att domstolen ålägger verksamhetsutövaren att genom uppgörelse med Trafikverket säkerställa att alla transporter vid alla tidpunkter kan passera Mertainen utan hinder, oavsett om E10 vid tillfället är avstängd för sprängningsarbeten vid gruvverksamheten.

Naturskyddsföreningarna

Vad gäller val av lokalisering av upplagen kan det föreslagna alternativet inte godkännas. Den östra sidan har så pass höga naturvärden att deponi inte får ske där. Föreningarna förordar västra alternativet för sidobergsupplagen då de områdena inte har lika höga naturvärden som östra sidan. Även i bolagets förslag till upplag på västra sidan är dock sovringsavfallet kvar på östra sidan och tar i anspråk värdefulla områden på den östra sidan. Sovringsavfallet inkräktar på några av de finaste områdena i öster och måste därför också flyttas.

Skogar som finns på östra sidan Mertainen är det inte stora områden kvar av i Sverige. Om upplagen läggs på ostsidan kommer livsmiljön för många arter som finns i området att försvinna för gott. Sammantaget så har Mertainens ostsida med dess variation i markfuktighet, gamla träd och gott om lågor i olika nedbrytnings-

stadier absolut högsta skyddsklass som man kan tänka sig i Sverige. Problemen för de rödlistade arterna är att deras livsmiljö krymper för varje dag.

Det valda alternativet som bolaget sökt tillstånd för skulle medföra irreversibla skador på höga naturvärden på östsidan. Vid val av alternativ synes det som att bolaget lagt vikten på ekonomiska hänsyn. Föreningarna menar att vid ett så allvarligt ingrepp i naturen som gruvverksamheten innebär måste det väljas ett alternativ som begränsar skador så långt som möjligt. De ekonomiska aspekter som bolaget anför för valt alternativ kan inte väga upp den allvarliga skada som sker på allmänna intressen i form av naturvärden.

Vid avtäckningen av de områden som tas i anspråk för verksamheten måste grova träd och lågor flyttas till skyddade områden, för sådana substrat är ovanliga i skogslandskapet och till gagn för många rödlistade arter. Oavsett vilket alternativ som väljs krävs kompensationsåtgärder eftersom det är höga naturvärden i de områden som tas i anspråk av verksamheten. Verksamheten vid Mertainen innebär en stor påverkan på naturmiljön i området, till stor del på grund av ianspråktagande av värdefulla skogsområden för upplag men även utsläpp och grundvattensänkningar som påverkar omkringliggande områden. Att anlägga artificiella bohullor kompenserar inte för de stora områdena av förstörda livsmiljöerna som irreversibelt förstörs. Ofrånknligen förstörs stora ytor med högsta naturvärde. Gammelskogen som avverkas där brytning ska ske, har sådana värden att ekologisk kompensation måste ske genom att bolaget bekostar inköp från privata markägare av gammelskog av minst motsvarande naturvärden och åtminstone lika stor areal, samt reservatsbildning.

För att beakta miljökonsekvenserna från täktområdet är grundförutsättningarna att man på ett effektivt sätt utför vattenskyddsåtgärder så att belastningen på Mertaseno och Pounujoki inte medför någon fara för flora och fauna i åarna. Det är därmed av vikt att eventuella vidtagna vattenskyddskonstruktioner skall försäkra att påverkat vatten till recipienterna är nöjaktig i alla situationer under årscyklerna vad avser variationer i vattenflödet inom belastningsområdet. Man skall därmed i det fortsatta

arbetet iakttaga största försiktighet under vinterhalvåret då det är lågvatten i recipienterna.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framkommer det inte hur värdet för ammonium kontra ammoniak har varit under provtagningssekvenserna och hur effektkoncentrationen bedömts vara då risk föreligger att värdena för ammoniak i Mertaseno överstiga koncentrationen för vilken risk för påverkan av akvatiskt liv ur toxikologisk synvinkel. Man bör i detta sammanhang påpeka att synnerlig försiktighet skall föreligga under lågvattenperioden då ammoniak har ett stor inneboende fara ur toxikologisk synvinkel. Ammoniakkoncentrationer i vatten kan ävenledes förorsaka skador på vegetationen och detta skall förvisso också beaktas i det fortsatta arbetet.

I övrigt bör framföras att vattenskyddet har en särställning i Europeiska unionen och är till för att vatten som bedömts ha hög eller god status inte försämras av bedriven verksamhet som påverkar recipienten ifråga.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

En förutsättning för den planerade gruvverksamheten är att en godtagbar lösning kan nås för avstängning av trafiken och vid behov framkomlighet för brådskande transporter på väg E10 i samband med sprängning i dagbrottet. Detta behöver regleras i särskilda villkor för verksamheten.

Havs- och vattenmyndigheten

Allmänt

Frågan huruvida den ansökta gruvverksamheten kommer att leda till sådan skada på de livsmiljöer som Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem är avsatt att skydda går inte går att bedöma på befintligt underlag och kan därmed inte uteslutas. Inte heller kan det uteslutas att verksamheten medför att de arter som avses skyddas, utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området. Det saknas en beskrivning av verksamhetens påverkan på naturmiljön i sin helhet samt arter och naturtyper som ingår i området utifrån en Natura 2000-prövning. Framförallt ser Havs- och vattenmyndigheten en stor risk för påverkan vid låga

flöden eftersom Mertaseno är ett relativt litet vattendrag och det totala flödet vid lågflöden till stor del kommer att utgöras av utsläppsvatten. Den ansökta verksamheten kan, på grund av sin art och omfattning, antas medföra en sådan betydande påverkan att det krävs ett tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Natura 2000-bevarandevärden och naturvärden i övrigt

Alla vattendrag i omgivningarna kring den planerade verksamheten ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. I söder gränsar området till naturreservatet Aptasvare fjällurskog som även ingår som en del i Natura 2000-området Rautas. Torne och Kalix älvsystem utgörs av två stora outbyggda älvar och är Västeuropas enda riktigt stora oreglerade vattensystem. Vattensystemet är en av de få stora oreglerade älvarna med ursprungliga, naturligt reproducerande bestånd av östersjölax och havsöring. De arter som pekats ut enligt art- och habitatdirektivet för Torne och Kalix älvsystem är utter, lax, stensimpa, flodpärlmussla, grön flodtrollslända och venhavre. De utpekade skyddade naturtyperna i området är oligo-mesotrofa sjöar (Luongasjärvi), naturliga större vattendrag (Torneälven) och vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (Mertaseno, Luukajoki, Liukattijoki och Luongasjoki).

Två vattendrag avvattnar området kring Mertainen, Mertaseno och Puonojoki, vilka båda mynnar nedströms i Torne älv. Området runt Mertainen i övrigt består huvudsakligen av skog samt en del större och mindre våtmarker. Stora delar av skogarna är förhållandevis opåverkat av skogsbruk, vilket gör att skog och våtmarker har bedömts ha mycket höga naturvärden. Bäckan Mertaseno är meandrande och består i vissa delar av helt lugnflytande partier som bryts av ett antal ganska stora höljor vilket skapar förutsättningar för ett lokalt bestånd av större öring och även harr. Området runt Mertaseno är en i stort sett orörd mosaik av skog, myr och bäckmiljö med stor variation av olika habitat med mycket höga naturvärden. Myrmosaikerna är i stort opåverkade av dikning och skogsbruk och bäcken har aldrig varit utsatta för rensning.

Naturvärdesinventeringen av området visar tydligt på de mycket höga naturvärden som finns i området med avseende på naturmiljön, både landanknutna och vattenanknutna naturvärden och som förekommer både inom och utanför områden avsatta för skydd och bevarande av naturvärde och känsliga naturområden. Mertaseno är det vattendrag som planeras bli recipient för överskottsvatten från den planerade verksamheten. I efterbehandlingsskedet kommer Mertaseno, Pounojoki och Saittajärvi att ta emot vatten som passerat det efterbehandlade verksamhetsområdet. Den mest påtagliga påverkan i det inledande skedet som kommer att ske på vattenmiljöer och vattenanknutna Natura 2000-naturtyper är genom verksamhetens utsläpp direkt i recipienten Mertaseno, som är en del av Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Utsläppen innebär en betydande ökning i recipienten av kväve och kväveföreningar vilka kan ha en direkt och/eller indirekt påverkan på livsmiljöerna i området. Ammonium och ammoniak har toxiska effekter och kan även leda till stor syreförbrukning. Ekosystemet riskerar att påverkas direkt av utsläpp av metaller men även genom ackumulering och fastläggning i sediment nedströms i vatten-systemet. Flödena, som beräknas öka med i snitt 20 %, och vid lågvattenflöden med upp till 62 % riskerar att få negativa effekter i Natura 2000-området då växt- och djurlivet är anpassat till naturliga flöden. Ett utsläpp med en stor andel grundvatten som har en avvikande sammansättning med t.ex. högre koncentrationer mineraler riskerar också att ge en negativ påverkan. I tillägg kommer grundvattenpåverkan i övrigt, markarbeten, skogsavverkning, anläggning av vägar, dikningar av våtmarker och myrar m.m. samt damning inom området innebära en direkt eller indirekt påverkan på vattenmiljöer genom risk för t.ex. ökade utsläpp, nedfall, grumling, brunifiering, fragmentering av livsmiljöer, samt ändrade hydrogeologiska förutsättningar i stort och ändrad flödesregim.

I bevarandeplanen för Torne och Kalix älvsystem anges gruvor/prospekteringar som ett hot mot de ingående naturtyperna och arterna p.g.a. risk att ge en ökad belastning av miljöfarliga ämnen som tungmetaller och näringsämnen, att närområdet under anläggningstiden utsätts för stora fysiska påfrestningar samt att det även kan innebära påverkan på vattenföringen då stora mängder vatten ofta används.

Miljö kvalitetsnormer och icke-försämringskravet

Vattenförekomstens status får inte försämrast. Åtgärder får således inte vidtas eller verksamhet bedrivs som kan medföra att statusen försämrast. Högsta tänkbara krav ska därför ställas på en minimering av utsläppen för att motverka en försämring av statusen. Vattenförekomsten Mertaseno har tidsfrist till att uppnå god ekologisk status till år 2021 på grund av kontinuitet. Det innebär inte att det finns utrymme för att övriga parametrar överskrids. Vattenförekomsten har god kemisk ytvattenstatus. För denna gäller att status ska bibehållas eftersom normen är god kemisk ytvattenstatus 2015. Bolaget hävdar att enligt deras beräkningar kommer koncentrationerna av utsläppta ämnen ligga väl under vad som gäller för att klassificera att vattenförekomsten har god kemisk ytvattenstatus. De uppger även att eftersom det inte finns någon tydlig generell koppling mellan kvävehalter och effekter på de biologiska kvalitetsfaktorerna har inte några grunder för statusklassificering för utgående kvävehalter tagits fram. Bolaget gör utifrån detta resonemang bedömningen att miljö kvalitetsnormerna med avseende på ekologisk och kemisk status inte kommer att äventyras på grund av den planerade verksamheten. Havs- och vattenmyndigheten ställer sig tveksam till att verksamheten inte kommer att påverka möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna både vad gäller god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus. Myndigheten anser att det fortfarande förekommer osäkerhet om vilka halter av metaller i recipienten som slutligen kan förväntas samt vilken klassning de har enligt aktuella bedömningsgrunder. För exempelvis koppar, motsvarar de beräknade utsläppshalterna en mycket stor avvikelse vad avser små vattendrag i norra Sverige. Vidare har inte påverkan bedömts vid mycket låga flöden.

Den sammanvävda bedömningen visar att det, genom signifikant ändrade flöden i Mertaseno, markant ökade kväveutsläpp och möjlighet till ökade metallhalter i vatten och sediment kan uppstå sådana kumulativa effekter att vattenmiljön kommer att förändras. Det finns därigenom även en risk att god ekologisk status inte kan uppnås samt att god kemisk ytvattenstatus inte kan bibehållas.

Utsläpp av kväve och kväveföreningar

I miljökonsekvensbeskrivningen uppges att bristen på fosfor kommer att vara den begränsande faktorn för övergödning i Mertasenos vattensystem. Både fosforhalten och kvävehalten varierar under året och mellan åren och man kan utläsa att N/P-kvoten varierar mellan 8 och över 30 vilket gör att det inte kan uteslutas att utsläppen av kväve kommer att öka risken för övergödning. För N/P-kvoter mellan 20 och 30 är det inte troligt att kväve är begränsande för tillväxt och mellan 10 och 20 kan både kväve och fosfor vara begränsande. Det finns indikationer på att kväve kan vara begränsande i vissa näringsfattiga sjöar och vattendrag (i t.ex. fjällarna) samt i kraftigt övergödda sjöar och vattendrag. I tillägg till detta anges att halten av fosfor redan är förhöjd längre nedströms i Mertasenos vattensystem. I sjöar med förhöjd fosforhalt är det troligt att den ökade kvävetillförseln kan ha negativa effekter på ekosystemet genom ökad övergödning.

Bolaget anger att halten kväve inte kan beräknas längre ner i sjösystemet eftersom ammonium genom bakteriell omvandling kommer att omvandlas till nitrit och nitrat. Denna omvandling kommer dock att vara mycket långsam, särskilt vintertid. Bolaget bör därför utreda vilka halter av ammonium och ammoniak som transporteras i Mertaseno och mätning bör ske även i nedströms liggande sjöar. Vid omvandlingen av ammonium till nitrit förbrukas syre i vattensystemet, detsamma gäller vid omvandlingen av nitrit till nitrat. Vid stora utsläpp av kväve kan syrenivåerna i vattenförekomsten minska, detta medför stress för fisk och andra organismer.

I vattendraget förekommer bland annat arterna öring och harr vilka är mycket känsliga för höga halter av kväve. Mertaseno är inte utpekad som ett fiskvatten i förordning (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten men förordningen kan ändå tjäna som en vägledning för detta vattendrag eftersom systemet bedöms ha kvaliteter som kan liknas ett laxfiskvatten då det förekommer öring och harr.

Havs- och vattenmyndigheten ifrågasätter om bästa möjliga teknik har använts för kväverening och för att minimera andelen kväve som inte förbrukats vid spräng-

ning. Kväverening av olika slag har installerats/håller på att installeras vid ett antal gruvor i Sverige. Havs- och vattenmyndigheten är medveten om att klimatet kommer att påverka möjligheterna för val av reningsteknik eftersom de låga temperaturerna gör att t.ex. bakteriers omvandling av kväve går långsamt. Detta gör också att man vid utsläpp från denna gruva kan förvänta sig en stor spridning av kväveföreningarna i vattendragen innan de omvandlas. Detta gör det extra viktigt att utreda möjligheterna för kväverening. Bolaget behöver utreda möjligheten att minimera kväveutsläppen genom att t.ex. minska andelen oförbrukad kväve och/eller minska lakningen av kväve från området. Detta för att säkerställa att inte organismerna i vattenförekomsten påverkas av förändrade syrehalter och giftiga ammonium/ammoniakhalter. Men även för att förhindra en långväga spridning av kväveföreningar inom avrinningsområdet.

Utsläpp av metaller och andra miljöfarliga ämnen

Det kan noteras att halter av koppar beräknas kunna avvika från naturliga bakgrundskoncentrationer. Särskilt vid lågvattenflöden finns det enligt bolagets beräkningar en ökad risk att halterna i utsläppet av koppar till Mertaseno kan överstiga halter som innebär att det finns en risk för påverkan på vattenmiljön. Innan slutliga villkor kan fastställas behöver förekomst av metaller och verksamhetsspecifika organiska ämnen i utsläppen utredas, samtidigt som det under en provotid inte kan tillåtas ske sådana utsläpp av miljökvalitetsnormerna riskerar att inte kunna innehållas. Mot bakgrund av detta krävs provisoriska villkor baserade på de halter som inte får överskridas i recipienten men med beaktande av den spädning som sker.

När det gäller utsläppen av olja till ytvatten bör det utredas hur dessa kan minimeras och huruvida det sker betydande utsläpp av aromatiska och alifatiska kolväten samt PAH, i synnerhet med avseende på de som regleras genom 2008/105/EG och därmed ingår i miljökvalitetsnormen för kemisk ytvattenstatus. Det ska enligt Havs- och vattenmyndighetens uppfattning även utredas och säkerställas att toxiciteten för de medel som används i dammbekämpande syfte är så låg att inga effekter kan förväntas i vattenförekomsten. Vidare ska det säkerställas att ämnena är

lätt nedbrytbara och fullständigt nedbrytbara för att inga persistenta restprodukter släpps ut i vattenförekomsten och samt att deras sammansättning skall vara sådan att indirekta effekter orsakade av syreförbrukning under nedbrytning undviks.

Bolaget drar i ansökan slutsatsen att metallkoncentrationerna ökar (i vatten) men att de klingar av nedströms. Liknande resonemang relaterat till utspädningseffekter förs om konsekvenser i efterbehandlingsskedet. Bly, kadmium, kvicksilver och PAH pekas i artikel 3.3 till 2008/105/EG ut som ackumulerande ämnen och skall som sådana övervakas i ackumulerande matriser och om halterna ökar signifikant ska åtgärder sättas in. En bedömning av risken för att dessa metaller ökar i vattenförekomsten, i t.ex. ackumulationsområden nedströms till följd av de mängder av metaller och andra ämnen som förväntas tillföras från den planerade verksamheten, har inte gjorts av bolaget. De förslag på provisoriska villkor som lämnas av Havs- och vattenmyndigheten kan därför också bara baseras på risk för effekter utan att beakta risk för upplagring i ackumulerande matriser. Inom den recipientkontroll som föreskrivs skall därför halterna av ackumulerande ämnen, i synnerhet bly, kadmium, kvicksilver och PAH undersökas i sediment och/eller biota. Om halterna visar sig öka signifikant under provotiden ska åtgärder sättas in.

Trafikverket

E10 ingår i stamvägnätet och är ett riksintresse för kommunikationsanläggningar enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. E10 ingår också i den svenska delen av EU utpekade Trans-European Transport Network och är därmed av särskild internationell betydelse. E10 ingår i ett nät av vägar som har sådana speciella funktioner för transportsystemet att anläggningen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av den.

Trafiken kommer enligt handlingarna att öka från ca 2480 fordon per dygn år 2010, varav 530 tunga fordon, till ca 4215 fordon per dygn år 2015, varav ca 1870 tunga fordon. Av dessa kommer bolaget fordon att utgöra omkring en tredjedel av den totala trafiken. Med dispens att köra 90 tons lastbilar räknar bolaget med att avsevärt minska transporterna från Mertainen. När det gäller dispenser har Trafikverket

öppnat för trafikering med tyngre och längre fordon i vissa relationer. Trafikverkets inriktning är att långvariga dispenser kan ges där så är lämpligt ur tillgänglighets- skäl, miljöskäl samt trafiksäkerhetsskäl samt att alternativa lämpligare transport- möjligheter saknas. Trafikverkets bedömning är att lämplig järnvägsinfrastruktur finns parallellt med väg E10 och att en anslutning kan göras till gruvan utan orim- liga kostnader och övriga negativa effekter. Därmed är inriktningen att Trafikverket är mycket restriktiva till att ge en långvarig dispens för Malmtransporterna på väg E10 mellan Mertainen och Svappavaara. Trafikverket utreder för närvarande möjligheten att möta anspråket från gruvnäringen och de ökade transporterna genom att hitta lösningar som främjar tillgängligheten, trafiksäkerheten och miljön. En vägplan har varit på samråd. Trafikverket har gentemot bolaget förmedlat sitt krav på planskild anslutning till E10.

Trafikverket förordar en järnvägslösning som en hållbar miljövänlig transport- lösning och för att lösa rådande osäkerheter om bolagets logistikval har Trafik- verket även lämnat förslag till hur en framtida järnvägsbro kan nyttjas för den initiala lastbilstrafik som är aktuell fram till dess att bolaget slutgiltigt valt strategi för sin transportlösning.

Gruvverksamheten medför sprängning som brytningsmetod. Säkerhetsavstånd vid sprängning i dagbrottet har beräknats till 800 meter från dagbrottets kant. Kortaste avståndet från planerad dagbrottskant till E10 är endast 300 meter. Det första året av produktion bedöms inte E10 att påverkas då sprängning sker utanför säkerhets- avståndet. Vid full produktion i dagbrottet kommer sprängning att ske 3-5 gånger per vecka och av dessa sprängningar kommer E10 att påverkas 1-4 gånger per vecka. Vid dessa tillfällen planeras sprängningarna i första hand att ske nattetid då trafikintensiteten är som lägst. För att klara säkerheten önskar bolaget att stänga E10 då sprängning sker inom säkerhetsavståndet. Den totala tiden för avstängning bedöms vara 10-20 minuter. Bolaget samråder med berörda myndigheter, bland annat med Trafikverket om lämpliga skyddsåtgärder (riktlinjer, säkerhetsrutiner etc.) i samband med eventuella stängningar.

BOLAGETS GENMÅLE OCH KOMPLETTERING*Natura 2000-prövning*

Den ansökta verksamheten kommer att förläggas utanför nämnda Natura 2000-områden med undantag för ett litet område om drygt 0,8 ha som skulle behöva tas i anspråk om och i så fall när det anläggs ett stickspår mellan malmbanan och industriområdet. Någon påverkan av betydelse förutses inte till följd av ett sådant direkt ingrepp i området. När det gäller risken för indirekt påverkan på Rautas Natura 2000-område är det damning och avsänkning av grundvattennivån som utgör riskfaktorer. Viss påverkan i form av habitatförlust och ändrade näringsförhållanden kan också förutses. Den samlade bedömning är emellertid att den ansökta verksamheten inte kommer att innebära någon betydande negativ påverkan på möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för någon av de naturtyper, utpekade med stöd av Art- och habitatdirektivet, som återfinns inom området. Samma bedömning görs för de skyddade arter som återfinns inom området med undantag för Myrbräcka. För denna art finns en viss risk för påverkan via grundvattensänkning.

När det gäller förhållandena i Torne och Kalix älvsystem kommer verksamheten att ha viss påverkan på både flödesförhållanden och vattenkemi i recipienten. Slutsatsen är emellertid även här att den ansökta verksamheten inte kommer att medföra någon betydande påverkan på vare sig den naturliga flödesbilden eller belastningen av miljöstörande ämnen.

Rautas

När det gäller risken för påverkan genom avsänkning av grundvatten har bolaget analyserat bl.a. de geologiska förutsättningarna med avseende på sprickzoner m.m. samt på ett mer övergripande plan klargjort grunderna för bedömningarna beträffande förväntad grundvattensänkning. I kompletterande rapport har bolaget redogjort för ovan nämnda faktorer och omständigheter samt bekräftat sin tidigare bedömning angående risken för påverkan på Rautas Natura 2000-område. Bolaget har uppdragit åt docent Sven Follin vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm att granska det underlag varpå bolaget grundar sina bedömningar när det gäller påverkan på grundvattennivåerna i omgivningen till den planerade verksamheten. Av Follins yttrande

framgår sammanfattningsvis att han finner de metoder som tillämpats är ändamåls-
enliga och i överensstämmelse med gängse praxis och att det tillgängliga underlaget
är tillräckligt för gjorda bedömningar.

Med utgångspunkt i det ingivna underlaget vidhåller bolaget att det inte föreligger
någon risk av betydelse att den grundvattenavsänkning (i berg respektive jord) som
verksamheten kommer att ge upphov till kommer att innebära en sådan negativ på-
verkan av betydelse på Rautas Natura 2000-område. En beskrivning av hur grund-
vattnet kommer att kontrolleras genom regelbundna mätningar av nivåerna i jord
och berg i området mellan dagbrottet och Natura 2000-området finns i handling-
arna. Vid oförutsedd grundvattenavsänkning har bolaget även redovisat vilka
skyddsåtgärder som kan vidtas för att upprätthålla grundvattennivåerna i jordlagren
under den tid som dagbrottet dränerar omgivande grundvatten. De avskärmande
diken som utförs för att avleda ytvatten från dagbrottet leds ner till markområdet
mellan dagbrottet och Rautas. Vid behov kan detta vatten genom konstgjord
infiltration nedföras till grundvattnet. Vid ytterligare behov av vatten finns
länshållningsvatten från dagbrottet och vatten från de borrhållarna att tillgå.

Bolaget har kompletterat tidigare gjorda bedömningar avseende risken för påverkan
på växtligheten i Rautas till följd av deposition av i första hand stoft och kväve,
samt även analyserat risken för påverkan genom förhöjda halter av kväve i samband
med snösmältning och extrema väderförhållande. Av materialet framgår samman-
fattningsvis att kvävehalten i Rautas även efter det förväntade tillskottet från den
ansökta verksamheten kommer att vara låg och ligga under den genomsnittliga
depositionen för Norrbotten år 2011. Den kommer också att ligga under de kritiska
belastningsnivåer som har beräknats av CCE (Coordination Centre for Effects) för
aktuella naturtyper. Mot bakgrund av bland annat detta och efter en genomgång av
känsligheten för ökade kvävehalter hos arter som är av särskilt intresse i Rautas
görs bedömningen att den ökade depositionen av kväve inte kommer att medföra
någon påverkan av betydelse. När det gäller halten nedfallande stoft inom Natura-
2000 området Rautas kan denna med god sannolikhet antas inte överstiga bolagets
interna miljömål om 2,5 g/m² per 30 dagar. Det är rimligt anta att den största

depositionen kommer att ske närmast verksamheten, utanför Rautas Natura 2000-område. Avslutningsvis konstateras att en naturlig årscykel, med ökade tillskott av kväve, svavel och partiklar i samband med snösmältningen inte i sig är något hot mot någon av de utpekade arterna eller naturtyperna i Rautas. Den bedömda ökningen av ämnen som tillförs efter snösmältningen är inom gränserna för vad ekosystem och arter tål. Naturtyperna och arterna är anpassade efter snösmältningens pulser av näringsämnen.

Torne och Kalix älvsystem

Den beräknade flödesförändringen vid sökt verksamhet bedöms inte vara betydande för den naturliga flödesbilden. Förändringen bedöms därmed inte heller ge upphov till negativ påverkan på det akvatiska ekosystemet i avrinningsområdet. Det innebär också att en av de viktigaste förutsättningarna för en gynnsam bevarandestatus i några av de utpekade naturtyperna i Natura 2000-området, ett naturligt fluktuerande vattenstånd, inte bedöms påverkas på ett betydande sätt. Metallhalterna kommer även fortsättningsvis att vara mycket låga eller låga. De beräknade framtida halterna kommer att motsvara god eller hög status för samtliga metaller som kan bedömas eller klassificeras (ekologisk och kemisk status). De beräknade framtida nivåerna ligger också klart under gällande gränsvärden under normalt förekommande flöden. Mot denna bakgrund kommer de miljökvalitetsnormer som är av gränsvärdeskaraktär inte att överskridas och god ekologisk status och god kemisk status med avseende på metaller kommer därmed att kunna upprätthållas i Mertaseno. De metallhalter som kan förväntas under lägsta lågvattenföring kommer att ligga på nivåer som klassas som låga eller mycket låga vilket innebär att förväntad status blir hög eller god.

När det gäller kväve konstateras att halterna och den arealspecifika förlusten av kväve kommer att öka väsentligt i Mertaseno. Samtidigt konstateras att kvoten mellan mängden totalkväve respektive totalfosfor har överstigit 30 vid samtliga provtillfällen under sommarperioderna 2011 och 2012 vilket visar att fosfor är den begränsande faktorn i Mertaseno. I rapporten hänvisas också till recipientundersökningar som har gjorts i Svappavaara och Kiruna vilka inte visar på någon egentlig

påverkan på ekosystemen på grund av kväve. Med stöd av det anförda bedömer bolaget att totalkvävehalten inte kommer att ha någon negativ effekt på det akvatiska ekosystemet i Mertaseno.

I övrigt görs vissa jämförelser med de rikt- och gränsvärden som gäller för ammoniak enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten och konstateras att dessa kan komma att överskridas under vissa flödessituationer. Dock konstateras också att Mertaseno inte är utpekad som lax-fiskevatten enligt den aktuella förordningen varför miljökvalitetsnormen inte är tillämplig. Den närmaste vattenförekomst där normerna är tillämpliga är Kalixälven till vilken Torne älv ansluter vid Tärendö, ca 130 km nedströms den ansökta verksamheten. Även vid en enkel överslagsberäkning framgår klart att de förväntade utsläppen av kväve från den ansökta verksamheten aldrig kan nå sådana nivåer att de påverkar förutsättningarna att innehålla gällande kvalitetsnormer i Kalixälven. För övrigt kan noteras att den del av Mertaseno som ligger i anslutning till den ansökta verksamheten inte är klassad enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Dispens enligt artskyddsförordningen

Den planerade verksamheten kommer att medföra påverkan på vissa arter som åtnjuter skydd enligt artskyddsförordningen (2007:845). Påverkan kommer att drabba såväl enskilda individer som deras livsmiljöer. Vad gäller djurarter som omfattas av bilaga 1 till artskydds-förordningen är bedömningen att inga individer av de stora däggdjuren eller uter kommer att dö till följd av den planerade verksamheten. Inte heller bedöms den påverkan på revir eller hemområden som kan förutses ha någon betydelse för arternas utbredning eller förutsättningar för överlevnad. Samma bedömning görs för nordisk fladdermus. För arterna skogsödla, vanlig groda och vanlig padda som omfattas av bilaga 2 till förordningen konstateras att de individer som eventuellt finns inom exploateringsområdet sannolikt kommer att försvinna. Dock har arterna inget starkare fäste i den aktuella delen av landet och den ansökta verksamheten bedöms inte påverka arternas populationer vare sig regionalt eller nationellt.

För växtarterna myrbräcka och lappranunkel, vilka båda återfinns i bilaga 1 till artskyddsförordningen, görs en delvis annan bedömning. För deras del är det oundvikligt att individer som finns inom det berörda området kommer att försvinna, antingen till följd av att marken tas i anspråk för upplag eller industriområde eller på grund av påverkan på grundvattennivåer på deras växtplats. Dock bedöms de ingrepp som den ansökta verksamheten kan leda till inte påverka statusen för någon av arterna, vare sig regionalt eller nationellt.

Även vissa andra djur- och växtarter som återfinns i bilaga 2 (utöver de som har nämnts ovan) kommer att påverkas av den ansökta verksamheten, både vad avser enskilda individer och livsmiljöer. Det är dock endast för Skogsfru som den ansökta verksamheten bedöms kunna medföra konsekvenser för dess lokala eller regionala utbredning. Artens utbredning på nationell nivå bedöms dock inte påverkas. Den enda fågelart för vilken en något försämrad bevarandestatus kan befaras till följd av den ansökta verksamheten är pilgrimsfalk. I det fallet handlar det om en enskild häckningsplats som uppstod genom den tidigare gruvdriften som kommer att gå förlorad i och med att dagbrottet utvidgas. Av ingiven rapport framgår emellertid också att pilgrimsfalken på många håll häckar i tätbefolkade områden och inom industriområden och att det därför bedöms finnas utsikter att arten kan finnas kvar i området trots den ansökta verksamheten. Bolaget inledde redan år 2010 ett samarbete med Norrbottens Ornitologiska Förening (NOF) och stödjer sedan dess Projekt Pilgrimsfalk. I samband med den tidigare genomförda provbrytningen vidtogs också åtgärder i samråd med NOF för att iordningsställa alternativa boplatser för pilgrimsfalk. Bolaget avser att fortsätta dialogen med NOF och arbetet med Projekt Pilgrimsfalk och att även i samband med den nu ansökta verksamheten vidta åtgärder som så långt möjligt ger möjlighet till fortsatt häckning i området även under driftfasen. När verksamheten har avslutats och efterbehandling har skett kommer dagbrottets nordsida åter att erbjuda mycket goda betingelser för pilgrimsfalk.

När det gäller skälen för dispens från artskyddsförordningen finns det enligt bolagets uppfattning ingen annan lämplig lösning. Att dagbrottet inte kan

lokaliseras till någon annan plats är uppenbart. Samma gäller för en betydande del av övriga anläggningar som av rent logistiska skäl måste lokaliseras i anslutning till själva gruvan. När det gäller lokalisering av upplagen för sidoberg och sovringsavfall konstaterar bolaget att såväl det östra som det västra alternativet skulle medföra ingrepp i områden med höga eller högsta naturvärden och på skyddade arter. Några skyddsåtgärder som helt eliminerar risken på skador på skyddade arter finns inte. Det är därför enligt bolagets uppfattning uppenbart att det saknas någon annan lämplig lösning som innebär att dispens från artskyddsförordningen inte behövs. Ansökt dispens skulle inte äventyra bevarandestatusen på vare sig regional eller nationell nivå för någon av de berörda arterna (med möjligt undantag för den regionala statusen för Skogsfru). Avslutningsvis är det enligt bolagets uppfattning klart att den ansökta verksamheten, som innebär ett tillgodogörande av en mineralresurs som utgör riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken, utgör ett sådant tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse enligt 14 § 3 p c) artskyddsförordningen.

Strandskyddsdispens

Sedimentationsdammar för omhändertagande av länshållningsvatten från dagbrottet och uppsamlat vatten från upplag och verkstad m.m. planeras att förläggas inom strandskyddat område intill Mertaseno. Enligt bolagets uppfattning föreligger särskilda skäl för dispens.

Uttag av grundvatten

Bolaget planerar att borra två brunnar för uttag av i första hand färskvatten. Det ansökta uttaget uppgår till som mest 5 m³ per timme och brunn. Alternativet till lokalt uttag av grundvatten skulle i första hand vara att låta transportera vatten från bolagets anläggning i Svappavaara vilket skulle medföra såväl betydande kostnader som förbrukning av resurser (i form av diesel) vilket i sin tur skulle medföra utsläpp till luft av förbränningsgaser. Under perioder av extraordinär torka kan brunnarna emellertid även komma att användas för uttag av brandvatten. Brunnarna kommer att lokaliseras inom industriområdet i omedelbar anslutning till planerade servicebyggnader. Påverkan på grundvattennivån i området kommer i allt väsentligt att

konsumeras av den grundvattensänkning som kommer att uppstå vid länshållning av dagbrottet och någon påverkan på andra fastigheter än de som har antecknats i ansökan förutses inte. Det är enligt bolagets bedömning uppenbart att några allmänna eller enskilda intressen inte kommer att skadas av det planerade uttaget av grundvatten ur borrade brunnar och vilket innebär att åtgärden får vidtas utan tillstånd eller anmälan i enlighet med 11 kap. 12 § miljöbalken. För att undvika eventuella oklarheter om tillämpligheten av undantagsregeln yrkar bolaget emellertid att mark- och miljödomstolen måtte meddela tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till uttag av grundvatten genom borrad brunn.

Damning

Bolaget har vid lokalisering av anläggningsdelar som är särskilt känsliga ur damningssynpunkt (främst kross- och sovringsanläggningarna samt upplag) beaktat behovet av att minimera damningen. Vidare avser bolaget vid utförandet av anläggningen att vidta ett antal skyddsåtgärder vid kross- och sovringsanläggningen (täckta transportörer, gummidukar vid avlastningspunkter m.m.) samt att asfaltera vissa vägar och lämna kvar skogsridåer runt och inom verksamhetsområdet m.m. Avslutningsvis kommer bolaget att under driften (främst sommartid) regelbundet sopa asfalterade vägar medan övriga vägar kommer att skrapas/hyvlas och bevattnas, eventuellt med tillsats av dammbindningsmedel. Under vintertid kommer vägarna att hyvlas. Med dessa åtgärder bedömer bolaget att damningen från verksamheten kommer att bli begränsad och inte orsaka några betydande störningar för vare sig rennäringen eller omgivande miljö.

Påverkan på rennäringen

Att den ansökta verksamheten kommer att påverka förutsättningarna för renskötseln i området är otvistigt och bolaget är angeläget om att så långt möjligt minimera de negativa konsekvenserna för berörda samebyar. Bolaget har också, som framgår av ingivna handlingar, under projektets framväxt vidtagit åtgärder och anpassningar för att begränsa de negativa effekterna för renskötseln. När det gäller åtgärder för att minimera påverkan på rennäringen är det enligt bolagets uppfattning helt avgörande att frågorna löses i samverkan mellan bolaget och berörda samebyar. Utan

samebyarnas aktiva medverkan är det närmast omöjligt för bolaget att identifiera och implementera sådana åtgärder som effektivt begränsar störningarna för rennäringen och samtidigt är praktiskt genomförbara och ekonomiskt rimliga.

Prövningsunderlagets omfattning

När det gäller vidareförädlingen framgår av tidigare ingivna handlingar att denna enligt nuvarande planer i första hand avses ske vid bolagets anläggningar i Svappavaara. Verksamheten vid dessa förädlingsanläggningar har ett befintligt tillstånd från 1976 och kommer enligt gällande planer att meddelas ett nytt grundtillstånd (inkluderande verksamheten vid Gruvberget) under innevarande år. Inom ramen för den där pågående prövningen behandlas alla konsekvenser för miljön och omgivningen i övrigt av förädlingsverksamheten, däribland sådana utsläpp av processvatten. Bolagets förädlingsanläggningar i Kiruna och Malmberget har på motsvarande sätt egna tillstånd.

I god tid innan gods från Mertainen tas in i förädlingsverken i Svappavaara (eller vid någon av anläggningarna i Kiruna eller Malmberget) avses detta att anmälas som en ändring under då gällande tillstånd varvid tillsynsmyndigheten kommer att ha att bedöma om ändringen är "mindre" eller måste tillståndsprövas. Med utgångspunkt i vad som för närvarande är känt om malmen från Mertainen med avseende på anrikningsegenskaper m.m., finns inget som indikerar att ett byte från Kirunagods till Mertainengods kommer att ha någon negativ påverkan av betydelse på utsläppen från förädlingsverksamheten vilket innebär att det bör kunna hanteras som ett anmälningsärende. Snarast torde utbytet vara till fördel för miljön i det att rågodset från Mertainen förväntas hålla lägre halter av både kväve (eftersom det handlar om dagbrottsbrytning) och fosfor (den naturliga förekomsten av fosfor är lägre i Mertainen än i Kiruna) och dessutom innebär att transportbehovet minskar. Sammantaget anser bolaget således att ansökan är lämpligt avgränsad och att det ingivna underlaget är tillfyllest för den pågående prövningen.

Kompensation för förlust av naturvärden och skyddsvärda arter.

Enligt Länsstyrelsen innebär den ansökta verksamheten sådan påverkan på naturvärden och skyddade arter att tillståndet måste förenas med krav på kompensation enligt miljöbalken. Bolaget har redan inlett ett omfattande arbete tillsammans med Sveaskog i syfte att identifiera och utveckla åtgärder som skall kompensera för de ingrepp i naturmiljön och på skyddade arter som den ansökta verksamheten kommer att medföra. Länsstyrelsen har, som framgår av myndighetens yttrande, redan informerats om arbetet och när detta har avancerat ytterligare avser bolaget att samråda med länsstyrelsen om den närmare utformningen av planerade åtgärder.

DOMSKÄL

Miljökonsekvensbeskrivningen

Den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen, med de kompletteringar som skett, får anses uppfylla kraven enligt 6 kap. miljöbalken och kan därför godkännas.

Natura 2000

Bolaget har i första hand gjort gällande att det inte krävs något tillstånd enligt Natura 2000 för den sökta verksamheten. För det fall mark- och miljödomstolen finner att det föreligger risk för sådan miljöpåverkan på närliggande Natura 2000-områden att det krävs tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken yrkar dock bolaget att ett sådant tillstånd meddelas.

Av 7 kap. 28a § 1 st. miljöbalken framgår att tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2. Länsstyrelsen, Naturvårdsverket m.fl. har med ledning av vad som framkommit i målet bedömt att den sökta verksamheten på ett betydande sätt kan påverka miljön i båda eller något av Natura 2000-områdena, vilka omfattas av nyss nämnda lagrum.

Tillståndskravet aktualiseras när det finns en risk/sannolikhet för negativ påverkan på naturmiljön enligt ovan. Försiktighetsprincipen gäller vid osäkerhet. Vidare

framgår av 7 kap. 28 b § miljöbalken att tillstånd inte får lämnas om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna.

Det är således fråga om den sökta verksamheten kan skada livsmiljön i det skyddade området och betydande störning på den art eller arter som skyddas i detsamma sammantaget. Tillstånd får inte lämnas om den sökta verksamheten eller åtgärderna får denna effekt.

Av central betydelse för frågan om skada på livsmiljön är begreppet upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för berörda arter. Skadan bör relateras till möjligheterna att upprätthålla områdets ekologiska kvaliteter. En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när de kriterier som anges i 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken är uppfyllda. Därutöver ska en bedömning av upprätthållande av bevarandestatus i varje enskilt fall göras, utifrån fråga om verksamheten innebär en sammantagen skada på livsmiljön. Härvidlag är av vikt vad som anges i bevarandeplanerna för aktuella områden. Likaså är av betydelse att få klarhet i om skadan kan upphöra, begränsas eller motverkas genom villkor för verksamhetens bedrivande.

Vad beträffar betydande störningar ska störningarna ställas i relation till artens population och dess utveckling i området, framför ett enskilt par eller enskild individ. Det är således framförallt fråga om att arten ska kunna fortleva i uthålliga bestånd för att tillstånd till den sökta verksamheten ska kunna tillåtas.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det för båda Natura 2000-områdena krävs tillstånd eftersom det inte kan uteslutas att verksamheten kan påverka miljön på ett betydande sätt. För Rautas Natura 2000-område är det framförallt påverkan av en grundvattensänkning som prövas men även utsläpp till luft och för Torne och

Kalix älvsystem är det förändringar i flödesförhållandena och utsläppen av miljöstörande ämnen till recipienten som prövas.

Rautas

Bolaget har genom de hydrogeologiska utredningarna beskrivit hur grundvattenförhållandena kommer att förändras genom länshållning av dagbrottet. Utredningarna, som har utförts av Bergab, har granskats av två fristående parter. Domstolen finner att de båda granskningsutlåtandena ger i huvudsak stöd för den utredning som bolaget har redovisat. Ytterligare undersökningar ger inte med säkerhet mer kunskap om hur utfallet kommer att bli. En rekommendation är att ett aktivt kontrollförfarande under utförandefasen ger en säkrare hantering av grundvattenfrågan. Influensområdet för grundvattenavsänkning kommer enligt beräkningarna att nå in i Natura 2000-området, kortare sträcka i jord än i berg. Topografin i området, med vattendraget Mertaseno beläget i dalgångens lågpunkt mellan väg E10 och järnvägen, gör att tillförsel av ytvatten i detta område är god och kommer att tillgodose grundvattenbildning i jordlagren. Den avsänkning av grundvattennivån i bergrunden som påverkar grundvattenytan i jordlagren är enligt domstolens uppfattning av mindre omfattning än den påfyllning som sker via ytvattensystemet. Vattengenomsläppligheten är generellt betydligt större i jord än i berg. Begränsningar för utbredningen av avsänkning i jord söderut utgörs dels av dagbrottets bergtröskel, som ligger i nivå med markytan i de norra delarna av Natura 2000-området och dels av tillflödet av ytvattensystemet med Mertaseno söderifrån upp mot väg E10.

Med kontroll av grundvattennivåerna i jord och berg som påbörjas i god tid innan en påverkan kan förväntas och med den beredskap att utföra skyddsåtgärder i form av infiltration av vatten i jordlagren vid avvikelser av prognostiserade värden som bolaget har presenterat, bedömer domstolen att någon skada inom Natura 2000-området inte kommer att ske. Mark- och miljödomstolen reglerar detta med ett särskilt villkor.

Påverkan i Natura 2000-området av utsläpp till luft har av bolaget redovisats med att ingen kritisk belastning kommer att överskridas. Stoftnedfall på ca 2-3 g/m² per 30 dagar, som är bolagets interna miljömål och även erfarenhetsvärden från verksamheten vid Svappavaara, är långt under de halter där effekter på växtlighet kan noteras. Beräknad ökning av näringsbelastning är 15 % kväve och beräknat nedfall mot Natura 2000-området är 160 mg N/m² per år vilket är långt under de rekommenderade nivåerna för kritisk kvävebelastning.

Vid utbyggnad av järnvägsanslutning till verksamhetsområdet kommer en liten del av Natura 2000-området att påverkas av direkt markanspråk. Det är en marginell del som tas i anspråk, 0,8 ha av totalt 81 650 ha, och av de utpekade naturtyperna i Art- och habitatdirektivet är det Aapamyrsområde som berörs. Inom Rautas finns det 12 248 ha Aapamyrsområde.

Mark- och miljödomstolen finner att tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken kan ges.

Torne och Kalix älvsystem

Bolaget har redovisat vilken recipientpåverkan verksamheten kommer att ha på Mertaseno och nedströms liggande vattenförekomster och den sammanfattande bedömningen är att det inte medför en betydande påverkan på vare sig den naturliga flödesbilden eller belastningen av miljöstörande ämnen till Natura 2000-området. Förutsättningarna för en gynnsam bevarandestatus av de utpekade arter och naturtyper förväntas därför inte förändras på något betydande sätt.

Havs- och vattenmyndighetens inställning är att det inte kan uteslutas att skador och störningar kan uppkomma med det underlag som presenterats. Myndighetens sammanvägda bedömning är att det, genom signifikant ändrade flöden i Mertaseno, markant ökade kväveutsläpp och möjlighet till ökade metallhalter i vatten och sediment kan uppstå sådana kumulativa effekter att vattenmiljön kommer att förändras. Därigenom finns det även en risk att god ekologisk status inte kan uppnås samt att god kemisk ytvattenstatus inte kan bibehållas.

Bolaget har efter huvudförhandlingen redovisat förslag på provotidsutredningar avseende utsläpp till vatten av kväve och dess förekomstformer, suspenderat material, olja och som andrahandsinställning även metaller. Domstolen gör bedömningen att en slutlig reglering av utsläppsvillkoren till vattenrecipienten Mertaseno kommer att säkerställa att någon skada eller störning på de livsmiljöer eller arter som avses skyddas och bevaras i Natura 2000-området inte kommer att ske.

Mark- och miljödomstolen finner att tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken kan ges.

Dispens från artskydd

Bolaget yrkar att mark- och miljödomstolen beviljar dispens från artskyddsförordningen från förbuden i samma förordning för de individer och arter som kan komma att skadas av den ansökta verksamheten. Bolaget har redogjort för de arter som kan komma att skadas samt vilka åtgärder som vidtagits och kommer att vidtas för att minimera skadorna. Länsstyrelsen har uppgett att dispens bör kunna meddelas. Mark- och miljödomstolen instämmer i denna bedömning och meddelar den sökta dispensen.

Tillåtlighet

En verksamhets tillåtlighet har bäring på frågan om den i sin helhet kan bedrivas utan att olägenheter och störningar av väsentlig betydelse för människors hälsa och miljö kommer att uppstå. Vid denna prövning ingår sådana skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som kan krävas. Utgångspunkten ska vara de samlade miljökonsekvenserna, inbegripet följdföretag, men även störningar från andra verksamheter som påverkar samma omgivning. Fråga om tillåtlighet har även koppling till möjligheterna att bedriva verksamheten på ett från miljöskyddssynpunkt acceptabelt sätt. Det förutsätter att verksamhetsutövaren är beredd att göra alla rimliga ansträngningar för att begränsa sådan inverkan.

En samlad bedömning av de planerade åtgärderna och den sökta verksamheten ska göras och de uppställda kraven i miljöbalken och annan lagstiftning ska vara uppfyllda. Bolaget har bearbetningskoncession för den aktuella fyndigheten enligt beslut meddelat av Bergstaten den 19 april 2000 (Mertainen K nr. 1). Genom Bergstatens beslut anses reglerna i 3 och 4 kap. miljöbalken inte utgöra hinder mot verksamhetens tillåtlighet. Även vad gäller de delar av den nu sökta verksamheten som inte omfattades av Bergmästarens prövning finner domstolen att nämnda regler i miljöbalken inte utgör hinder mot verksamhetens tillåtlighet. Som framgått ovan gör domstolen vidare bedömningen att Natura 2000-tillstånd kan meddelas, varför stadgandet i 4 kap. 8 § miljöbalken är uppfyllt.

Vad sedan gäller de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken anser domstolen att dessa följs. Bolaget har sedan tidigare det kunnande och kompetens som behövs för att bedriva den planerade verksamheten. I ansökan och ingivna kompletteringar har bolaget vidare utvecklat de försiktighetsmått som kommer att iakttas samt de skyddsåtgärder som bolaget planerar att utföra för att förebygga och motverka skada och annan olägenhet.

Valet av plats för sidobergupplag och sovringsavfall har varit under diskussion med utgångspunkt i de olika alternativens påverkan på och förlust av värdefulla naturvärden. Vid en samlad bedömning av vad parterna anfört i denna fråga finner domstolen att valet av upplagsplats öster om Mertainen kan godtas. En annan placering av upplagen skulle möjligen i viss mån förbättra den totala påverkan på naturvärdena, men innebär samtidigt en klar försämring av verksamhetsområdets utformning. Behovet av särskilda kompensationsåtgärder för de påverkade och förstörda naturvärden aktualiseras oavsett valet av plats.

Med hänsyn till bolagets storlek och ekonomiska ställning utgör frågan om fastställande av säkerhet för efterbehandlingskostnader inte något hinder mot verksamhetens tillåtlighet.

Verksamheten kommer att påverka rennäringsmenligt genom förlust av vinterbetesmark och del av flyttled. Vidare kommer den allmänt ökade aktiviteten i området och buller att ha viss negativ inverkan. Samebyarna har allmänt sätt varit positivt inställda till verksamheten och det finns en pågående dialog mellan inblandade parter. Samtidigt är det av stor vikt att bevaka rennäringsintresse och behovet av att nödvändiga skyddsåtgärder utförs för att minimera de skadliga effekterna. Den påverkan som verksamheten medför på rennäringsmen kommer som domstolen ser det att kunna hanteras på ett tillfredsställande sätt varför denna påverkan inte utgör något hinder mot tillåtligheten.

Andra verksamheter i närområdet är mycket begränsade och den ansökte verksamheten är inte belägen i närheten av bostäder. Vidare kommer de transporter som gruvverksamheten genererar att kunna hanteras, såväl vad gäller damning som belastning på väg E10. Alternativet med transport på järnväg är dock ur miljösynpunkt att föredra. I samband med sprängningar i gruvområdet kommer väg E10 att behöva stängas av kortare perioder. Väg E10 är ett riksintresse, varför det är av stor vikt att eventuella störningar av dess funktion minimeras. Av vad som framkommit vad gäller frekvensen av sprängningar, dess förläggning i tid och det säkerhetssystem som planeras för akuttransporter, anser domstolen att den påverkan som verksamheten kommer att innebära på väg E10 inte utgör något hinder mot dess tillåtlighet.

Den sökta verksamheten kommer inte att medföra utsläpp till luft eller vatten i sådan omfattning att verksamhetens inte kan tillåtas. Detsamma gäller i fråga om avfall, buller, vibrationer, luftstötar och kast. Domstolen instämmer i bedömningen att det inte föreligger någon uppenbar risk för att den planerade verksamheten skall bidra till överskridande av någon miljö kvalitetsnorm.

Kulturmiljön i området kommer inte att påverkas i någon större omfattning och identifierade fasta fornlämningar kommer enligt uppgift inte att förstöras av den planerade verksamheten. Samma bedömning görs vad gäller påverkan på jakt och fiske samt annat friluftsliv.

Sammantaget finner domstolen att omständigheterna är sådana att den ansökta verksamheten kan förklaras tillåtlig.

Kompensationsåtgärder

Länsstyrelsen m.fl. har gjort gällande att tillstånd till den sökta verksamheten kräver att bolaget utför kompensationsåtgärder för den förlust av naturvärden och skyddsvärda arter som verksamheten riskerar att medföra. Även bolaget har medgett att utföra sådana åtgärder, men att ett slutligt förslag till vilka åtgärder som kan vara aktuella kräver fortsatta inventeringar och undersökningar i det aktuella verksamhetsområdet och på andra platser. Bolaget är medvetet om att områden med höga naturvärden kommer att tas i anspråk och har redovisat åtgärder för att i vissa avseenden minska den negativa påverkan. Därutöver har bolaget uppgett att det har påbörjat ett projekt gällande ekologisk kompensation. Projektarbetet inbegriper riskvärdering och utvärdering av förlust av biologisk mångfald. Vidare har bolaget uppgett att det inlett ett samarbete med Projekt Pilgrimsfalk. Detta i syfte att på lämpligt sätt hantera frågan om den sökta verksamhetens konsekvenser för pilgrimsfalk i området och därtill hörande skydds- och kompensationsåtgärder.

Länsstyrelsen har föreslagit ett antal kriterier som förslaget till kompensationsåtgärder ska följa. Bolaget har medgett att frågan om förslag till kompensationsåtgärder regleras genom villkor men bestritt att deras kommande förslag behöver styras av de av länsstyrelsen föreslagna kriterierna.

Av 16 kap. 9 § miljöbalken framgår att tillstånd eller dispens och upphävande av tillstånd eller dispens får förenas med skyldighet att utföra eller bekosta

1. särskild undersökning av berört område,
2. särskilda åtgärder för att bevara berört område och,
3. särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som verksamheten medför.

Mark- och miljödomstolen finner att bolaget ska åläggas att utföra kompensationsåtgärder för den förlust av naturvärden och skyddsvärda arter som verksamheten riskerar att medföra. Bolaget har inte redovisat någon klar plan för hur dessa åtgärder ska se ut men har i stället redogjort för den metod som man avser att använda för att hitta lämpliga åtgärder. Mot bakgrund av det krävs ytterligare inventeringsarbeten och undersökningar för att komma fram till vilka åtgärder som lämpligen bör utföras finner domstolen skäl att ge bolaget tid fram till den 31 december 2013 att presentera ett konkret förslag på lämpliga kompensationsåtgärder. Förslaget ska ges in till mark- och miljödomstolen som prövar och fastställer vilka kompensationsåtgärder som ska utföras. Domstolen finner inte skäl att förordna att bolagets förslag ska följa de kriterier som länsstyrelsen har angett. Däremot ska bolagets arbetet att ta fram lämpliga kompensationsåtgärder utföras på det sätt som bolaget redovisat och åtagit sig samt med skäligt beaktande av vad länsstyrelsen anført.

Tillstånd till vattenverksamhet (brunnar och diken)

Vad gäller vattenverksamhet får sådan bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. En vattenverksamhet ska utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt. Bolaget har genom avtal rådighet över aktuellt område och det finns inga kända brunnar inom influensområdet. Tillstånd till sökt vattenverksamhet för borrhade brunnar och diken kan därmed lämnas.

Tillstånd till förberedande arbeten

Bolaget har yrkat att i en särskild dom få tillstånd att utföra förberedande arbeten i form av skogsavverkning, moränavtäckning, vägar, anordningar för vattenhantering m.m. Vid huvudförhandlingen redovisades vilka ytterligare inventeringsarbeten som kommer att utföras inom området för uppläggning av sidoberg och sovringsavfall. Inventeringsarbetet kommer att utföras under innevarande barmarkspenod och ingår som del i arbetet med kompensationsåtgärderna för områdets höga naturvärden. Detta område undantas från de förberedande arbetena. Domstolen godtar i

övrigt omfattningen av de förberedande arbeten som bolaget önskar utföra och tillstånd kan ges till dessa.

Dispens från strandskydd

Bolaget yrkar att dispens meddelas enligt miljöbalken från rådande strandskydd för anläggande av sedimentationsdammar och därtill hörande utrustning. Domstolen finner skäl att bevilja sökt dispens.

Villkor

De arbeten som mark- och miljödomstolen ger tillstånd till genom denna deldom ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat i ansökningshandlingarna och i målet i övrigt angett eller åtagit sig. Utförandet får dock inte ske på ett sätt som när det gäller försiktighetsmått föregriper mark- och miljödomstolens blivande tillståndsprövning i målet.

Arbets tid

Arbetena för vattenverksamheten ska vara utförda senast fem år från det att denna dom vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Anspråk på grund av oförutsedd skada med anledning av vattenverksamheten ska framställas till mark- och miljödomstolen senast inom fem år från utgången av den i domen fastställda arbetstiden.

Verkställighetsförordnande

Bolaget har yrkat att tillståndet i denna deldom får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har bestritt detta och yrkat att domstolen ska avslå bolagets begäran. Mark- och miljödomstolen noterar att det är av stor vikt att bolaget ganska omgående kan påbörja de markarbeten och byggnationer som denna dom ger tillstånd till. Vidare har omfattningen av de markarbeten som nu beviljas begränsats på ett sådant sätt att kommande inventeringar och undersökningarna inte äventyras samtidigt som de

mest skyddsvärda områdena inte omfattas av byggnadsdomen. Mot bakgrund härav finner mark- och miljödomstolen att tillståndet i denna deldom bör få tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen finner skäl att överlåta åt tillsynsmyndigheten att fastställa ytterligare villkor och föreskriva försiktighetsmått till följd av de anläggningsarbeten som omfattas av denna deldom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 24 juli 2013.

Anders Alenskär

Henrik Bergström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Alenskär, ordförande, och tekniska rådet Henrik Bergström samt de särskilda ledamöterna Mats-Åke Bygde-
mark och Per Abenius.

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR

- DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2013-12-10
meddelad i
Umeå

Mål nr M 595-12

SÖKANDE

Luossavaara-Kiirunavaara AB, 556001-5835
Box 952, 971 28 Luleå

Ombud: Advokat J E

MOTPARTER

Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Havs- och vattenmyndigheten, Box 11 930, 404 39 Göteborg

Myndigheten för samhällskydd och beredskap, 651 81 Karlstad

Kiruna kommun, 981 85 Kiruna

Gabna Sameby, Box 89, 981 22 Kiruna

Laevas Sameby, Box 53, 981 23 Kiruna

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län

Naturskyddsföreningen i Kiruna

SAKEN

Tillstånd till gruvanläggning för brytning samt krossning/sovring av järnmalm från Mertainen i Kiruna kommun.

Avrinningsområde: 1 (Torneälven)

Koordinater: N: 7 521 700 E: 744 400 (SWEREF 99 TM)

Kod enligt förordningen SFS 2013:251 13.10

Dok.Id 195055

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

DOMSLUT

Tillstånd m.m.

Mark- och miljödomstolen lämnar Luossavaara–Kiirunavaara AB tillstånd enligt miljöbalken

- att anlägga och driva en gruva vid Mertainen med ett krossnings/sovringsverk i anslutning till dagbrottet,
- att bryta och bearbeta högst 15 miljoner ton malm per år,
- att loss hålla och deponera erforderlig mängd sidoberg och sovringsavfall,
- att leda bort grund- och ytvatten från dagbrottet och uppsamlade diken
- att efter rening släppa ut grund- och ytvatten till recipient, och
- att utföra anläggningar för detta,

För de byggnadsarbeten som lämnats tillstånd till genom deldomen den 3 juli 2013 gäller de föreskrifter som meddelats i den domen.

Uppskov

Mark- och miljödomstolen skjuter upp frågorna om slutliga villkor för

- utsläpp till vatten
- transport av utvunnet material från gruvområdet
- åtgärder för att minimera störningar för rennärningen i närområdet

Utredningar

Utredningarna ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten.

- U1. Bolaget ska utreda vilka åtgärder som ska vidtas för att minimera utsläpp från verksamheten till vatten, vilken reningseffekt som kommer att uppnås samt vilka kostnader detta medför. Utredningen ska omfatta kväve och kväveföreningar (N-tot, ammonium, ammoniak), suspenderat material, olja (alifatiska/aromatiska kolväten), polycykliska aromatiska kolväten (PAH), zink, koppar, krom, kadmium, nickel, bly, arsenik, kobolt, järn, och avse de totala utsläppen från verksamheten. Uppföljning av ammoniak, koppar och suspenderat material i recipienten Mertaseno nedströms utsläppspunkten ska

även ingå i utredningen. Vidare ska bolaget utreda vilka halter av ammonium och ammoniak som transporteras i Mertaseno, även i de sjöar nedströms, som ingått i de undersökningar som redan utförts. Möjligheten att minimera kväveutsläppen genom att t.ex. minska andelen oförbrukad kväve och/eller minska lakning av kväve från området samt möjlighet till förbättrad kväverening ska även utredas. Bolaget ska vidare utreda toxiciteten och nedbrytbarheten för de ämnen som används i dammbekämpande syfte och säkerställa att den är så låg att inga effekter kan förväntas i vattenförekomsten.

- U2. Bolaget ska utreda och utvärdera de tekniska, energi- och miljömässiga samt ekonomiska förutsättningarna att utföra transporter av utvunnet material från gruvan med järnväg, som alternativ till transport på väg.
- U3. Bolaget ska, i samråd med berörda samebyar verksam i Mertainenområdet, identifiera och utreda vilka ytterligare åtgärder eller försiktighetsmått som kan vidtas för att undvika, minimera, avhjälpa eller kompensera de negativa effekter som kan uppstå för rennärningen till följd av den planerade verksamheten.

Utredningen U1 ska tillsammans med förslag till villkor avseende vatten som släpps ut i recipienten från verksamheten redovisas till mark- och miljödomstolen senast **fyra år** efter det att lagakraftäggande tillstånd till verksamheten föreligger.

Utredningen U2 ska tillsammans med förslag till villkor avseende transportlösning redovisas till mark- och miljödomstolen senast **ett år** efter det att lagakraftäggande tillstånd till verksamheten föreligger.

Utredningen U3 ska tillsammans med förslag till villkor redovisas till mark- och miljödomstolen senast **tre år** efter det att lagakraftäggande tillstånd till verksamheten föreligger.

Provisoriska föreskrifter

Tills vidare ska följande gälla:

- P1. Halten ammoniak (NH_3) i vattnet som släpps ut från verksamheten till recipienten får inte överstiga 13 $\mu\text{g/l}$ som månadsmedelvärde. Beräkning ska göras med utgångspunkt i halten ammoniumkväve, pH-värde och vatten-temperatur. Kontroll ska göras minst en gång per vecka.

Om nivån överskrids ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit för att ett överskridande inte ska upprepas. Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast ska vara genomförda.

- P2. Halten koppar (Cu) i vattnet som släpps ut från verksamheten till recipienten får inte överstiga 10 $\mu\text{g/l}$ som månadsmedelvärde.

Halten suspenderat material i vattnet som släpps ut från verksamheten till recipienten får inte överstiga 15 mg/l som månadsmedelvärde.

Om någon av ovanstående nivåer överskrids ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit för att ett överskridande inte ska upprepas. Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast ska vara genomförda.

Kontroll ska ske med automatisk provtagare. Flödesproportionell provtagning med dygnsprov som sammanvägs till ett månadsmedelvärde. Tillsynsmyndigheten får föreskriva annan mätfrekvens om förutsättning för bibehållen kontroll kan vidmaktshållas.

Villkor

Allmänt

1. Om inte annat följer av denna deldom ska arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat i ansökningshandlingarna och i målet i övrigt angett eller åtagit sig.

Utsläpp till luft

2. Bolaget skall vidta åtgärder för att motverka störande damning.
3. Stofthalten i utgående luft från punktkällor och utrustning för stoftavskiljning i kross- och sovringsanläggningar får inte överstiga 20 mg/Nm^3 (normal torr gas). Kontroll ska göras genom mätning fyra gånger per år.
4. Stoftnedfall från verksamheten får vid mätpunkter inte överstiga 500 g/100 m^2 och 30 dygn (mätt enligt NILU-provtagare) som begränsningsvärde. Bolaget skall senast tre månader innan tillståndet tas i anspråk, till tillsynsmyndigheten redovisa förslag på lokalisering av mätplatser för tillsynsmyndighetens godkännande. Om stoftnedfall från verksamheten överstiger 250 g/100 m^2 och 30 dygn, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten och senast en månad därefter, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att sänka stoftnedfallet.

Transporter

5. Lastbilar som används för transport av anrikningsrågods från anläggningen ska vara täckta.

6. Anordningar för att förhindra nedsmutsning från lastfordon på väg E10 i form av färistar eller liknande ska anordnas.

Skyddsåtgärder vid sprängning

7. Bolaget ska sträva efter regelbundenhet avseende tidpunkterna för produktionssprängning och så långt det är möjligt försöka ha fasta skjuttider. Sprängning får endast utföras efter tydlig hörbar varningssignal. Vid sprängning där väg E10 ligger inom säkerhetszonen ska skyddsåtgärder vidtas med avstängning av vägen med bommar och signalreglering, posteringar vid avstängningarna, kontroll av närområdet före och efter sprängning m.m.
8. Bolaget ska fastlägga rutiner som ska gälla vid sprängningar som medför hinder för trafiken på väg E10. Rutinerna ska framtas i samverkan med Trafikverket, Kiruna kommun och SOS Alarm i god tid innan sprängningar utförs.

Kontroll

9. Ett förslag till kontrollprogram avseende driften av verksamheten skall ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan gruvbrytningen startar. I kontrollprogrammet skall anges mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder.

Efterbehandling

10. Bolaget skall i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till efterbehandlingsplan. Tillsynsmyndigheten får vid behov föreskriva om ytterligare skyddsåtgärder.

Ekonomisk säkerhet

11. Bolaget skall ställa en ekonomisk säkerhet om 54 460 000 kronor för fullgörandet av den efterbehandlingsskyldighet som gäller för verksamheten. Säkerheten ska inges till mark- och miljödomstolen för godkännande inom sex månader från det att lagakraftätagande tillstånd till verksamheten föreligger.

Tillsynsmyndigheten ges delegation att successivt sänka säkerhetens storlek i takt med att efterbehandlingsåtgärder genomförs av bolaget. Säkerhetsbeloppet får dock inte sättas ner mer än att det motsvarar kostnaderna för återstående åtgärder.

Delegering

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att fastställa villkor och föreskriva försiktighetsmått i följande hänseenden.

- D1. Utsläpp till vatten (provisoriska föreskrifter P1 och P2)
- D2. Åtgärder avseende efterbehandling (villkor 10)
- D3. Anpassning av ekonomisk säkerhet (villkor 11)

Igångsättningstid

Miljöfarlig verksamhet enligt tillståndet ska ha satts igång inom fem år från det att tillståndsdomen har vunnit laga kraft.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte vad som genom beslut den 8 mars 2012 bestämts om avgift för prövningen.

Innehållsförteckning

BAKGRUND	10
YRKANDEN ATT TA STÄLLNING TILL I DENNA DELDOM.....	11
ANSÖKAN	11
Allmänt.....	11
Brytningsplan och produkter	13
Miljöfarlig verksamhet	13
Vattenverksamhet.....	18
Bolagets förslag till villkor m.m.....	18
PARTERNAS INSTÄLLNING OCH DOMSKÄL.....	24
UTSLÄPP TILL LUFT	24
Länsstyrelsen	24
Naturvårdsverket	26
Bolaget.....	26
Mark- och miljödomstolens skäl	29
UTSLÄPP TILL VATTEN	30
Länsstyrelsen	30
Havs- och vattenmyndigheten	37
Naturskyddsföreningarna	46
Bolaget.....	46
Mark- och miljödomstolens skäl	53
SPRÄNGNING OCH PÅVERKAN PÅ VÄG E10.....	54
Länsstyrelsen	54
Kiruna kommun.....	55
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	56
Trafikverket	56
Bolaget.....	57
Mark- och miljödomstolens skäl	57
RENNÄRINGEN	59
Länsstyrelsen	59
Samebyarna	60
Bolaget.....	60
Mark- och miljödomstolens skäl	61
TRANSPORTER.....	62

Länsstyrelsen	62
Trafikverket	63
Bolaget.....	64
Mark- och miljödomstolens skäl	65
ÖVRIGA DOMSKÄL.....	66
Tillstånd m.m.....	66
Allmänt villkor	66
Kontrollprogram	66
Efterbehandling och ekonomisk säkerhet.....	66
Igångsättningstid	67
Verkställighetsförordnande	67
Prövningsavgift	67
Delegering	67
HUR MAN ÖVERKLAGAR.....	68

BAKGRUND

Luossavaara-Kiirunavaara AB (bolaget) bryter järnmalm i gruvor i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Malmen förädlas till slutprodukter i form av fines och pellets (kulsinter). Bolaget sysselsätter ca 4 200 personer varav den absolut övervägande delen i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Efterfrågan på järnmalmsprodukter har ökat de senaste åren och förväntas vara hög under en längre tid. För att möta marknadens efterfrågan avser bolaget att påbörja brytning av järnmalm vid Mertainen.

Fyndigheten vid Mertainen ligger norr om väg E10, ca 32 km sydost om Kiruna och ca 12 km nordväst om Svappavaara. Området är glesbebyggt och närmaste bebyggelse är en renvaktarstuga ca 3 km söder om dagbrottet samt fritidshus vid sjön Sarvijärvi ca 4,5 km bort. Avståndet mellan dagbrottet och väg E10 är som kortast ca 300 meter. Avståndet till Torne älv är ca 9 km. I anslutning till verksamhetsområdet ligger Rautas Natura 2000 och Torne och Kalix älvsystem Natura 2000.

Mark- och miljödomstolen har den 28-30 maj 2013 hållit huvudförhandling med syn i målet. Domstolen lämnade i en deldom 2013-07-03 tillstånd till vattenverksamhet och förberedande arbeten. I deldomen behandlades den ansökta verksamhetens tillåtlighet samt alla de bedömningar som ska ske i samband med detta. Det som behandlades var vidare miljökonsekvensbeskrivningen, tillstånd enligt Natura 2000, dispens från artskyddsförordningen, tillstånd till vattenverksamhet, tillstånd enligt 22 kap. 26 § miljöbalken (byggnadsdom), dispens från strandskyddet, kompensationsåtgärder samt verkställighetsförordnande och vissa villkor. Mark- och miljödomstolen ger i denna deldom tillstånd till den sökta verksamheten samt behandlar därtill hörande uppskjutna frågor och villkor m.m.

YRKANDEN ATT TA STÄLLNING TILL I DENNA DELDOM

Bolaget har vid Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen, ansökt om tillstånd enligt miljöbalken att

- anlägga och driva en gruva vid Mertainen med ett krossnings-/sovringsverk i anslutning till dagbrottet,
- bryta och bearbeta högst 15 miljoner ton malm per år,
- loss hålla och deponera erforderlig mängd sidoberg,
- leda bort det grund- och ytvatten som läcker in i gruvan, samt
- utföra anläggningar för detta,

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen meddelar verkställighetsförordnande.

Slutligen har bolaget yrkat att igångsättningstiden bestäms till fem år.

Yttranden över ansökan har kommit in till domstolen från Naturvårdsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Kiruna kommun, Naturskyddsföreningen i Norrbottens län, Naturskyddsföreningen i Kiruna, Gabna Sameby och Laevas Sameby.

ANSÖKAN**Allmänt**

Bolaget ansöker om tillstånd till fullskalig brytning och krossning/sovring av järnmalm från Mertainen. Malmen avser bolaget att använda för tillverkning av pellets och/eller krossade och sovrade torra produkter. Den fortsatta förädlingen till pellets planeras ske i någon av bolagets anläggningar i Svappavaara, Kiruna eller Malmberget. Torra specialprodukter för leverans direkt till kund kan tas fram antingen i Mertainen eller vid någon av de övriga förädlingsanläggningarna. Ansökan omfattar även den kringverksamhet i form av loss hållning och deponering av sidoberg och

sovringsavfall samt bortledning av bl.a. grundvatten som erfordras för att möjliggöra brytningen. Eventuell vidarebearbetning vid någon av bolagets andra anläggningar än den nu ansökta omfattas däremot inte av ansökan. Verksamheten är tänkt att påbörjas så snart erforderliga tillstånd föreligger. Bolaget har bearbetningskoncession för den aktuella fyndigheten enligt beslut meddelat av Bergstaten den 19 april 2000 (Mertainen K nr. 1).

Den ansökta verksamheten och dess konsekvenser är redovisat i den tekniska beskrivningen, miljökonsekvensbeskrivningen samt ingivna kompletteringar.

Området berörs inte av någon beslutad detaljplan men överväganden om en möjlig detaljplaneläggning pågår i Kiruna kommun. Inom Mertainen gäller översiktsplan för Kiruna kommun, antagen av kommunfullmäktige den 17 juni 2002. I gällande översiktsplan för Kiruna kommun anges Mertainen som en strategisk markreserv, ett s.k. X-område på grund av förekomsten av värdefulla mineraler, i första hand järn. Att området markerats som ett X-område innebär bl.a. att nuvarande markanvändning kan fortgå oförändrad men att åtgärder som kan äventyra en framtida utvinning av mineraltillgångarna bör undvikas.

Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation har i beslut den 6 april 2011 lämnat bolaget tillstånd enligt miljöbalken att provbryta maximalt 300 000 ton järnmalm och i beslut den 28 november 2011 i ändringstillstånd lämnat bolaget tillstånd att bryta ytterligare 80 000 ton. Den lovgivna provbrytningen har genomförts under 2011 och inledningen av 2012.

Höjdsystemet vid Mertainens gruvområde överensstämmer med rikets allmänna kartverks, RAK:s höjdsystem, system RH2000. Koordinatsystemet som används är SWEREF 99-2015. En triangelpunkt, nr. 290420, finns på bergets högsta punkt i Mertainen. Markeringen består av ett rör i berg med triangel. Koordinaterna enligt rikets koordinater för markeringen är $x = 7514169.791$, $y = 172899.329$ och höjden +628.205.

Brytningsplan och produkter

Med i dag bedömda intäkter och kostnader planeras för en brytning av maximalt 15 Mton malm per år under en period av 10-20 år. Den antagna mineraltillgången uppgår till 157 Mton. Den mängd sidoberg som behöver brytas bedöms uppgå till ca 280 Mton vartill kommer ca 60 Mton sovringsavfall. Brytningen påbörjas på ca + 515 m och bedöms som lönsam ner till ca + 130 m utgående från vad som i dag är känt om mineraltillgångens storlek. Utökade provbörningar kan resultera i att malmreserven ökar, vilket kan göra det möjligt att driva gruvan till större djup. Även förändringar i kostnads- och/eller prisbilden kan påverka gruvans slutliga utformning och djup.

Mineraliseringen är heterogen vad beträffar järnhalt med ofta snabba variationer från rik mineralisering till förhållandevis fattiga partier. Den kan grovt beskrivas som en ca 1 200 m lång nordnordöstligt riktad skiva eller omvandlingszon.

Mineraliseringens rikare delar stryker mot nordost och tycks ha en stupning mot nordväst på 50-55°. För mineraliseringen som helhet är fältstupningen troligen mot sydväst. Fyndighetens djup har dokumenterats genom borrhål till >500 m djup i områdets södra delar. Vad beträffar järnhalten varierar denna från områden med mer eller mindre massiv magnetit som håller ca 52-70 % järn till områden med fattigare breccia som håller ca 20-36 % järn. Brytningen planeras att ske i dagbrott med pallbrytning, innebärande att malmen avverkas skiva för skiva mot djupet. Dagbrottet beräknas att, utifrån nu kända förutsättningar, bli ca 1 300 m långt, ca 700 m brett och mellan 270 och 370 m djupt.

Miljöfarlig verksamhet*Allmänt*

Sprängning kommer att ske nattetid och föregås av tydlig hörbar ljudsignal. Övrig verksamhet, det vill säga börning, lastning och transporter planeras att pågå dygnet runt veckans alla dagar. I dagbrottet kommer malmen att lastas med el- eller dieseldrivna lastmaskiner på dieseldrivna tipptruckar för transport till mellanupplag och till krossning/sovring.

Avlägsnat sidoberg kommer att deponeras på upplag öster om dagbrottet på berget Mertainenens östra sida. Där kommer även sovringsavfall att deponeras. Morän och andra massor från jordavrymning kommer att sorteras och läggas upp i mindre upplag och till viss del att användas för framtida efterbehandling. Gjorda karaktäriseringar har gett vid handen bl.a. att sidoberget håller mycket låga halter av svavel, måttliga halter av karbonater och låga halter av metaller med undantag för barium, kobolt, vanadin, koppar, krom och nickel där halterna är något förhöjda. De visar också att sidoberget inte är potentiellt syrabildande, varken på kort eller på lång sikt. Fallande utvinningsavfall klassas enligt avfallsförordningen som "01 01 01 avfall från brytning av metallhaltiga mineral". Moränen i området har i allt väsentligt samma geokemiska egenskaper som sidoberget och varken denna eller övriga avrymningsmassor bedöms komma att vittra eller laka i några nämnvärda koncentrationer eller mängder.

Förädling

Första stegen i förädlingsprocessen är att malmen krossas och sovras vilket kommer att ske i anslutning till dagbrottet i Mertainen. Såväl krossning som sovring är helt torra processer där den senare utnyttjar malmens magnetiska egenskaper för avskiljning av sovringsavfall i form av gråberg (sidoberg). I det fall den slutliga produkten utgörs av krossad, sovrad produkt sker ingen vidare förädling utan leverans sker direkt till kund. En eventuell fortsatt förädling till pellets kommer, som framgått ovan, att ske vid någon av bolagets anläggningar i Kiruna, Svappavaara eller Malmberget.

Vattenavledning

Den process som planeras vid Mertainen kommer i alla delar att vara torr vilket innebär att något processvattensystem inte behövs. Den enda vattenhantering av någon betydelse som blir aktuell är därmed att länshålla dagbrottet från grund- och nederbördsvatten som kommer att tillrinna. Vid brytning på nivåer ovan ca + 415 m kommer vattnet att samlas upp i diken och avledas genom markförlagd självfallsledning till reningsanläggning med sedimenteringsbassäng och oljeavskiljare. Vid brytning under denna nivå kommer tillrinnande vatten att samlas upp i en eller flera

lågpunkter i dagbrottet och stegvis pumpas till den markförlagda självfallsledningen och vidare till reningsanläggningen. Nedströms reningsanläggningen återförs en del av vattnet till intern förbrukning (huvudsakligen som tvättvatten och till dammbekämpning) innan återstoden avleds till bäcken Mertaseno som redan idag tar emot det mesta av avrinningen från området. Till samma reningsanläggning kommer även vatten från verkstäderna att ledas.

Därutöver kommer avskärmande diken att anläggas runt dagbrottet i syfte att så långt möjligt hålla undan ytvatten och därigenom minska behovet av pumpning och rening. Vattnet från dessa diken kommer att vara opåverkat av verksamheten och avleds därför direkt till terrängen. Avslutningsvis kommer uppsamlingsdiken att anläggas nedanför bl.a. upplaget för sidoberg. Vattnet från dessa diken kommer, tillsammans med vatten från planen vid kross- och sovringsanläggningen, att avledas till Mertaseno via en separat sedimenteringsbassäng.

Råvaror m.m.

Den samlade losshållningen av malm och sidoberg kommer att variera mellan åren vilket innebär att även förbrukningen av sprängmedel och drivmedel m.m. kommer att variera. De siffror som här återges är baserade på en brytning av 15 Mton malm per år och en genomsnittlig losshållning av sidoberg på 26 Mton per år. Utifrån dessa förutsättningar kan sprängämnesförbrukningen beräknas till i storleksordningen 13 700 ton per år. Dieselförbrukningen beräknas bli i storleksordningen 21 000 m³ per år. Utöver energi i form av drivmedel kommer elenergi att förbrukas med upp till ca 90 GWh per år. De kemikalier som kommer att användas är, utöver sprängämnen och drivmedel, huvudsakligen oljor och kylvätskor m.m. till fordon och borrarutrustning.

Utsläpp till luft

Utsläpp till luft kommer att genereras i form av förbränningsgaser från interna och externa transporter. Det handlar då i första hand om kväveoxider, kolväten, koloxid och koldioxid samt partiklar. Vidare kan förväntas diffus damning från sprängning, upplagshantering (främst hanteringen av sovringsavfall) och transporter. När det

gäller transporter kommer dessa att huvudsakligen ske på asfalterade vägar på de avsnitt där det finns närliggande bebyggelse, vilket väsentligt minskar risken för damning. Om det ändå skulle uppstå problem med damning kommer bolaget att vidta damningsbekämpade åtgärder i form av exempelvis bevattning med eller utan tillsats av salt eller andra dammbindare. Bevattning kommer vid behov även att ske inom industriområdet för att undvika besvärande damning till närliggande mark-områden och infrastruktur.

Utsläpp till vatten

Utsläpp kan förväntas från länshållningen av dagbrottet samt från upplagen för sidoberg och sovringsavfall respektive morän och andra avrymningsmassor. Förväntade koncentrationer i utgående vatten av samtliga ämnen utom koppar, ligger inom klass 1 eller 2 enligt Naturvårdsverkets bedömningsgrunder för sjöar och vattendrag (1999). För koppar ligger förväntade koncentrationer i utgående vatten inom klass 3. För kvicksilver har jämförelse i stället gjorts mot EU:s direktiv avseende prioriterade förorenande ämnen (direktiv 2008/105/EC) och den förväntade nivån understiger föreskrivet riktvärde. Sammantaget kan förväntade koncentrationer i det vatten som avleds från verksamheten beskrivas som relativt låga.

Konsekvenserna av förväntade utsläpp med avseende på både föroreningar och flöden beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Av redogörelsen framgår bl.a. att halterna av metaller i Mertaseno förväntas komma att öka något, men att risken för negativa biologiska effekter är liten. Halten av kväve kommer att öka markant, men bedöms inte medföra någon risk för negativa biologiska effekter. Vattenföringen i bäcken kommer att öka något, i första hand vid låga vattenstånd vintertid, men inte heller detta bedöms medföra några negativa effekter av betydelse. Påverkan med avseende på både vattenflöde och kvalitet kommer också att avta nedströms tack vare naturlig tillrinning av opåverkat vatten från biflöden och i form av grundvatten.

Buller

Bullerberäkningar har utförts. Mot bakgrund av att det inte finns någon bebyggelse inom ett avstånd av ca 4,5 km från gruvan (med undantag för en renvaktarstuga på ett avstånd av ca 3 km) bedöms buller från brytning och krossning/sovrings emellertid inte utgöra något problem när det gäller bostäder. Från Laevas och Gabna samebyar har det under samrådet anförts farhågor för att buller från verksamheten skall störa renarna. Efter dialog med samebyarna angående verksamhetens samlade påverkan på rennäringen har bolaget vidtagit ändringar i lokalisering och layout beträffande delar av verksamheten som även bedöms minska risken för bullerstörningar. Dialogen fortgår alltjämt och kan ge anledning till ytterligare smärre justeringar i utformningen av industriområdet. Transporter av anrikningsrågods till Svappavaara kommer att medföra visst buller. Ljudnivåerna bedöms dock komma att hålla sig inom rekommenderade riktvärden enligt regeringens infrastrukturproposition.

Avfall

Totalt kommer ca 280 Mton sidoberg och ca 60 Mton sovringsavfall (kornstorlek <20 mm) att loss hållas och deponeras. Beroende på idag okända faktorer kan såväl fördelningen mellan åren som totalmängden komma att förändras i förhållande till dagens prognoser. Sidoberget och sovringsavfallet planeras att deponeras öster om berget Mertainen, i 20 meter tjocka lager till en högsta höjd om + 495 m. Sovringsavfallet kommer till viss del att användas internt inom verksamhetsområdet för bl.a. underhåll och nybyggnation av vägar m.m. Eventuellt överskott kommer att deponeras på en särskild del av upplaget. Vid behov kommer damningsbekämpande åtgärder att vidtas.

Annat avfall, utöver sidoberg och sovringsavfall, kommer huvudsakligen att bestå av spilloljor av olika slag, använda kylarvätskor och utbytta reservdelar. Oljor och övriga kemikalier kommer att transporteras till någon av bolagets anläggningar för mellanlagring av sådant avfall innan det omhändertas av godkänd entreprenör. Övrigt avfall kommer att hanteras i enlighet med bolagets interna rutiner och med beaktande av Kiruna kommuns föreskrifter.

Risker

Den planerade deponin för uppläggning av utvinningsavfall har riskklassificerats enligt riktlinjerna i utvinningsavfallsförordningen (2008:722). Mot bakgrund av att deponin inte kommer att innehålla något fritt vatten och att det inte heller kommer att ske någon utlakning av betydelse av förorenande ämnen bedöms att deponin inte ska klassas som riskanläggning enligt nämnda förordning. Verksamheten kommer att nå upp till den lägre kravnivån enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen) med tillhörande förordning varför bolaget avser att anmäla verksamheten till Arbetsmiljöverket och länsstyrelsen i enlighet med kraven i nämnda lagstiftning.

Vibrationer, luftstötar och kast

Beräkningar har gjorts av förväntade vibrationer och luftstötar. Med tanke på avståndet till närmaste bebyggelse bedöms dessa inte komma att utgöra något problem. Även riskerna för kast vid sprängningar har utretts. Någon risk för skada på byggnader föreligger inte. Den kraftledning som idag skär genom området kommer att flyttas utanför riskzonen. Däremot kommer väg E10 att vara i riskzonen vid sprängningar i de delar av dagbrottet som ligger närmast vägen. Lämpliga skyddsåtgärder kommer att utarbetas i samråd med berörda parter. Riskerna för kast utanför dagbrottet minskar med ökat djup i gruvan.

Vattenverksamhet

För länshållning av dagbrottet måste tillrinnande vatten i form av nederbörd och smältande snö samt grundvatten ledas bort. Det totala länshållningsbehovet från dagbrottet beräknats till 300 m³/h i medelflöde när gruvan är fullt utbyggd. Pumpanläggningen i gruvan kommer att dimensioneras för ett maximalt flöde om 900 m³/h.

Bolagets förslag till villkor m.m.

Bolaget har, efter beaktande av synpunkter från remissmyndigheterna, lämnat följande förslag till slutliga villkor, uppskjutna frågor, provisoriska föreskrifter och bemyndiganden till tillsynsmyndigheten.

Slutliga villkor

1. Om inte annat följer av denna dom skall arbetena utföras och verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget redovisat i sin ansökan i målet och i övrigt åtagit sig.
2. Bolaget skall vidta åtgärder för att motverka störande damning.
3. Detta villkor har bolaget frångått under förhandlingen och ersatt med två provotidsutredningar U2 och U3. Villkorsförslaget var enligt följande.
Om halten av suspenderat material eller olja i vatten som släpps ut i Mertaseno som månadsmedelvärde överstiger 15 mg/l suspenderat material eller 1 mg/l olja mätt som oljeindex skall bolaget utan dröjsmål vidta skäliga åtgärder för att begränsa utsläppet till angivna nivåer samt underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet. Senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats skall bolaget till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att ett överskridande inte skall upprepas.

Provtagning och analys av utsläppsvattnet ska ske varje vecka och resultaten från analyserna skall vägas samman till ett månadsmedelvärde.

4. Bolaget ska sträva efter regelbundenhet avseende tidpunkterna för produktionssprängning och så långt det är möjligt försöka ha fasta skjuttider. Sprängning får endast utföras efter tydlig hörbar varningssignal.
5. Bolaget ska efter samråd med Trafikverket utarbeta rutiner för skyddsåtgärder vid sådana sprängningar som innebär risk för skador på trafiken på väg E10.
6. Ett förslag till kontrollprogram avseende driften av verksamheten skall ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan gruvbrytningen startar. I kontrollprogrammet skall anges mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder.
7. Bolaget skall efter samråd med Gabna och Laevas samebyar vidta skäliga åtgärder för att minimera de intrång som verksamheten kan innebära för renskötseln i området. Delegering till tillsynsmyndigheten att vid behov förskriva om ytterligare skyddsåtgärder för att minimera intrånget i renskötseln.
8. Bolaget skall i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till

efterbehandlingsplan. Delegering till tillsynsmyndigheten att vid behov föreskriva om ytterligare skyddsåtgärder.

9. Bolaget skall ställa en ekonomisk säkerhet om 54.460.000 kronor för fullgörandet av den efterbehandlingsskyldighet som gäller för verksamheten.

Om det visar sig att den ställda säkerheten är större än de beräknade efterbehandlingskostnaderna skall tillsynsmyndigheten kunna bestämma säkerheten till ett lägre belopp än som bestämts ovan. Tillsynsmyndigheten skall också äga rätt att medge att säkerhetsbeloppet successivt sänks i takt med att sluttäckning eller andra efterbehandlingsåtgärder genomförs. Säkerhetsbeloppet skall då sättas ned till ett belopp som motsvarar kostnaderna för återstående åtgärder.

10. För det fallet att mark- och miljödomstolen ser anledning att reglera halten av stoft i utgående luft från punktkällor och utrustning för stoftavskiljning i kross- och sovringsanläggning medger bolaget länsstyrelsens förslag till villkor innebärande att bolaget skall underrätta tillsynsmyndigheten om utsläppen överstiger 20 mg/Nm³ (normal torr gas) samt vidta åtgärder för att reducera utsläppen och undvika att överskridandet upprepas. Bolaget medger även föreslagen delegering till tillsynsmyndigheten att besluta om ytterligare skyddsåtgärder vid överskridande. Detta är en andrahandsinställning. I första hand anser bolaget att föreslagen reglering avseende damning (se villkor 2) är tillräcklig och att det saknas anledning att föreskriva ett särskilt villkor om stoft från punktkällor.
11. För det fallet att mark- och miljödomstolen ser anledning att ytterligare reglera frågan om spridning av stoft från verksamheten medger bolaget att det delegeras till tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om ytterligare skyddsåtgärder. Detta är en andrahandsinställning. I första hand anser bolaget att föreslagen reglering avseende damning (se villkor 2) är tillräcklig och att det saknas anledning att föreskriva ett särskilt villkor om stoftnedfall i omgivningen.

12. Lastbilar som används för transport av anrikningsrågods från anläggningen skall vara täckta.

Uppskjutna frågor

Fastställande av slutliga villkor skjuts upp i följande avseenden.

- utsläpp till vatten av kväve och dess förekomstformer
- utsläpp till vatten av suspenderat material

- utsläpp till vatten av olja
- utsläpp till vatten av metaller (andrahandsinställning)

Bolaget har som förstahandsinställning att det saknas behov av reglering av utsläpp av metaller till vatten och motsätter sig en provisorisk föreskrift avseende metaller.

- U1. Frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av kväve och dess förekomstformer skjuts upp under en provotid. Under provotiden ska bolaget utreda vilken belastning av kväve och kväveföreningar som Mertaseno och nedströms liggande vattenförekomster kan utsättas för utan risk för negativ påverkan av betydelse. Vidare ska utredas vilka utsläpp som den ansökta verksamheten ger upphov till samt, vid behov, möjliga metoder att reducera utsläppen av kväve och en redovisning av kostnader och reningseffekt. Resultatet av utredningen samt förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast fyra år från lagakraftvunnen tillståndsdom.
- U2. Frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av suspenderat material skjuts upp under en provotid. Under provotiden ska bolaget utreda vilka utsläpp verksamheten ger upphov till samt, vid behov, möjliga åtgärder att reducera utsläppen av suspenderat material och lämna en redovisning av kostnader och reningseffekt. Resultatet av utredningen samt förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast två år från det att avledningen av vatten till Mertaseno påbörjas. Bolaget ska anmäla till tillsynsmyndigheten när denna avledning påbörjas.
- U3. Frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av olja skjuts upp under en provotid. Under provotiden ska bolaget utreda vilka utsläpp verksamheten ger upphov till samt, vid behov, möjliga åtgärder att reducera utsläppen av olja och lämna en redovisning av kostnader och reningseffekt. Resultatet av utredningen samt förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast två år från det att avledningen av vatten till Mertaseno påbörjas. Bolaget ska anmäla till tillsynsmyndigheten när denna avledning påbörjas.

- U4. För det fallet att mark- och miljödomstolen ser anledning att reglera utsläppen av metaller från verksamheten medger bolaget att frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av metaller skjuts upp under en provotid. Under provotiden ska bolaget utreda vilka utsläpp verksamheten ger upphov till samt, vid behov, möjliga åtgärder att reducera utsläppen av metaller. Resultatet av utredningen samt förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast två år från det att avledningen av vatten till Mertaseno påbörjas.

Provisoriska föreskrifter

Under provotiden ska följande provisoriska föreskrifter gälla.

- P1. Om halten ammoniak, uttryckt som icke-joniserat ammonium, NH_3 , överstiger 0,005 mg/l i Mertaseno nedströms utsläppspunkter, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast inom 14 dagar från det att bolaget har fått kännedom om överskridandet redovisa vilka åtgärder eller försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta som innebär att angivet värde åter kan innehållas samt ha provtagit vatten för att verifiera att vidtagna åtgärder har haft avsedd effekt. Begränsningsvärdet ska kontrolleras genom att halten fri ammoniak beräknas med utgångspunkt i halten ammoniumkväve, pH-värde och vattentemperatur.

Halterna i Mertaseno ska kontrolleras genom provtagning i provpunkter som kan förväntas ge representativa värden nedströms utsläppspunkter.

Provtagning ska äga rum dagligen från det att utsläpp äger rum. Därefter kan, efter godkännande av tillsynsmyndigheten, provtagningsfrekvens ändras om förutsättning för bibehållen kontroll av vattenstatusen kan vidmakthållas.

- P2. Om halten suspenderat material överstiger 20 mg/l, och efter ett år av provotiden sänkt till 10 mg/l, i Mertaseno nedströms utsläppspunkter, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och

senast inom ett dygn från det att bolaget har fått kännedom om överskridandet redovisa vilka åtgärder eller försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta som innebär att angivet värde åter kan innehållas samt ha provtagit vattnet för att verifiera att vidtagna åtgärder haft avsedd effekt. Inom två veckor därefter skall bolaget skriftligen redovisa för tillsynsmyndigheten vilka åtgärder som har vidtagits för att reducera halten till angivet värde och de eventuella ytterligare åtgärder som bolaget avser att vidta för att tillse att överskridandet inte upprepas. Provtagningsfrekvensen ska regleras i kommande kontrollprogram.

- P3. Halten koppar i Mertaseno nedströms utsläppspunkter får inte överstiga 4 µg/l som månadsmedelvärde mer än två månader per år. Provtagningsfrekvensen ska regleras i kommande kontrollprogram.

Bemyndiganden

Bolaget föreslår att tillsynsmyndigheten bemyndigas enligt 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken att meddela villkor och föreskrifter om försiktighetsmått enligt följande.

- B1. Damning (villkor 2, andrahandsinställning enligt aktbilaga 23)
- B2. Renskötsel (villkor 7)
- B3. Efterbehandling (villkor 8)
- B4. Stoft från punktkällor (villkor 10)
- B5. Stoftnedfall i omgivningen (villkor 11)
- B6. Utsläpp till vatten av ammoniak (provisorisk föreskrift P1)

PARTERNAS INSTÄLLNING OCH DOMSKÄL

UTSLÄPP TILL LUFT

Länsstyrelsen

Länsstyrelsens erfarenhet är att det tidvis kan förekomma mycket besvärande damning från gruvverksamhet. Betydande källor till damning utgörs vanligtvis av såväl gråbergssupplag, som dagbrottskanter av morän och öppna väg- och anläggnings- ytor. Länsstyrelsen bedömer att fristående anläggningar för kross- och sovring utgör särskilt riskbenägna källor till uppkomst av besvärande och betydande damning. Länsstyrelsens generella erfarenhet är att det i samband med sprängning även uppstår särskilt stora mängder fint stoft i luft som sprids över betydande ytor och som är av betydelse för människors hälsa eller naturmiljön. Det finns därför anledning att anta att bolagets planerade verksamhet i Mertainen inte utgör något undantag i ovan nämnda hänseende.

Länsstyrelsen har i och för sig inget att erinra mot bolagets förslag till villkor om att bolaget ska vidta åtgärder för att motverka störande damning. Värdet av föreskriften är emellertid mycket begränsat och därför inte tillräckligt. Länsstyrelsen bedömer att tillräckliga förutsättningar föreligger att överväga att bolaget bör åläggas en högsta tillåten nivå för stoftnedfall på mark utanför gruvindustriområdet.

Av betydelse är att det i området finns olika motstående intressen som är särskilt känsliga mot påtaglig damning. Som nämnts ovan utgörs dessa bland annat av höga naturvärden med känsliga arter som finns i området och den rennäring som bedrivs. Båda dessa kategorier är känsliga för påtagliga mängder nedfall av stoft/damm. Det kan exempelvis nämnas att om de växtarter i området utanför gruvindustriområdet, som omfattas av artskyddsförordningen, belastas med icke obetydliga mängder damm kan det leda till att bestånden på sikt dör, direkt eller indirekt. Det skulle i så fall vara allvarligt. Likaså är av betydelse att det i området inte finns andra verksamheter som rimligtvis kan bidra till stoftnedfall, annat än obetydligt. Det är enligt länsstyrelsens uppfattning en mycket viktig faktor i sammanhanget.

Länsstyrelsens förslag till slutliga villkor

4. Stofthalten i utgående luft från punktkällor och utrustning för stoftavskiljning i kross- och sovringsanläggningar får inte överstiga 20 mg/m³ normal torr gas.

Om ovan nämnda nivåer överskrids skall bolaget omgående underrätta länsstyrelsen om överskridandet och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att ett överskridande inte skall upprepas. Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som skall vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast skall vara genomförda.

5. Stoftnedfall från verksamheten får vid mätpunkter inte överstiga 500 g/100 m² och 30 dygn (mätt enligt NILU-provtagare).

Bolaget skall senast tre månader innan tillståndet tas i anspråk, till tillsynsmyndigheten redovisa förslag på lokalisering av mätplatser för tillsynsmyndighetens godkännande. Om stoftnedfall från verksamheten överstiger 250 g/100 m² och 30 dygn, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten och senast en månad efter det att överskridandet har konstaterats, redovisa vilka åtgärder eller andra försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta för att ett överskridande inte ska upprepas.

Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som skall vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast skall vara genomförda.

Naturvårdsverket

Det framgår av underlaget att verksamheten kommer att ge upphov till damning i samband med sprängningar, verksamhet vid krossnings- och sovringsområdet, deponier och transporter. Bolaget har enligt miljökonsekvensbeskrivningen en målsättning att nedfallet ska vara högst 2,5 g stoft/m²/30 dagar baserat på erfarenhetsvärden från bolagets andra verksamheter. Det skulle medföra en tillförsel av 600 g partiklar/m² under 20 år. I emissionsberäkningen ingår inte resuspensionen av partiklar från de interna transporterna. Dessutom inkluderas inte damningen från krossanläggning, upplag, interna vägar och sprängning. Det kan därför förutsättas att stoftnedfallet inom Natura 2000-området Rautas blir avsevärt större än vad emissionsberäkningarna visar. Innehållet i stoftet redogörs inte för men det framgår att damning av mineralt material kan medföra ändrade näringsförhållanden och förändrade förutsättningar för fotosyntes. Det kan därför inte uteslutas att damningen kan påverka de utpekade naturtyperna i området och medföra en förändrad art sammansättning.

Emissionsberäkningarna visar att verksamheten kommer att ge ett märkbart tillskott av kväve till nuvarande halter i luft i närområdet. Kvävebelastning vid bolagets beräkningspunkt i Natura 2000- området Rautas ökar. Det kan inte uteslutas att de arter som ska skyddas är känsliga för en förändring i näringsbelastningen.

Bolaget*Rautas*

Bolaget har kompletterat tidigare gjorda bedömningar avseende risken för påverkan på växtligheten i Rautas till följd av deposition av i första hand stoft och kväve, samt även analyserat risken för påverkan genom förhöjda halter av kväve i samband med snösmältning och extrema väderförhållande. Av materialet framgår sammantfattningsvis att kvävehalten i Rautas även efter det förväntade tillskottet från den ansökta verksamheten kommer att vara låg och ligga under den genomsnittliga depositionen för Norrbotten år 2011. Den kommer också att ligga under de kritiska belastningsnivåer som har beräknats av CCE (Coordination Centre for Effects) för

aktuella naturtyper. Mot bakgrund av bland annat detta och efter en genomgång av känsligheten för ökade kvävehalter hos arter som är av särskilt intresse i Rautas görs bedömningen att den ökade depositionen av kväve inte kommer att medföra någon påverkan av betydelse. När det gäller halten nedfallande stoft inom Natura-2000 området Rautas kan denna med god sannolikhet antas inte överstiga bolagets interna miljömål om $2,5 \text{ g/m}^2$ per 30 dagar. Det är rimligt anta att den största depositionen kommer att ske närmast verksamheten, utanför Rautas Natura 2000-område. Avslutningsvis konstateras att en naturlig årscykel, med ökade tillskott av kväve, svavel och partiklar i samband med snösmältningen inte i sig är något hot mot någon av de utpekade arterna eller naturtyperna i Rautas. Den bedömda ökningen av ämnen som tillförs efter snösmältningen är inom gränserna för vad ekosystem och arter tål. Naturtyperna och arterna är anpassade efter snösmältningens pulser av näringsämnen.

Utsläpp av stoft från punktkällor

Länsstyrelsen har yrkat att det i kommande tillstånd skall föreskrivas att utsläpp till luft av stoft från punktkällor inte får överskrida 20 mg/m^3 normal torr gas.

Bolaget har å sin sida i ansökan inte lämnat något förslag till villkor avseende stoft.

Som framgår av ingivna handlingar avser bolaget att installera en kross- och sovringsanläggning som uppfyller mycket högt ställda krav på dammbekämpning och stoftrening. Anläggningen motsvarar BAT i bland annat dessa avseenden och i upphandlingsunderlaget ställs krav på att utsläppen av stoft inte skall överstiga 10 mg/m^3 normal torr gas. Samtidigt måste beaktas att leverantörens åtaganden i dessa avseenden bygger på en bedömning av mängden stoft som kan passera filtren medan det föreslagna villkoret (och stoftvillkor i allmänhet) avser en halt per m^3 normal torr gas. Detta förhållande påverkar förutsättningarna att innehålla garantin eftersom det magnetitstoft som genereras vid anläggningen har en förhållandevis hög densitet.

Sammantaget innebär det ovan anförda att bolaget anser sig genom upphandling av den aktuella typen av kross- och sovringsanläggning, ha vidtagit de skyddsåtgärder med avseende på stoftrening som är rimliga och att det av länsstyrelsen föreslagna villkoret inte tjänar något egentligt syfte. För det fallet att mark- och miljödomstolen ser anledning att reglera frågan kan bolaget emellertid tillstyrka länsstyrelsens förslag till villkor innebärande att utsläpp över 20 mg/m³ normal torr gas utlöser ett krav på åtgärder för att reducera utsläppen och undvika att överskridandet upprepas. Ett direkt straffsanktionerat villkor avseende utsläpp av stoft från punktkällorna vid kross- och sovringsanläggningen är inte motiverat.

Stoftnedfall i omgivningen

Utöver ovan nämnda villkor avseende utsläpp till luft av stoft från punktkällor har länsstyrelsen även yrkat på ett villkor för nedfallet av stoft i omgivningen.

Bolaget har redovisat vilka åtgärder som planeras för att minimera diffus damning och utsläppen till luft av stoft. Åtgärdsbeskrivningen omfattas av det allmänna villkoret och är således bindande för bolaget. Bolaget har även beskrivit det omfattande program för uppföljning av nedfallet av stoft och dess eventuella effekter i omgivningen som planeras tillsammans med bl.a. Abisko Naturvetenskapliga Station.

När det gäller förväntat stoftnedfall i omgivningen anför bolaget att jämförelse kan göras med situationen i Svappavaara och vid Bolidens koppargruva vid Aitik utanför Gällivare. Vissa inte oväsentliga skillnader konstateras mellan å ena sidan Svappavaara och Aitik och å den andra sidan Mertainen varav den viktigaste torde vara att de båda förstnämnda verksamheterna även omfattar anrikning och deponering av anrikningssand vilket erfarenhetsmässigt kan orsaka betydande damning. Oberoende av detta visar genomförda undersökningar vid Svappavaara och Aitik att damning och stoftnedfall är förhållandevis lokal och att problemet avtar snabbt med stigande avstånd. Baserat på erfarenheter från annan verksamhet kan också antas att damningen och stoftnedfallet i omgivningen vid Mertainen kommer att vara avsevärt mindre än vid Svappavaara och Aitik, detta beroende på i

första hand att verksamheten inte omfattar deponering av anrikningssand på magasin. I sammanhanget finns anledning påminna om att det inte finns någon egentlig bebyggelse i närheten av verksamhetsområdet.

Risken för effekter i Natura 2000-området Rautas till följd av den diffusa damningen har kommenterats av Enetjärn Natur och bedömningen är att det inte föreligger någon risk att deposition av stoft skall ha någon negativ påverkan av betydelse på Rautas.

När det gäller frågan om villkor för nedfallande stoft bör även framhållas den dammspridning som förekommer från i första hand väg E10 och järnvägen (även utan bolagets transporter) vilken försvårar uppföljning och kontroll av ett eventuellt villkor avseende deposition av damm från verksamheten.

Mot ovan angiven bakgrund motsätter sig bolaget länsstyrelsens förslag till villkor i den del som avser mängden stoft. Däremot har bolaget inget att invända mot den föreslagna delegeringen till tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om ytterligare skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått. I kombination med den omfattande uppföljning av nedfall och utvärdering av effekter i omgivningen som har planerats skulle detta enligt bolagets uppfattning vara tillräckligt för att hindra att verksamheten ger upphov till oacceptabla störningar i omgivningen till följd av damning.

Mark- och miljödomstolens skäl

Den planerade gruvverksamheten kommer att medföra utsläpp till luft av kväveoxider, kolväten, koldioxid och koloxid från sprängningsarbeten och transporter med dieseldrivna fordon. Påverkan på miljön i omgivning bedöms inte nå några kritiska belastningar och några miljömål eller miljökvalitetsnormer bedöms inte överskridas varvid domstolen bedömer att villkor inte behöver föreskrivas i den delen.

Damning från punktkällor och den diffusa damningen är de utsläppskällor till luft som bör regleras i tillståndet för att begränsa miljöpåverkan i omgivningen. Begränsningar vid källan bedömer domstolen som den primära skyddsåtgärden, vilket handlar om teknikval för utrustningar och utförande av anläggningar så att detta uppnås. Bolaget har redovisat vilka anpassningar och skyddsåtgärder som kommer att vidtas med asfaltering av vägar och ytor, bevattning av dammande ytor, taktäckning av utrustningar som hanterar material, gummidukar och teleskopsrör som förhindrar spridning av finmaterial, stoftrening i kross- och sovringsanläggning m.m.

Bolaget har framfört ett villkorsförslag som innebär att bolaget ska vidta åtgärder för att motverka störande damning och det täcker in både utsläpp från punktkällor och stoftnedfall i omgivningen. Domstolen gör bedömningen att länsstyrelsens förslag till villkor för stoft från punktkällor och stoftnedfall i omgivningen ger den reglering av utsläppen som rimligen kan krävas och ger samtidigt bolaget möjligheter att tillsammans med tillsynsmyndighet uppfylla målen.

UTSLÄPP TILL VATTEN

Länsstyrelsen

I bevarandeplanen för Natura 2000- området Torne- och Kalix älvsystem anges bland annat att gruvverksamhet utgör ett hot mot de naturtyper och arter som förekommer i området på grund av risk för ökad belastning av miljöfarliga ämnen, såsom tungmetaller och näringsämnen. Länsstyrelsen bedömer därför att det är högst relevant att närmare beakta den påverkan som den nu sökta verksamheten kan medföra. Med hänsyn till att vattendraget Mertaseno är ett förhållandevis litet vattendrag är det följaktligen känsligt för såväl stora fluktuationer i vattenflöde, som vattenkvalitet. Länsstyrelsens bedömer att nyss nämnda påverkan är relevant såväl under den planerade gruvans uppstart- och driftskede, som i dess efterbehandlingsskede.

Under gruvans uppstarts- och driftskede, bedömer länsstyrelsen att Mertaseno kommer att belastas av såväl oregelbundna flöden, som grumling framförallt till följd av de markavvattningsåtgärder och andra anläggningsarbeten som kommer att föregå etableringen av fullskalig gruvbrytning. Länsstyrelsens erfarenhet av ett sådant uppstartskede är att det inte är ovanligt att icke obetydlig grumling kan äga rum under vissa tidsperioder, vilket kan påverka fisk och andra vattenlevande organismer negativt. Detta gäller i synnerhet om sådan påverkan äger rum under lågvattenflöden. När väl den planerade fullskaliga gruvbrytningen påbörjas, varvid länsbrytning och avledning av ytvatten från gruva och gråbergssupplag för sido- och sovringsberg tar vid, kommer Mertaseno att påverkas av såväl förhöjda metallhalter, som kväve och dess förekomstformer.

Vad beträffar den sökta verksamhetens påverkan på ytvatten i berörda Natura 2000-områden (vattendraget Mertaseno - Torne- och Kalix älvsystem) bedömer länsstyrelsen att tillstånd bör kunna meddelas, under förutsättning att villkor för utsläpp av ämnen från den sökta verksamheten begränsas för att leva upp till ovan nämnda rekvisit. Såvitt länsstyrelsen nu kan bedöma bör det med hänsyn till vad som anges i ovan nämnda bevarandeplan om risk för ökad belastning av miljöfarliga ämnen, i första hand vara fråga om suspenderande ämnen och koppar.

Flöden

Av bolagets redovisning framgår att flödet i vattendragen kommer att påverkas. I Mertaseno kommer flödet att öka bland annat som följd av länshållning av gruvan. Det innebär att MLQ (medellågflödet) i Mertaseno nedströms Mertainen kommer att öka med 23 %. För MHQ (medelhögflöde) kommer flödet att öka 10 % vilket motsvarar en förändring av vattendragets hydrologiska regim som betecknas som måttlig till otillfredsställande status enligt Naturvårdsverkets handbok 2007:4 (hydromorfologiska bedömningsgrunder). Enligt handboken ska status för MLQ enbart bedömas om det sker en reducering av medellågflödet, vilket inte är fallet vid den tänkta verksamheten. Länsstyrelsen bedömer att det allvarligaste med flödesförändringen är tillskottet av vatten som har påverkats från gruvområdet.

Detta gäller särskilt i samband med lågvattenflöde, då utspädningen av tillfört vatten är som lägst.

Ett ökat flöde kan påverka sammansättningen av exempelvis bottenfaunaarter och funktionella grupper. Bolaget synes mena att den naturliga flödesvariationen i Mertaseno är så stor att det inte kommer att påverka biologin på ett påtagligt sätt, vilket länsstyrelsen bedömer kan ifrågasättas.

Ämnen

Länsstyrelsen bedömer att den sökta verksamheten kommer att belasta Mertasenos vattensystem med utsläpp av metaller och förhållandevis stora mängder kväve.

Påverkan av metaller utgörs enligt bolagets ansökan framförallt av arsenik (As), koppar (Cu), kadmium (Cd), krom (Cr), nickel (Ni), bly (Pb), och zink (Zn).

Länsstyrelsen bedömer emellertid att det finns brister i bolagets ansökan kopplat till hur halterna av exempelvis kobolt, vanadin och molybden bör bedömas.

För metallerna koppar, zink och krom anser länsstyrelsen att de gränsvärden som anges i Naturvårdsverkets rapport 5799 kan användas som utgångspunkt för villkor, vilket länsstyrelsen har uppfattat att bolaget inte har avvisat. De jämförelser som bolaget gör med BLM-modelleringen i Liukattijoki är relevanta eftersom vattensystemen har snarlik bakgrundskemi. Det är därför rimligt att anta att en BLM-modellering för Mertaseno ger samma resultat som för Liukattijoki. I övrigt gäller miljökvalitetsnormer för prioriterade ämnen (kadmium, nickel, bly och kvicksilver) enligt ramdirektivet för vatten. Länsstyrelsen bedömer därför att det är lämpligt att ålägga bolaget att utreda förekomsten och konsekvenserna av ovan nämnda ämnen inom ramen en provotidsutredning. Detta i syfte att få ett tillräckligt underlag i fråga om behovet att föreskriva villkor för utsläpp/vattenhalt av metaller.

Länsstyrelsen bedömer att den kanske tydligaste påverkan på Mertaseno kommer att bli tillskottet av kväveföreningar. Vid medellågt flöde (MLQ) beräknas halten totalkväve (N-tot) öka ca 20 ggr jämfört med nuvarande halt (0,2 mg/l till 3,8 mg/l). Det motsvarar enligt länsstyrelsens bedömning mycket höga kvävehalter och

en mycket stor avvikelse från naturligt tillstånd (se Naturvårdsverkets rapport 4913). I Mertaseno är den naturliga halten av ammoniumkväve ($\text{NH}_4\text{-N}$) omkring 0,01 mg/l och sökt verksamhet kommer att öka halten betydligt (0,9 mg/l i samband med MLQ) enligt bolagets beräkningar. Det motsvarar ammoniumhalter som överskrider det riktvärde på 0,04 mg/l som anges i fisk- och musselvattendirektivet. Det är även risk att gränsvärdet för ammonium överskrids (1,0 mg/l).

Sammantaget bedömer länsstyrelsen att Mertaseno för närvarande är en opåverkad, nära naturlig bäck avseende vattenkemiska och biologiska förhållanden och som ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem.

Länsstyrelsens utgångspunkt är att vattendraget ska bibehålla miljökvalitetsnormen god ekologisk status. Det innebär bland annat att Mertasenos vattenkemi inte ska förändras så att det finns risk för försämring av de biologiska parametrarna, exempelvis för artsammansättning och att förekomsten av olika funktionella grupper förändras. Även om bolaget inte har kunnat finna flodpärlmussla i Mertasenos vattensystem, bedömer länsstyrelsen att det är viktigt att beakta Mertaseno som potentiellt flodpärlmusselvatten. Detta eftersom vattendraget uppfyller flodpärlmusslans krav på habitat, vattenkemi och förekomst av reproducerande bestånd av öring.

Dagbrottsjö

Vad beträffar den i ansökan redovisade reviderade efterbehandlingsplanen, framgår beträffande dagbrottet vid Mertainen att det bedöms ta ca 50 år för dagbrottet att fyllas med vatten, varefter bräddning från gruvan kommer att äga rum söderut mot vattendraget Mertaseno. Vidare framgår att en del av lakvattnet kommer att dräneras mot vattendraget Pounojoki och spädas ut i storleksordningen 30 gånger.

Länsstyrelsen bedömer att det inte är tillräckligt klarlagt vilka långsiktiga effekter för människors hälsa och miljön som kan uppstå till följd av att dagbrottet vattenfylls. Till saken hör att Pounujoki synes beröras.

Enligt länsstyrelsens bedömning är det svårt att dra generella slutsatser om hur vattenkemin i en viss dagbrottsjö kommer att utvecklas, eftersom det finns relativt få undersökta sådana i världen. Förutsättningarna varierar många gånger väsentligt från fall till fall. Variationer i dagbrottets läge i terrängen och geometri kan vara av betydelse för vattenkvalitet utöver mineralogi.

Länsstyrelsen vill i sammanhanget påpeka att det finns relativt närbelägna exempel på uppkomna dagbrottsjöar i vilka miljösituationen inte är godtagbar. Ett sådant exempel är Boliden Mineral AB:s tidigare gruva vid Hornträsket, Kristineberg i Västerbotten vilken togs ur drift i mitten av 1990-talet. Enligt Boliden Mineral AB:s expertis riskerade inte den efterbehandlade gruvan negativa miljöeffekter. Negativa miljöeffekter vid nyss nämnda dagbrottsjö uppmärksammades först av människor boende i bygden i början av år 2000 och kom såvitt länsstyrelsen känner till som en fullständig överraskning för Boliden Mineral AB och dess experter. Av de undersökningar som företogs vid sjön under år 2004 konstaterades bland annat påtagliga störningar i det lokala ekosystemet till följd av höga halter av koppar, zink och kadmium.

Det nyss nämnda visar att det inte finns utrymme för att underskatta de negativa effekter som kan uppstå i samband med uppkomsten av dagbrottsjöar efter avslutad gruvdrift.

Länsstyrelsen anser därför mot bakgrund av det ovan nämnda, att frågan om vilka miljöeffekter som kan komma att uppstå i en framtida dagbrottsjö vid Mertasinen och vilka åtgärder som måste vidtas för att minimera eventuell negativ påverkan, måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Länsstyrelsen yrkar därför att frågan om efterbehandling av dagbrottsjön vid Mertainen skjuts upp under en provotid.

Länsstyrelsens utrednings- och villkorsförslag*Provisorisk föreskrift – metaller*

7. Om halten koppar eller suspenderat material i Mertaseno nedströms utsläppspunkter överstiger 4 µg/l respektive 20 mg/l vid bräddning skall bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast inom ett dygn från det att bolaget har fått kännedom om överskridandet redovisa vilka åtgärder eller för-siktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser vidta som innebär att angivet värde åter kan innehållas samt ha provtagit vattnet för att verifiera att vidtagna åtgärder haft avsedd effekt. Inom två veckor därefter skall bolaget skriftligen redovisa för tillsynsmyndigheten vilka åtgärder som har vidtagits för att reducera halter eller halterna till angivna värden och de eventuella ytterligare åtgärder som bolaget avser att vidta för att tillse att överskridandet inte upprepas.

Halterna av koppar och suspenderade ämnen i Mertaseno skall kontrolleras genom provtagning i kontrollpunkter som kan förväntas ge representativa mätvärden ned-ströms utsläppspunkter. Provtagning skall ske dagligen från det att bräddning har påbörjats eller annat utsläpp av betydelse äger rum fram till dess att sådana utsläpp av vatten har upphört. Därefter kan, efter godkännande av tillsynsmyndigheten, provtagningsfrekvens ändras om förutsättning för bibehållen kontroll av vattenstatusen kan vidmakthållas.

Provisorisk föreskrift – kväve och dess förekomstformer

8. Om halten ammoniak, uttryckt som icke-joniserat ammonium, NH₃, överstiger 0,005 mg/l i Mertaseno nedströms utsläppspunkter, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast inom 14 dagar från det att bolaget har fått kännedom om överskridandet redovisa vilka åtgärder eller försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta som innebär att angivet värde åter kan innehållas samt ha provtagit vatten för att verifiera att vidtagna åtgärder har haft avsedd effekt. Begränsningsvärdet

ska kontrolleras genom att halten fri ammoniak beräknas med utgångspunkt i halten ammoniumkväve, pH-värde och vattentemperatur.

Halten nitritkväve, uttryckt som $\text{NO}_2 - \text{N}$, i Mertaseno nedströms utsläppspunkter får inte överstiga 60 $\mu\text{g/l}$. Om halten nitritkväve, uttryckt som $\text{NO}_2 - \text{N}$, i Mertaseno nedströms utsläppspunkter överstiger 10 $\mu\text{g/l}$ som månadsmedelvärde, ska bolaget omgående underrätta tillsynsmyndigheten om överskridandet och senast inom 14 dagar från det att bolaget har fått kännedom om överskridandet redovisa vilka åtgärder eller försiktighetsmått som bolaget har vidtagit och/eller avser att vidta som innebär att angivet värde åter kan innehållas samt ha provtagit vatten för att verifiera att vidtagna åtgärder har haft avsedd effekt.

Halterna i Mertaseno ska kontrolleras genom provtagning i provpunkter som kan förväntas ge representativa värden nedströms utsläppspunkter. Provtagning ska äga rum dagligen från det att utsläpp äger rum. Därefter kan, efter godkännande av tillsynsmyndigheten, provtagningsfrekvens ändras om förutsättning för bibehållen kontroll av vattenstatusen kan vidmakthållas.

Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om vilka skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som ska vidtas för att förhindra att ett överskridande upprepas, samt när åtgärderna senast ska vara genomförda.

Uppskjuten fråga – utsläpp till vatten

9. Bolaget ska under en provotid utreda de tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av att begränsa utsläppen till vatten av metaller, samt kväve och dess förekomstformer från den sökta verksamheten. Bolaget skall även redovisa vilka åtgärder bolaget är berett att vidta och när, samt i förekommande fall med motivering till varför någon åtgärd är orimlig enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

Utredningen skall genomföras i samråd med länsstyrelsen och inges till mark- och miljödomstolen senast tre år efter lagakraftvunnet beslut om tillstånd med förslag till slutliga villkor för domstolens prövning.

Uppskjuten fråga – Dagbrottsjö

11. Bolaget ska under en provotid utreda vilka utsläpp och miljöeffekter som kan förväntas uppkomma från den framtida dagbrottsjön i Mertainengruvans dagbrott efter avslutad gruvbrytning, samt vilka åtgärder eller försiktighetsmått som kan vidtas för att undvika, minimera eller avhjälpa utsläpp och negativa miljöeffekter.

Bolaget skall förslagsvis senast fem år efter att tillståndet har tagits i anspråk, redovisa utredningen med förslag till åtgärder och/eller villkor för tillståndsmyndighetens prövning. Av bolagets utredning ska framgå vilka åtgärder bolaget avser att vidta och när, samt i förekommande fall en motivering till om någon åtgärd är orimlig enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten

Alla vattendrag i omgivningarna kring den planerade verksamheten ingår i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. I söder gränsar området till naturreservatet Aptasvare fjällurskog som även ingår som en del i Natura 2000-området Rautas. Torne och Kalix älvsystem utgörs av två stora outbyggda älvar och är Västeuropas enda riktigt stora oreglerade vattensystem. Vattensystemet är en av de få stora oreglerade älvarna med ursprungliga, naturligt reproducerande bestånd av östersjöläx och havsöring. De arter som pekats ut enligt art- och habitatdirektivet för Torne och Kalix älvsystem är utter, lax, stensimpa, flodpärlmussla, grön flodtrollslända och venhavre. De utpekade skyddade naturtyperna i området är oligo-mesotrofa sjöar (Luongasjärvi), naturliga större vattendrag (Torneälven) och

vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (Mertaseno, Luukajoki, Liukattijoki och Luongasjoki).

Två vattendrag avvattnar området kring Mertainen, Mertaseno och Puonojoki, vilka båda mynnar nedströms i Torne älv. Området runt Mertainen i övrigt består huvudsakligen av skog samt en del större och mindre våtmarker. Stora delar av skogarna är förhållandevis opåverkat av skogsbruk, vilket gör att skog och våtmarker har bedömts ha mycket höga naturvärden. Bäckens Mertaseno är meandrande och består i vissa delar av helt lugnflytande partier som bryts av ett antal ganska stora höljar vilket skapar förutsättningar för ett lokalt bestånd av större öring och även harr. Området runt Mertaseno är en i stort sett orörd mosaik av skog, myr och bäckmiljö med stor variation av olika habitat med mycket höga naturvärden. Myrmosaikens är i stort opåverkad av dikning och skogsbruk och bäcken har aldrig varit utsatt för rensning.

Naturvärdesinventeringen av området visar tydligt på de mycket höga naturvärden som finns i området med avseende på naturmiljön, både landanknutna och vattenanknutna naturvärden och som förekommer både inom och utanför områden avsatta för skydd och bevarande av naturvärde och känsliga naturområden. Mertaseno är det vattendrag som planeras bli recipient för överskottsvatten från den planerade verksamheten. I efterbehandlingsskedet kommer Mertaseno, Pounojoki och Saittajärvi att ta emot vatten som passerat det efterbehandlade verksamhetsområdet. Den mest påtagliga påverkan i det inledande skedet som kommer att ske på vattenmiljöer och vattenanknutna Natura 2000-naturtyper är genom verksamhetens utsläpp direkt i recipienten Mertaseno, som är en del av Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Utsläppen innebär en betydande ökning i recipienten av kväve och kväveföreningar vilka kan ha en direkt och/eller indirekt påverkan på livsmiljöerna i området. Ammonium och ammoniak har toxiska effekter och kan även leda till stor syreförbrukning. Ekosystemet riskerar att påverkas direkt av utsläpp av metaller men även genom ackumulering och fastläggning i sediment nedströms i vatten-systemet. Flödena, som beräknas öka med i snitt 20 %, och vid lågvattenflöden med upp till 62 % riskerar att få negativa effekter i Natura 2000-området då växt- och

djurlivet är anpassat till naturliga flöden. Ett utsläpp med en stor andel grundvatten som har en avvikande sammansättning med t.ex. högre koncentrationer mineraler riskerar också att ge en negativ påverkan. I tillägg kommer grundvattenpåverkan i övrigt, markarbeten, skogsavverkning, anläggning av vägar, dikningar av våtmarker och myrar m.m. samt damning inom området innebära en direkt eller indirekt påverkan på vattenmiljöer genom risk för t.ex. ökade utsläpp, nedfall, grumling, brunifiering, fragmentering av livsmiljöer, samt ändrade hydrogeologiska förutsättningar i stort och ändrad flödesregim.

I bevarandeplanen för Torne och Kalix älvsystem anges gruvor/prospekteringar som ett hot mot de ingående naturtyperna och arterna p.g.a. risk att ge en ökad belastning av miljöfarliga ämnen som tungmetaller och näringsämnen, att närområdet under anläggningstiden utsätts för stora fysiska påfrestningar samt att det även kan innebära påverkan på vattenföringen då stora mängder vatten ofta används.

Miljökvalitetsnormer och icke-försämringskravet

Vattenförekomstens status får inte försämrats. Åtgärder får således inte vidtas eller verksamhet bedrivs som kan medföra att statusen försämrats. Högsta tänkbara krav ska därför ställas på en minimering av utsläppen för att motverka en försämring av statusen. Vattenförekomsten Mertaseno har tidsfrist till att uppnå god ekologisk status till år 2021 på grund av kontinuitet. Det innebär inte att det finns utrymme för att övriga parametrar överskrids. Vattenförekomsten har god kemisk ytvattenstatus. För denna gäller att status ska bibehållas eftersom normen är god kemisk ytvattenstatus 2015. Bolaget hävdar att enligt deras beräkningar kommer koncentrationerna av utsläppta ämnen ligga väl under vad som gäller för att klassificera att vattenförekomsten har god kemisk ytvattenstatus. De uppger även att eftersom det inte finns någon tydlig generell koppling mellan kvävehalter och effekter på de biologiska kvalitetsfaktorerna har inte några grunder för statusklassificering för utgående kvävehalter tagits fram. Bolaget gör utifrån detta resonemang bedömningen att miljökvalitetsnormerna med avseende på ekologisk och kemisk status inte kommer att äventyras på grund av den planerade verksamheten. Havs- och vattenmyndigheten ställer sig tveksam till att verksamheten inte kommer att påverka möjligheten

att följa miljökvalitetsnormerna både vad gäller god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus. Myndigheten anser att det fortfarande förekommer osäkerhet om vilka halter av metaller i recipienten som slutligen kan förväntas samt vilken klassning de har enligt aktuella bedömningsgrunder. För exempelvis koppar, motsvarar de beräknade utsläppshalterna en mycket stor avvikelse vad avser små vattendrag i norra Sverige. Vidare har inte påverkan bedömts vid mycket låga flöden.

Den sammanvävda bedömningen visar att det, genom signifikant ändrade flöden i Mertaseno, markant ökade kväveutsläpp och möjlighet till ökade metallhalter i vatten och sediment kan uppstå sådana kumulativa effekter att vattenmiljön kommer att förändras. Det finns därigenom även en risk att god ekologisk status inte kan uppnås samt att god kemisk ytvattenstatus inte kan bibehållas.

Utsläpp av kväve och kväveföreningar

I miljökonsekvensbeskrivningen uppges att bristen på fosfor kommer att vara den begränsande faktorn för övergödning i Mertasenos vattensystem. Både fosforhalten och kvävehalten varierar under året och mellan åren och man kan utläsa att N/P-kvoten varierar mellan 8 och över 30 vilket gör att det inte kan uteslutas att utsläppen av kväve kommer att öka risken för övergödning. För N/P-kvoter mellan 20 och 30 är det inte troligt att kväve är begränsande för tillväxt och mellan 10 och 20 kan både kväve och fosfor vara begränsande. Det finns indikationer på att kväve kan vara begränsande i vissa näringsfattiga sjöar och vattendrag (i t.ex. fjällen) samt i kraftigt övergödda sjöar och vattendrag. I tillägg till detta anges att halten av fosfor redan är förhöjd längre nedströms i Mertasenos vattensystem. I sjöar med förhöjd fosforhalt är det troligt att den ökade kvävetillförseln kan ha negativa effekter på ekosystemet genom ökad övergödning.

Bolaget anger att halten kväve inte kan beräknas längre ner i sjösystemet eftersom ammonium genom bakteriell omvandling kommer att omvandlas till nitrit och nitrat. Denna omvandling kommer dock att vara mycket långsam, särskilt vintertid. Bolaget bör därför utreda vilka halter av ammonium och ammoniak som transport-

eras i Mertaseno och mätning bör ske även i nedströms liggande sjöar. Vid omvandlingen av ammonium till nitrit förbrukas syre i vattensystemet, detsamma gäller vid omvandlingen av nitrit till nitrat. Vid stora utsläpp av kväve kan syrenivåerna i vattenförekomsten minska, detta medför stress för fisk och andra organismer.

I vattendraget förekommer bland annat arterna öring och harr vilka är mycket känsliga för höga halter av kväve. Mertaseno är inte utpekad som ett fiskvatten i förordning (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten men förordningen kan ändå tjäna som en vägledning för detta vattendrag eftersom systemet bedöms ha kvaliteter som kan liknas ett laxfiskvatten då det förekommer öring och harr.

Havs- och vattenmyndigheten ifrågasätter om bästa möjliga teknik har använts för kväverening och för att minimera andelen kväve som inte förbrukats vid sprängning. Kväverening av olika slag har installerats/håller på att installeras vid ett antal gruvor i Sverige. Havs- och vattenmyndigheten är medveten om att klimatet kommer att påverka möjligheterna för val av reningsteknik eftersom de låga temperaturerna gör att t.ex. bakteriers omvandling av kväve går långsamt. Detta gör också att man vid utsläpp från denna gruva kan förvänta sig en stor spridning av kväveföreningarna i vattendragen innan de omvandlas. Detta gör det extra viktigt att utreda möjligheterna för kväverening. Bolaget behöver utreda möjligheten att minimera kväveutsläppen genom att t.ex. minska andelen oförbrukad kväve och/eller minska lakningen av kväve från området. Detta för att säkerställa att inte organismerna i vattenförekomsten påverkas av förändrade syrehalter och giftiga ammonium/ammoniakhalter. Men även för att förhindra en långväga spridning av kväveföreningar inom avrinningsområdet.

Utsläpp av metaller och andra miljöfarliga ämnen

Det kan noteras att halter av koppar beräknas kunna avvika från naturliga bakgrundskoncentrationer. Särskilt vid lågvattenflöden finns det enligt bolagets beräkningar en ökad risk att halterna i utsläppet av koppar till Mertaseno kan överstiga halter som innebär att det finns en risk för påverkan på vattenmiljön.

Innan slutliga villkor kan fastställas behöver förekomst av metaller och verksamhetsspecifika organiska ämnen i utsläppen utredas, samtidigt som det under en provotid inte kan tillåtas ske sådana utsläpp av miljökvalitetsnormerna riskerar att inte kunna innehållas. Mot bakgrund av detta krävs provisoriska villkor baserade på de halter som inte får överskridas i recipienten men med beaktande av den spädning som sker.

När det gäller utsläppen av olja till ytvatten bör det utredas hur dessa kan minimeras och huruvida det sker betydande utsläpp av aromatiska och alifatiska kolväten samt PAH, i synnerhet med avseende på de som regleras genom 2008/105/EG och därmed ingår i miljökvalitetsnormen för kemisk ytvattenstatus. Det ska enligt Havs- och vattenmyndighetens uppfattning även utredas och säkerställas att toxiciteten för de medel som används i dammbekämpande syfte är så låg att inga effekter kan förväntas i vattenförekomsten. Vidare ska det säkerställas att ämnena är lätt nedbrytbara och fullständigt nedbrytbara för att inga persistenta restprodukter släpps ut i vattenförekomsten och samt att deras sammansättning skall vara sådan att indirekta effekter orsakade av syreförbrukning under nedbrytning undviks.

Bolaget drar i ansökan slutsatsen att metallkoncentrationerna ökar (i vatten) men att de klingar av nedströms. Liknande resonemang relaterat till utspädningseffekter förs om konsekvenser i efterbehandlingsskedet. Bly, kadmium, kvicksilver och PAH pekas i artikel 3.3 till 2008/105/EG ut som ackumulerande ämnen och skall som sådana övervakas i ackumulerande matriser och om halterna ökar signifikant ska åtgärder sättas in. En bedömning av risken för att dessa metaller ökar i vattenförekomsten, i t.ex. ackumulationsområden nedströms till följd av de mängder av metaller och andra ämnen som förväntas tillföras från den planerade verksamheten, har inte gjorts av bolaget. De förslag på provisoriska villkor som lämnas av Havs- och vattenmyndigheten kan därför också bara baseras på risk för effekter utan att beakta risk för upplagring i ackumulerande matriser. Inom den recipientkontroll som föreskrivs skall därför halterna av ackumulerande ämnen, i synnerhet bly, kadmium, kvicksilver och PAH undersökas i sediment och/eller biota. Om halterna visar sig öka signifikant under provotiden ska åtgärder sättas in.

Bolaget medger, i andra hand, att under en provotid om två år utreda utsläppen av metaller samt möjliga åtgärder för att reducera utsläppen. Vidare medger bolaget att det under provotiden föreskrivs att halten koppar i Mertaseno nedströms utsläppspunkten som månadsmedelvärde inte får överskrida 4 µg/l mer än två månader per år. Beträffande övriga metaller anser dock bolaget att det inte finns behov av föreslagna villkorshalter.

Det kan enligt Havs- och vattenmyndighetens bedömning inte anses acceptabelt att såsom bolaget nu föreslår endast ha en provisoriskt föreskriven halt för koppar under 10 månader av året och inga halter för övriga metaller. Om halterna av koppar tillåts överstiga 4 µg/l under två månaders tid skulle stora delar av ekosystemet i Mertaseno påverkas mycket negativt.

Havs- och vattenmyndigheten presenterade vid huvudförhandlingen förslag på halter i provisoriska villkor mot vilka bolaget i sig inte hade något att invända eftersom värdena, enligt bolagets modelleringar, med marginal skulle kunna innehållas under hela året. Havs- och vattenmyndigheten vidhåller att halterna av metaller bör regleras i provisoriskt villkor i enlighet med vårt tidigare yttrande. Denna inställning baseras på att det inte kan anses klarlagt att halterna från alla källor adderat inom gruvans område, såsom avledning av metallkontaminerat vatten från dagbrott, lakning av dammpartiklar inom och utanför gruvans område, lakning av sidoberg med mer, inte kommer att leda till förhöjda koncentrationer i Mertaseno med åtföljande påverkan på ekosystemet. Till detta ska tilläggas att vattnet nedströms tillförs lakvatten från flera gruvor. Detta innebär att det är av vikt både för bolaget och för tillsynsmyndigheten att, för det fall negativa effekter observeras i recipienten, kunna fastställa var, det vill säga vid vilken gruva, åtgärder ska vidtas. Havs- och vattenmyndigheten anser att kraven på provisoriska föreskrifter för metaller, i enlighet med vårt tidigare yttrande, är nödvändiga och rimliga.

Det är också av vikt att tillsynsmyndigheten ges möjlighet att agera för det fall att metallhalterna i Mertaseno blir högre än de effektnivåer som identifierats. Detta gäller även med avseende på halterna av suspenderande ämnen samt kväve och dess förekomstformer i Mertaseno.

Suspenderat material

Havs- och vattenmyndigheten anser att halterna av suspenderat material, som av bolaget föreslås få uppgå till 20 mg/l i recipienten under det första året för att sedan reduceras till 10 mg/l ett år efter det att provotiden påbörjats, innebär en risk för indirekt påverkan på ekosystemets primärproducenter genom förändrade ljusförhållanden. Havs- och vattenmyndigheten vidhåller att halten suspenderande ämnen inte får överstiga 10 mg/l i utsläppsvattnet.

HaV:s utrednings- och villkorsförslag

Havs- och vattenmyndigheten anser att utsläppen av farliga ämnen från både punktkällor och diffusa källor behöver utredas och provotidsvillkor fastställas så att det säkerställs att miljökvalitetsnormerna kan innehållas. Havs- och vattenmyndigheten yrkar därför följande:

- U1. Bolaget ska under en provotid på två år utreda vilka åtgärder som ska vidtas för att minimera utsläpp från verksamheten till vatten och luft. Havs- och vattenmyndigheten anser att provotidsutredningen, som också ska leda fram till förslag på slutliga villkor för utsläpp till vatten och luft, åtminstone ska omfatta kväve och kväveföreningar (N-tot, ammonium, ammoniak), suspenderat material, olja (alifatiska/aromatiska kolvägen), polycykliska aromatiska kolväten (PAH), zink, koppar, krom, kadmium, nickel, bly, arsenik, kobolt, järn och avse de totala utsläppen från verksamheten. Utsläppsvillkoren för metaller och PAH ska, i den mån dessa släpps ut, uttryckas på både koncentrations- och mängdbasis, och beakta risk för påverkan, på kort och lång sikt för de recipienter som berörs. Bolaget ska under provotiden utreda vilka halter av ammonium och ammoniak som transporteras i Mertaseno, även i de sjöar nedströms, som ingått i de undersökningar som redan utförts. Bolaget behöver även utreda möjligheten att minimera kväveutsläppen genom att t.ex. minska andelen oförbrukad kväve och/eller minska lakningen av kväve från området samt möjlighet till

förbättrad kväverening. Bolaget ska vidare utreda toxiciteten och nedbrytbarheten för de ämnen som används i dammbekämpande syfte och säkerställa att den är så låg att inga effekter kan förväntas i vattenförekomsten.

Under provotiden anser Havs- och vattenmyndigheten att åtminstone följande provisoriska villkor ska gälla:

P1. Halterna i utsläppsvatten till Mertaseno får som begränsningsvärde (månadsmedelvärde) inte överstiga följande koncentrationer:

N-total	2,5 mg/L
NH ₃	13 µg/L
NH ₄	100 µg/L
pH	≤8
Zink	20 µg/L
Koppar	10 µg/L
Krom	7,5 µg/L
Kadmium	0,6 µg/L
Nickel	50 µg/L
Bly	18 µg/L
Arsenik	12 µg/L
Kobolt	1 µg/L
Järn	1 mg/L
Suspenderande ämnen	10 mg/L

Havs- och vattenmyndigheten anser att följande slutliga villkor ska fastställas.

- Ett förslag på kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten innan gruvbrytningen startar respektive då slutliga villkor fastställts. Kontrollprogrammet ska omfatta både utsläpps- och recipientkontroll och godkännas av tillsynsmyndighet innan verksamheten påbörjas. I kontroll-

programmet ska anges mätmetoder, frekvenser och utvärderingsmetoder för undersökningar.

Naturskyddsföreningarna

För att beakta miljökonsekvenserna från täktområdet är grundförutsättningarna att man på ett effektivt sätt utför vattenskyddsåtgärder så att belastningen på Mertaseno och Pounujoki inte medför någon fara för flora och fauna i åarna. Det är därmed av vikt att eventuella vidtagna vattenskyddskonstruktioner skall försäkra att påverkat vatten till recipienterna är nöjaktig i alla situationer under årscyklerna vad avser variationer i vattenflödet inom belastningsområdet. Man skall därmed i det fortsatta arbetet iakttaga största försiktighet under vinterhalvåret då det är lågvatten i recipienterna.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framkommer det inte hur värdet för ammonium kontra ammoniak har varit under provtagningssekvenserna och hur effektkoncentrationen bedömts vara då risk föreligger att värdena för ammoniak i Mertaseno överstiga koncentrationen för vilken risk för påverkan av akvatiskt liv ur toxikologisk synvinkel. Man bör i detta sammanhang påpeka att synnerlig försiktighet skall föreligga under lågvattenperioden då ammoniak har ett stor inneboende fara ur toxikologisk synvinkel. Ammoniakkoncentrationer i vatten kan ävenledes förorsaka skador på vegetationen och detta skall förvisso också beaktas i det fortsatta arbetet.

I övrigt bör framföras att vattenskyddet har en särställning i Europeiska unionen och är till för att vatten som bedömts ha hög eller god status inte försämras av bedriven verksamhet som påverkar recipienten ifråga.

Bolaget

Torne och Kalix älvsystem

Den beräknade flödesförändringen vid sökt verksamhet bedöms inte vara betydande för den naturliga flödesbilden. Förändringen bedöms därmed inte heller ge upphov till negativ påverkan på det akvatiska ekosystemet i avrinningsområdet. Det innebär

också att en av de viktigaste förutsättningarna för en gynnsam bevarandestatus i några av de utpekade naturtyperna i Natura 2000-området, ett naturligt fluktuerande vattenstånd, inte bedöms påverkas på ett betydande sätt. Metallhalterna kommer även fortsättningsvis att vara mycket låga eller låga. De beräknade framtida halterna kommer att motsvara god eller hög status för samtliga metaller som kan bedömas eller klassificeras (ekologisk och kemisk status). De beräknade framtida nivåerna ligger också klart under gällande gränsvärden under normalt förekommande flöden. Mot denna bakgrund kommer de miljökvalitetsnormer som är av gränsvärdeskaraktär inte att överskridas och god ekologisk status och god kemisk status med avseende på metaller kommer därmed att kunna upprätthållas i Mertaseno. De metallhalter som kan förväntas under lägsta lågvattenföring kommer att ligga på nivåer som klassas som låga eller mycket låga vilket innebär att förväntad status blir hög eller god.

När det gäller kväve konstateras att halterna och den arealspecifika förlusten av kväve kommer att öka väsentligt i Mertaseno. Samtidigt konstateras att kvoten mellan mängden totalkväve respektive totalfosfor har överstigit 30 vid samtliga provtillfällen under sommarperioderna 2011 och 2012 vilket visar att fosfor är den begränsande faktorn i Mertaseno. I rapporten hänvisas också till recipientundersökningar som har gjorts i Svappavaara och Kiruna vilka inte visar på någon egentlig påverkan på ekosystemen på grund av kväve. Med stöd av det anförda bedömer bolaget att totalkvävehalten inte kommer att ha någon negativ effekt på det akvatiska ekosystemet i Mertaseno.

I övrigt görs vissa jämförelser med de rikt- och gränsvärden som gäller för ammoniak enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten och konstateras att dessa kan komma att överskridas under vissa flödessituationer. Dock konstateras också att Mertaseno inte är utpekat som lax-fiskevatten enligt den aktuella förordningen varför miljökvalitetsnormen inte är tillämplig. Den närmaste vattenförekomst där normerna är tillämpliga är Kalixälven till vilken Torne älv ansluter vid Tärendö, ca 130 km nedströms den ansökta verksamheten. Även vid en enkel överslagsberäkning framgår klart att de förväntade

utsläppen av kväve från den ansökta verksamheten aldrig kan nå sådana nivåer att de påverkar förutsättningarna att innehålla gällande kvalitetsnormer i Kalixälven. För övrigt kan noteras att den del av Mertaseno som ligger i anslutning till den ansökta verksamheten inte är klassad enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Såväl Havs-och vattenmyndigheten som länsstyrelsen har föreslagit att frågan om villkor för utsläpp till vatten skall sättas på provotid med provisoriska föreskrifter. I HaV:s fall omfattar den föreslagna provisoriska föreskriften, förutom kväve och dess förekomstformer, även ett antal metaller och suspenderat material samt pH medan länsstyrelsen har begränsat sig till, utöver kväve och suspenderat material., koppar.

Bolaget å sin sida har i ansökan lämnat förslag till villkor endast avseende utsläpp av suspenderat material och olja (se villkor 3 i ansökan).

Kväve och dess förekomstformer

Mot bakgrund av de kompletterande utredningar som bolaget har låtit genomföra och vilka har redovisats i ingivna kompletteringar tillstyrker bolaget att frågan om kväve och dess förekomstformer sätts på provotid.

Under provotiden bör utredas vilken belastning av kväve och kväveföreningar som Mertaseno och nedströms liggande vattenförekomster kan utsättas för utan risk för negativ påverkan av betydelse. Vidare bör utredas vilka utsläpp som den ansökta verksamheten de facto ger upphov till samt, för det fallet att behov föreligger att minska utsläppen av kväve från verksamheten, alternativa metoder att åstadkomma detta. Redovisningen bör även inkludera kostnader och reningseffekt.

Med tanke på att anläggandet av gruvan kommer att ta c:a ett år och att den faktiska gruvdriften därefter kommer att trappas upp stegvis bör tiden för redovisning av aktuella utredningar sättas till fyra år från det att det föreligger ett lagakraftvunnet tillstånd.

När det gäller provisoriska föreskrifter skiljer sig länsstyrelsens och HaV:s förslag i grunden i det att HaV föreslår en reglering av nivåerna i utgående vatten medan länsstyrelsens förslag avser situationen i Mertaseno.

Bolaget instämmer i länsstyrelsens uppfattning att regleringen under provotiden bör avse förhållandena i Mertaseno och tillstyrker länsstyrelsens förslag till provisorisk föreskrift såvitt avser ammoniak (se nedan beträffande nitrit). Nivån på 0,005 mg/l överensstämmer med riktvärdet enligt gällande miljökvalitetsnorm för lax- och musselvatten. Eftersom Mertaseno inte har pekats ut som fisk- och musselvatten enligt ovan nämnda förordning kan det i och för sig ifrågasättas om det är relevant att tillämpa det gällande riktvärdet men med tanke på att Mertaseno ingår i Natura 2000-området Kalix och Torne älvsystem kan det enligt bolagets uppfattning vara motiverat i avvaktan på att platsspecifika undersökningar genomförs.

Bolaget tillstyrker således att frågan om kväve och dess förekomstformer sätts på provotid med en utredningsföreskrift och -tid enligt ovan samt att det som provisorisk föreskrift föreskrivs ett begränsningsvärde (av riktvärdesmodell) enligt länsstyrelsens förslag på 0,005 mg/l ammoniak i Mertaseno nedströms utsläppspunkten.

Däremot motsätter sig bolaget en provisorisk föreskrift avseende nitrit.

Nitrit är förvisso toxiskt över vissa koncentrationer men är inte stabilt utan endast ett mellanled vid den omvandling av ammonium till nitrat som förekommer naturligt och som eftersträvas. Vidare kan det, som framgår av Swecos rapport, allvarligt ifrågasättas om det riktvärde för nitrit som anges i förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk-och musselvatten och som HaV har föreslagit skall gälla som provisorisk föreskrift, har beslutats på korrekta grunder. Nivån är orimligt låg och har till och med visat sig klart understiga naturliga bakgrundhalter vid flera älvmynnningar i Norrbottens län. Riktvärdet tar inte heller hänsyn till det samband mellan nitrittoxicitet och halten av klorider som numera är

väl känd. Det vatten som kommer att avledas från den ansökta verksamheten bedöms komma att hålla förhöjda halter av klorider vilket alltså kommer att hämma nitrittoxiciteten. Avslutningsvis bör framhållas de svårigheter att analysera nitrit som också torde vara väl kända vid det här laget (frågan har bl.a. varit föremål för diskussion inom ramen för mål M2498-06 angående Bolidens verksamhet vid Aitikgruvan) och som innebär att villkor (och provisoriska föreskrifter) avseende halten nitrit i utsläpp eller recipient blir uppenbart rättsosäkra.

Sammantaget innebär det anförda att bolaget inte ser något behov av en provisorisk föreskrift avseende nitrit samtidigt som en sådan föreskrift skulle bli mycket svår att innehålla och kontrollera.

Metaller

Av ingivna utredningar (däribland Swecos rapport) och redogörelsen ovan framgår att halterna av metaller i utsläppen från verksamheten förväntas bli låga eller mycket låga enligt Naturvårdsverkets ovan nämnda bedömningsgrunder. För samtliga metaller förväntas halterna i utgående vatten också med god eller mycket god marginal understiga de nivåer som länsstyrelsen och HaV har föreslagit skall gälla provisoriskt under den yrkade provotiden. Någon sådan osäkerhet om framtida utsläppsnivåer som motiverar den yrkade provotiden föreligger inte enligt bolagets uppfattning. Vid detta förhållande och då utgångspunkten bör vara att inte tynga tillståndsdomar med onödig villkorsreglering avstyrker bolaget såväl provotid som en slutlig villkorsreglering avseende metaller.

Suspenderade ämnen

Havs- och vattenmyndigheten har i sitt yttrande föreslagit att även frågan om utsläpp av suspenderade ämnen ska sättas på provotid med en provisorisk föreskrift på 10 mg/l i utgående vatten. Även Länsstyrelsen förespråkar en provotid men med en provisorisk föreskrift som fokuserar på halten suspenderade ämnen i Mertaseno och med ett begränsningsvärde på 20 mg/l.

Bolaget å sin sida har i ansökan föreslagit ett slutligt villkor beträffande halten av suspenderade ämnen i utgående vatten på nivån 15 mg/l.

Efter att ha tagit del av ingivna yttranden har bolaget inget att invända mot att även frågan om suspenderade ämnen sätts på provotid och har tagit till sig länsstyrelsens synsätt att i varje fall under provotiden fokusera på förhållandena i Mertaseno snarare än i utgående vatten. Med en sådan reglering ser bolaget inget hinder mot att sänka nivån till 10 mg/1 efter anläggningskedet när skärmdiken och sedimentationsbassänger m.m. är på plats och har varit i drift under en viss tid. Mot bakgrund av vad som har anförts ovan tillstyrker bolaget således att frågan om utsläpp av suspenderade ämnen sätts på provotid om två år med en provisorisk föreskrift i enlighet med länsstyrelsens förslag, dock med den justeringen att nivån kan sänkas till 10 mg/1 ett år efter det att vatten från verksamheten börjat avledas till Mertaseno.

Olja

Vare sig Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelsens har föreslagit någon villkorsreglering avseende halten olja i utgående vatten. HaV har dock föreslagit att utsläppen av olja ska omfattas av provotiden avseende utsläpp till vatten.

Bolaget har å sin sida föreslagit ett slutligt villkor men med tanke på att vissa andra frågor avseende utsläpp till vatten föreslås sättas på provotid kan bolaget medge HaV:s yrkande om provotid. Något behov av provisoriskt föreskrift föreligger i så fall inte.

Dagbrottssjö

Länsstyrelsen har i sitt yttrande föreslagit att det ska föreskrivas en provotid om fem år under vilken bolaget ska utreda vilka utsläpp och miljöeffekter som kan förväntas uppkomma från den framtida dagbrottssjön samt vilka åtgärder som kan vidtas för att undvika, minimera eller avhjälpa framtida utsläpp och negativa miljöeffekter.

Bolaget å sin sida har i ansökan föreslagit att det i villkor skall föreskrivas en skyldighet att i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde till tillsynsmyndigheten ge in ett förslag till efterbehandlingsplan samt att det skall delegeras till tillsynsmyndigheten att besluta om villkor om skäliga åtgärder avseende efterbehandling.

Bolagets förslag till villkorsreglering ger således tillsynsmyndigheten goda förutsättningar att ta ställning till kommande efterbehandling och att ställa krav på tillkommande åtgärder i den mån bolagets förslag bedöms otillfredsställande i något avseende.

Länsstyrelsens förslag till provotids- och utredningsföreskrift är specifikt inriktad på frågan om vilken vattenkemi som kan förväntas om dagbrottet tillåts vattenfyllas efter avslutad drift och, om denna ger anledning därtill, vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att undvika störningar i omgivningen till följd av vatten som bräddar från dagbrottet.

Frågan om framtida vattenkemi i dagbrottet är uppenbart av intresse för kommande efterbehandling och inte sällan kan det vara svårt att på förhand, innan verksamheten ens har påbörjats, göra säkra bedömningar i detta avseende. Samtidigt kan konstateras att det beträffande Mertainen finns ett ovanligt bra underlag för att bedöma frågan i och med att det har funnits ett delvis vattenfyllt dagbrott på platsen sedan 1956 när den tidigare verksamheten avbröts samt en stollgång som har avvattnat delar av det gamla dagbrottet. Som framgår av tidigare ingivet underlag provtogs och analyserades vattnet från det tidigare dagbrottet innan bolaget genomförde sin provbrytning under 2011 och 2012. Även vatten från stollgången har analyserats som en del i arbetet med den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen. Analyserna av dagbrottsvattnet, vilka redovisas i den ingivna efterbehandlingsplanen, visar att halterna av metaller och spårämnen i dagbrottsvattnet genomgående var låga eller mycket låga enligt Naturvårdsverkets ovan nämnda bedömningsgrunder.

Vidare framgår av genomförda och redovisade utredningar att mineralogin i det nu aktuella brytningsområdet i allt väsentligt stämmer överens med mineralogin i området för det tidigare dagbrottet. Resultaten från analyserna av det tidigare dagbrottsvattnet bekräftas också av de undersökningar av sidoberget som har genomförts som en del i arbetet med avfallshanteringsplanen och som har redovisats i ansökan (se underbilaga 3 till ingiven miljökonsekvensbeskrivning). Sammantaget föreligger således redan idag ett mycket bra underlag för att bedöma vattenkemin i ett framtida vattenfyllt dagbrott vid Mertainen och bolaget ser inte några förutsättningar att undersökningar under den föreslagna prøvotiden skulle kunna ge någon ytterligare information av betydelse. Länsstyrelsens yrkande om prøvotid avstyrks således.

Mark- och miljödomstolens skäl

Domstolen gör bedömningen att det finns skäl att skjuta upp frågan om utsläpp till vatten och under en prøvotid utreda vilken påverkan utsläppen har på recipienten och även hur påverkan blir längre nedströms. Möjligheterna att begränsa och vid behov rena utsläppen ska ingå i utredningen och domstolen anser att tidsperioden fyra år behövs för att kunna följa upp effekterna av de anläggningar som ska utföras och få igång en fullskalig produktion samt att erhålla tillförlitliga mätresultat.

Under prøvotiden ska provisoriska föreskrifterna gälla för utsläpp av ammoniak, koppar och suspenderat material. Några ytterligare ämnen anser domstolen ej det finns skäl att ha provisoriska föreskrifter för, då nivåerna bedöms bli låga.

Domstolen väljer, i likhet med Havs- och vattenmyndigheten, att hänföra dessa till det utsläppta vattnet från verksamheten och avser även att som slutliga villkor reglera det vatten som släpps ut från reningsanläggningen. Uppföljning av påverkan i recipienten ska ingå i utredningen och även i det kontrollprogram som ska gälla för verksamheten.

Vad sedan gäller utredningsbehovet av miljöeffekterna från den framtida dagbrottsjön som blir följden av den planerade efterbehandlingen anser domstolen inte att

det kan anses erforderligt med en provotidsutredning. Ytterligare underlag för bedömning kommer att finnas först inför de avslutande efterbehandlingsåtgärderna och i det skedet har tillsynsmyndigheten delegation att föreskriva ytterligare skyddsåtgärder.

SPRÄNGNING OCH PÅVERKAN PÅ VÄG E10

Länsstyrelsen

Tillräcklig framkomlighet är av central betydelse i samband med att vägen kommer att behöva stängas i samband med sprängning. Detta gäller i synnerhet för samhällsviktiga funktioner som måste använda vägen, som är den enda i området, i samband med uttryckning. Det är i nyss nämnda avseende framförallt fråga om brådskande transporter för akutsjukvård, räddningstjänst och polisinsatser. Bolaget har preciserat under vilka tider på dygnet som avstängning/sprängning kommer att äga rum, hur länge avstängningen kommer att vara och hur det avser att hantera stängningsförfarandet (utarbета rutiner genom samråd) m.m.

Såvitt länsstyrelsen kan bedöma finns mycket begränsade praktiska möjligheter att finna någon annan lösning för när, var och hur sprängning, med tillhörande avstängning av väg E10 ska kunna äga rum för att trafiken ska undgå tillfällig avstängning. Sprängning bör därför vidtas under de tidpunkter på dygnet som medför minsta möjliga störning på vägens funktion och tillgänglighet. Bolagets förslag till när sprängning och därmed hörande vägstängning bör äga rum, synes vara rimligt. Det är närmast fråga om nattetid, då trafikflödet vanligtvis är väsentligt lägre än dagtid.

Länsstyrelsen har uppfattat att bolaget kommer att ha möjlighet att med kort varsel och bibehållen säkerhet avbryta en planerad sprängning om det skulle uppstå ett angeläget behov av fri väg för samhällsviktiga funktioner förbi Mertainen. Länsstyrelsen har emellertid inte kunnat finna någon tydlig rutin eller föreskrift för att det ska kunna äga rum eller på annat sätt säkerställas. I syfte att leva upp till kravet på tillräcklig tydlighet, bedömer länsstyrelsen att bolaget bör redovisa en konkret och tydlig rutin, föreskrift eller villkor för hantering av frågan om avstängning av

väg E10 i samband med sprängning. Detta för att så långt möjligt säkerställa att tillräckliga och nödvändiga kontakter och samråd vidtas med samtliga berörda parter (samhällsviktiga funktioner) innan sprängning.

Länsstyrelsen bedömer att bolagets förslag till när sprängning och därmed hörande vägvägring ska äga rum är godtagbart.

I syfte att bedöma behovet av eventuella ytterligare föreskrifter bedömer länsstyrelsen att bolaget bör redovisa ett förslag till rutin, föreskrift eller villkor som i tillräcklig utsträckning tillgodoser att nödvändiga kontakter och kommunikation säkerställs mellan berörda parter då samhällsviktiga funktioner utan dröjsmål måste få till stånd ett snabbt avbrott i en planerad eller påbörjad sprängning. Vad beträffar frågan om bolagets avsikt att anpassa sprängtiderna med hänsyn till rennärning, närmare bestämt under den tid då samebyarna förflyttar renarna förbi verksamhetsområdet, bör bolaget redovisa ett förslag till sådan föreskrift.

Kiruna kommun

I bolagets villkorsförslag 4 och 5 eller på något annat ställe enligt ansökan anges inget om att utryckningsfordon, brådiskande sjuktransporter och liknande ska kunna genomföras utan att hindras/fördröjas vid avstängning av väg E10 vid sprängningar. Villkor bör finnas att bolaget arbetar fram system eller förbifart som garanterar att utryckningsfordon, brådiskande sjuktransporter och liknande inte hindras eller fördröjs vid sprängningar.

E10 är Kirunas enda vägförbindelsen söderut. Vården i kommunen har de senaste åren kraftigt försämrats vilket medför att fler och fler transporter, även akuta till Gällivare och Sunderbyn krävs. Privata sjuktransporter och BB-resor (närmaste BB ligger i Gällivare) förekommer också. Att vägen stängs av flera gånger i veckan skapar en otrygghet för ett flertal människor, som hos en del utvecklas till oro. I ansökningshandlingarna anges att vid privata sjukresor ska "resande" ringa 112 för att om nödvändigt ändra sprängningstid. Det anser Kiruna kommun är att lägga för

stort ansvar på enskilda personer, att i den ofta starkt stressade situation som uppstår vid exempelvis ett akut sjukdomsfall komma ihåg att ringa 112 samt på ett sakligt sätt redogöra för den uppkomna situationen. Sannolikheten för att brådszkande uttryckningar/transporter ska hindras behöver ej vara särskilt stor då konsekvensen i ett värsta scenario kan bli fatal redan vid ett tillfälle.

Enligt miljöbalken ska hänsyn tas till miljön och människors hälsa, att avstängningen av vägen skapar otrygghet och i vissa fall oro anser vi vara en påverkan på människors hälsa som inte är obetydlig. Därmed ska även den saken prövas i ärendet.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

En förutsättning för den planerade gruvverksamheten är att en godtagbar lösning kan nås för avstängning av trafiken och vid behov framkomlighet för brådszkande transporter på väg E10 i samband med sprängning i dagbrottet. Detta behöver regleras i särskilda villkor för verksamheten.

Trafikverket

Gruvverksamheten medför sprängning som brytningsmetod. Säkerhetsavstånd vid sprängning i dagbrottet har beräknats till 800 meter från dagbrottets kant. Kortaste avståndet från planerad dagbrottskant till E10 är endast 300 meter. Det första året av produktion bedöms inte E10 att påverkas då sprängning sker utanför säkerhetsavståndet. Vid full produktion i dagbrottet kommer sprängning att ske 3-5 gånger per vecka och av dessa sprängningar kommer E10 att påverkas 1-4 gånger per vecka. Vid dessa tillfällen planeras sprängningarna i första hand att ske nattetid då trafikintensiteten är som lägst. För att klara säkerheten önskar bolaget att stänga E10 då sprängning sker inom säkerhetsavståndet. Den totala tiden för avstängning bedöms vara 10-20 minuter. Bolaget samråder med berörda myndigheter, bland annat med Trafikverket om lämpliga skyddsåtgärder (riktlinjer, säkerhetsrutiner etc.) i samband med eventuella stängningar.

Konsekvenserna för all annan trafik till följd av avstängning av E10 måste utredas och beskrivas för att en bedömning ska kunna göras av om riksintresset påtagligt påverkas. Tillståndsprövning för stängning av väg utförs av Länsstyrelsen.

Bolaget

När det gäller Kiruna kommun inställning noterar bolaget att det yrkas att det i villkor skall föreskrivas att bolaget "arbetar fram system eller (bolagets understrykning) förbifart som garanterar att utryckningsfordon, brådskaande sjukhustransporter och liknande inte hindras eller fördröjs vid sprängningar." Bolaget vill i denna del hänvisa till den redogörelse för planerade åtgärder och rutiner för att tillse att akuttransporter inte hindras vid sprängning som lämnades vid huvudförhandlingen och som enligt bolagets uppfattning visar att planerade avstängningar kan genomföras utan risk för sådana störningar för akuttransporter m.m. som måste undvikas. Bolaget vidhåller således att någon s.k. nödväg/förbifart inte erfordras.

Mark- och miljödomstolens skäl

Väg E10 är ett riksintresse för kommunikation och frågan som domstolen har att ta ställning till är hur mycket hinder i utnyttjande av vägen som kan ske med beaktande av 3 kap. 8 § miljöbalken, där det framgår att vägen ska skyddas mot åtgärder som försvårar utnyttjandet. Eftersom vården i Kiruna kommun under de senaste åren har blivit mer beroende av akuttransporter till Gällivare och Sunderbyn, samt att närmaste BB ligger i Gällivare och väg E10 är det enda vägalternativ som finns söderut tillkommer det vid villkorsregleringen även en bedömning mot hänsynsregeln enligt 2 kap. 3 § miljöbalken, där det framgår att den som bedriver en verksamhet ska utföra de skyddsåtgärder som behövs för att förhindra skada eller olägenhet för människors hälsa.

Enligt bolagets redovisning kommer väg E10 att ligga i säkerhetszonen för de sprängningar som utförs i den södra halvan av dagbrottet. Gränsen för säkerhetszonen når fram till den befintliga järnvägen. En förbifart kommer följaktligen att behöva förläggas söder om järnvägen med två passager över järnvägen för att dels

ligga utanför säkerhetszonen och därtill ha ett säkerhetsavstånd till järnvägen. Natura 2000-området Rautas har sin norra gräns strax söder väg E10 vilket medför att hela vägsträckningen hamnar inom det området.

Bolaget har redovisat att sprängningar kommer att ske 1 – 4 gånger i veckan och att tidpunkten för sprängningarna kommer att väljas mellan klockan 23 – 05 då trafikintensiteten är som lägst och med fasta tider för sprängning så långt det är möjligt. En avstängning kommer att vara mellan 10 – 20 minuter. När dagbrottet har nått ner till en viss nivå kan säkerhetszonen komma att förändras så att avstängningar av vägen ej längre behövs.

Bolaget har, i samarbete med SOS Alarm, tagit fram ett förslag till rutiner som ska gälla för att hantera avbrott i planerad sprängning i händelse av akuta transporter med utryckningsfordon samt privata sjuktransporter som är brådskande.

Bolaget har även redogjort för de informationsinsatser som bolaget avser att genomföra riktad till allmänheten och berörda parter.

Domstolen gör den samlade bedömningen att med de skyddsåtgärder, rutiner och informationsinsatser som bolaget har redovisat i frågan om hanteringen av avstängning av väg E10 i samband med sprängningar, är detta en mer rimlig lösning av frågan, än alternativet med anläggande av en förbifart. Alternativet med förbifart bedömer domstolen medföra orimliga kostnader och intrång i Natura 2000-område, som kan undvikas med det andra alternativet. Förutsättningarna för att de fastlagda rutinerna ska fungera, så att en planerad sprängning kan avbrytas med kort varsel för att en akuttransport ska kunna passera, bedömer domstolen vara goda.

Mot bakgrund härav reglerar domstolen tillståndet med villkor om skyddsåtgärder och rutiner vid sprängning.

RENNÄRINGEN**Länsstyrelsen**

Oavsett vilket lokaliseringsalternativ för gråbergssupplag som skulle komma ifråga bedömer länsstyrelsen att inverkan på rennäringen i området inte kan anses vara obetydlig. Det kan närmast vara fråga om påtagliga effekter under den tid på året som renar vistas i, eller passerar Mertainen. Länsstyrelsen har härvidlag beaktat såväl de direkta markanspråk som kommer i ifråga, som de direkta störningar i form av påtaglig neddamning och buller i samband med sprängning som också kommer att uppstå till följd av den sökta verksamheten.

En stor del av det renbetesområdet kommer knappast att klara den ackumulerade miljöpåverkan, däribland med avseende på nedfallande stoft, som området sammantaget kommer att utsättas för.

Vad beträffar den i området befintliga renflyttningsleden som är av riksintresse för rennäring, konstaterar länsstyrelsen att bolaget har förklarat sig berett att vidta åtgärder i syfte att säkerställa att leden även fortsättningsvis ska kunna vara ändamålsenlig och funktionell. Åtgärden består i att flyttleden justeras i viss utsträckning för att en så kallad ekodukt ska kunna anläggas med tillhörande anordningar. Länsstyrelsen bedömer att det för närvarande synes vara en lämplig åtgärd. Det är emellertid osäkert om den i sig kommer att vara tillräcklig med hänsyn till hur den sökta verksamheten kommer att utvecklas. Däribland med avseende på oförutsedda konsekvenser för rennäringen och då samråd med samebyarna alltjämt pågår.

Länsstyrelsen konstaterar att ett flertal frågor för närvarande är föremål för fortsatta samråd och diskussioner mellan bolaget och berörda samebyar. Länsstyrelsen bedömer därför att det är lämpligt att bolaget under en utredningstid närmare identifierar och utreder konsekvenserna för rennäringen i samråd med berörda samebyar och ger in en utredning för mark- och miljödomstolens prövning.

Länsstyrelsens utrednings- och villkorsförslag*Uppskjuten fråga – Rennäring*

10. Bolaget ska under en provotid, i samråd med berörda samebyar verksamma i Mertainenområdet, identifiera och utreda vilka ytterligare åtgärder eller försiktig-hetsmått som kan vidtas för att undvika, minimera, avhjälpa eller kompensera de negativa effekter som kan uppstå för rennäringen till följd av den planerade verksamheten.

Bolaget ska senast tre år efter att tillståndet har tagits i anspråk inge utredningen med förslag till slutliga villkor till mark- och miljödomstolen för prövning. Av bolagets utredning ska framgå vilka åtgärder bolaget avser att vidta och när, samt i förekommande fall en motivering till om någon av de identifierade och utredda åtgärderna är orimliga enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

Samebyarna

Gabna sameby uppger att det samverkansavtal som finns mellan samebyn och bolaget reglerar allt och att enighet har uppnåtts i de flesta fall. Samebyn motsätter sig att frågan om rennäring sätts på provotid. Under normala år strövar ca 3000 renar och under ca 180 dagar per år på bete. I snitt är det 4-6 vintergrupper som passerar förbi området. Samebyn framför dock behovet av att expertis utreder hur betesmarkerna kommer att påverkas av damning och luftföroreningar från gruvverksamheten.

Laevas sameby anser att frågan om rennäring ska sättas på provotid om tre år. Samebyn påtalar att det blir svårt att bedriva renskötsel i den omfattning som den bedrivs idag. Eftersom området är ovanför odlingsgränsen är det klassat som åretruntmarker. Vanligtvis är det samma antal vintergrupper som för Gabna sameby som passerar området.

Bolaget

Bolaget föreslår ett slutligt villkor som ålägger bolaget att efter samråd med Gabna och Laevas samebyar vidta skäligen åtgärder för att minimera de intrång som verk-

samheten kan innebära för renskötseln i området tillsammans med en delegering till tillsynsmyndigheten att besluta ytterligare åtgärder.

Att den ansökta verksamheten kommer att påverka förutsättningarna för renskötseln i området är otvistigt och bolaget är angeläget om att så långt möjligt minimera de negativa konsekvenserna för berörda samebyar. Bolaget har också, som framgår av ingivna handlingar, under projektets framväxt vidtagit åtgärder och anpassningar för att begränsa de negativa effekterna för renskötseln. Bolaget har idag en fungerande dialog med samebyarna vilken fortsättningsvis kommer att styras av ett huvudavtal mellan parterna. Avtalet innehåller även en generell reglering av bolagets ansvar för störningar och skador som bolagets verksamhet orsakar på rennärningen.

Mot denna bakgrund bedömer bolaget att skillnaden mellan bolagets och länsstyrelsens förslag till reglering av frågan är begränsad och att båda ger förutsättningar för ett effektivt tillvaratagande av rennäringens intressen. Bolaget anser dock att frågan kommer att vara viktig under projektets hela livstid och ifrågasätter därför lämpligheten i att reglera denna i form av en provotid vilket kan ge intryck av att frågan om åtgärder kan lösas under provotiden.

Bolaget vidhåller således att frågan bör regleras slutligt i kommande tillstånd med en föreskrift om samråd och åtgärder i kombination med en delegering till tillsynsmyndigheten att besluta om tillkommande skyddsåtgärder.

Mark- och miljödomstolens skäl

Gruvverksamheten kommer att medföra en negativ påverkan för renskötseln i området och konsekvenserna är i många avseenden belysta och åtgärder för att minimera intrången och olägenheterna är till vissa delar föreslagna och ska utföras, till exempel en viltpassage över väg E10 för flyttleden som Gabna sameby framförallt använder. Domstolen gör dock bedömningen, i likhet med länsstyrelsen, att en uppföljning av konsekvenserna och orsakssamband behöver klargöras under en provotid, så att åtgärder kan vidtas för att intrånget ska bli så litet som möjligt.

Samverkan med samebyarna under hela verksamhetens drifttid är en viktig förutsättning för hanteringen av denna fråga. Dock kan en provotidsutredning ge ytterligare åtgärdsförslag så att gruvverksamhetens påverkan på renskötseln minimeras. Bolagets samverkan med samebyarna och de avtal som upprättas anser domstolen inte ensamt kan utgöra prövningen av skyddsåtgärder för riksintresset rennäringen.

TRANSPORTER

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen bedömer att det bör finnas förutsättningar att transporterna av rågods från den sökta verksamheten kan genomföras såsom bolaget har redovisat. Det förutsätter emellertid att ett antal åtgärder vidtas. Det förutsätter även ett klargörande huruvida riksintresset utmed del av väg E10, närmare bestämt sträckan Pitkäjärvi – Svappavaara, påverkas.

Länsstyrelsen bedömer utifrån risken för och konsekvenserna av uppkomst av tidvis besvärande damning från rågods som transporteras med lastbil och eller tåg, och i avsaknad av en närmare beskrivning av det ovan nämnda, att miljöbalkens allmänna hänsynsregler, däribland försiktighetsprincipen, bör tillämpas. Det är i sammanhanget av betydelse att nämna att miljöbalkens allmänna hänsynsregler föreskriver förebyggande åtgärder och försiktighetsmått så snart det kan befaras att en viss åtgärd skulle kunna medföra påverkan eller olägenhet för människors hälsa och miljön.

Länsstyrelsen bedömer i fråga om transporter av rågods att det ovan nämnda bör tillämpas på sådant sätt att bolaget för det första ska täcka lastbilstransporterna (lasten) så att risken för damning från finkornigt rågods påtagligt minskar. Detta bör gälla så länge transporterna i allt väsentligt äger rum på allmän väg. För det andra bedömer länsstyrelsen att bolaget bör täcka järnvägstransporterna (lasten) så att risken för damning från finkornigt rågods påtagligt minskar, eller att bolaget på annat sätt kan redovisa annan åtgärd som säkerställer samma syfte.

En för länsstyrelsen annan viktig frågeställning att bevaka kopplad till transporterna med tunga fordon utmed allmän väg är risken för ökad och påtaglig nedsmutsning av väg och vägområde som kan drabba andra fordon och trafikanter. Omfattande nedsmutsning/damning kan också så småningom ackumuleras i betydande mängd i diken och spolas ut i närbelägna mindre vattendrag med olägenheter och skada för vattenlevande organismer som följd. Länsstyrelsen konstaterar att bolaget har uppgett att det finns risk för att rågodstransporterna kommer att damma. Bolaget har emellertid uppgett att det inte kommer att utgöra något problem för några boendemiljöer eftersom det endast finns ett fåtal hus utmed sträckan och att det finns trädridåer mellan vägen och fastigheterna. Länsstyrelsen delar bolagets bedömning i fråga om boendemiljöer. Däremot bedömer länsstyrelsen - i motsats till bolaget – att risken och konsekvenserna av nedsmutsning av väg E10 kan vara påtaglig.

Länsstyrelsens förslag till slutliga villkor

2. Rågodstransporter (lasten) med lastbil från verksamheten ska vara täckta för att motverka och minimera uppkomst av nedsmutsning och damning.
3. Rågodstransporter med järnväg (lasten) från verksamheten ska vara täckta för att motverka och minimera uppkomst av nedsmutsning och damning. Annan åtgärd kan komma i fråga som säkerställer samma syfte efter, redovisning till, och godkännande av länsstyrelsen.

I syfte att bedöma behovet av eventuella ytterligare föreskrifter bedömer länsstyrelsen att bolaget bör redovisa när en järnvägsförbindelse till/från verksamheten tidigast bedöms kunna verkställas och vad bolaget grundar en sådan bedömning på.

Trafikverket

E10 ingår i stamvägnätet och är ett riksintresse för kommunikationsanläggningar enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. E10 ingår också i den svenska delen av EU utpekade Trans-European Transport Network och är därmed av särskild internationell betydelse. E10 ingår i ett nät av vägar som har sådana speciella funktioner för

transportsystemet att anläggningen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av den.

Trafiken kommer enligt handlingarna att öka från ca 2480 fordon per dygn år 2010, varav 530 tunga fordon, till ca 4215 fordon per dygn år 2015, varav ca 1870 tunga fordon. Av dessa kommer bolaget fordon att utgöra omkring en tredjedel av den totala trafiken. Med dispens att köra 90 tons lastbilar räknar bolaget med att avsevärt minska transportererna från Mertainen. När det gäller dispenser har Trafikverket öppnat för trafikering med tyngre och längre fordon i vissa relationer. Trafikverkets inriktning är att långvariga dispenser kan ges där så är lämpligt ur tillgänglighets- skäl, miljöskäl samt trafiksäkerhetsskäl samt att alternativa lämpligare transport- möjligheter saknas. Trafikverkets bedömning är att lämplig järnvägsinfrastruktur finns parallellt med väg E10 och att en anslutning kan göras till gruvan utan orimliga kostnader och övriga negativa effekter. Därmed är inriktningen att Trafikverket är mycket restriktiva till att ge en långvarig dispens för Malmtransporterna på väg E10 mellan Mertainen och Svappavaara. Trafikverket utreder för närvarande möjligheten att möta anspråket från gruvnäringen och de ökade transportererna genom att hitta lösningar som främjar tillgängligheten, trafiksäkerheten och miljön. En vägplan har varit på samråd. Trafikverket har gentemot bolaget förmedlat sitt krav på planskild anslutning till E10.

Trafikverket förordar en järnvägslösning som en hållbar miljövänlig transport- lösning och för att lösa rådande osäkerheter om bolagets logistikval har Trafik- verket även lämnat förslag till hur en framtida järnvägsbro kan nyttjas för den initiala lastbilstrafik som är aktuell fram till dess att bolaget slutgiltigt valt strategi för sin transportlösning.

Bolaget

Täckta lastbils- och järnvägstransporter

Bolaget avser att använda täckta lastbilar för transporter till Svappavaara, detta i syfte att minimera risken för att material spiller ut på vägbanan och orsakar

stenscott och nedsmutsning. Däremot bedöms risken för dammspridning vara minimal, i första hand beroende på materialets storlek (upp till max 10 mm) och dess förhållandevis höga densitet. Bolaget har mot denna bakgrund inget att invända mot att kommande tillstånd förenas med villkor om täckta lastbilar.

Däremot motsätter sig bolaget krav på täckta järnvägsvagnar, i första hand på den grunden att materialet inte förväntas damma eller på annat spridas i omgivningen vid sådana transporter. Med avseende på risken för damning skiljer sig materialet inte på något avgörande sätt från de material som redan idag transporteras med öppna vagnar mellan och från bolagets verksamheter i Svappavaara, Kiruna och Malmberget. I sammanhanget finns anledning framhålla att materialet är avsevärt grövre än det material som transporteras från Northland Resources AB:s omlastningsterminal vid Pitkäjärvi (upp till max 10 mm jämfört med <0,1 mm). Den omständigheten att problem med damning eventuellt har förekommit vid transport av det senare materialet innebär således inte att det är motiverat att kräva täckta järnvägsvagnar vid transport av material från Mertainen.

Mark- och miljödomstolens skäl

Domstolen instämmer i länsstyrelsens och Trafikverkets bedömning att transporter av anrikningsrågods från gruvområdet av flera skäl bör ske på järnväg. Den driftplats som Trafikverket har behov av på sträckan norr om Svappavaara, har efter utredning föreslagits hamna i omedelbar närhet till gruvområdet Mertainen. Denna driftplats kommer att vara anlagd hösten 2015 enligt Trafikverkets planering och ger en mycket bra förutsättning till ett anslutningsspår fram till gruvområdet. Järnvägsprofilen från driftplatsen fram till kross- och sovringsplanen medför en naturlig anpassning av en bro över väg E10.

Ur energi- och miljösynpunkt samt för trafikbelastningen och säkerheten på väg E10 är en järnvägslösning att föredra. Domstolen väljer mot bakgrund härav att skjuta upp frågan om slutliga villkor för transporter och bolaget ska under tiden

utreda och redovisa kostnader och konsekvenser för en järnväglösning kontra vägalternativet.

ÖVRIGA DOMSKÄL

Tillstånd m.m.

Mark-och miljödomstolen finner att tillstånd kan ges till den sökta verksamhet och föreskriver slutliga villkor för utsläpp till luft, skyddsåtgärder vid sprängning, transporter, kontroll av verksamheten, efterbehandling och ekonomisk säkerhet. Vidare skjuter domstolen upp frågan om utsläpp till vatten, transporter av utvunnet material från gruvområdet och åtgärder för att minimera störningar för rennärningen i närområdet.

Allmänt villkor

Tillståndet bör förenas med ett så kallat allmänt villkor, varigenom bolaget åläggs att följa vad som i övrigt beskrivits i ansökan och som inte närmare regleras genom villkor i denna deldom.

Kontrollprogram

Kontrollprogram avseende driften av verksamheten regleras med ett särskilt villkor. Bolaget lämnade under huvudförhandlingen en redogörelse för det övergripande innehållet i kontrollprogrammet. Naturvårdsverket framförde att om förändringar i Natura 2000-området Rautas ska kunna detekteras så behövs ett kontrollprogram som hanterar de typiska växtarter som finns i de utpekade habitaterna och en inventering av nuvarande förhållandena behövs som jämförelsegrund. Bolaget betraktar uppföljningen av områden i Rautas som en del av bolagets åtaganden vad gäller de biologiska undersökningarna. I deldomen som mark- och miljödomstolen lämnade den 3 juli 2013 föreskrevs ett särskilt villkor avseende kontroll av påverkan inom Natura 2000-området där inventering och statuskontroll föreskrevs.

Efterbehandling och ekonomisk säkerhet

Efterbehandling av verksamheten kommer enligt bolaget att ske enligt den efterbehandlingsplan, som i konceptuell form har inlämnats med ansökan. I god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något

delområde ska bolaget lämna in förslag till efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Den ekonomiska säkerheten för fullgörande av den sammanlagda efterbehandlingen ska bolaget inge till domstolen för godkännande inom sex månader från det att lagakraftgående tillstånd till verksamheten föreligger.

Domstolen finner skäl att ge tillsynsmyndigheten delegation att successivt sänka säkerhetens storlek i takt med att efterbehandlingsåtgärder genomförs av bolaget. Säkerhetsbeloppet får dock inte sättas ner mer än att det motsvarar kostnaderna för återstående åtgärder.

Igångsättningstid

Bolaget har yrkat på en igångsättningstid enligt 22 kap. 25 § miljöbalken på fem år. Domstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning.

Verkställighetsförordnande

Domstolen anser inte att det finns skäl för ett verkställighetsförordnande eftersom deldomen från den 3 juli 2013 medgav förberedande arbeten som ännu ej har påbörjats. Yrkandet avslås.

Prövningsavgift

Genom ett beslut den 8 mars 2012 fastställde mark- och miljödomstolen en prövningsavgift på 140 000 kr enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Av 9 kap. 3 § nämnda förordning framgår att domstolen ska pröva avgiftens skälighet i samband med att handläggningen avslutas. Därvid ska särskilt beaktas prövningens omfattning. Med hänsyn till vad som förevarit i målet finner domstolen i detta fall inte skäl att sätta ned eller efterskänka den beslutade avgiften.

Delegering

Mark- och miljödomstolen finner skäl att i vissa frågor överlåta åt tillsynsmyndigheten att fastställa ytterligare villkor och föreskriva försiktighetsmått till följd av den verksamhet som omfattas av denna deldom.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 2014-01-02

Anders Alenskär

Henrik Bergström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Alenskär, ordförande, och tekniska rådet Henrik Bergström samt de särskilda ledamöterna Mats-Åke Bygde-
mark och Per Abenius.

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Anvisning för överklagande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens slutliga beslut eller dom ska göra detta skriftligen. Skrivelsen ska skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen, Svea hovrätt. Överklagandet prövas av Högsta domstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen inom fyra veckor från avgörandets datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i avgörandet.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta domstolen fordras att prövningstillstånd meddelas. Högsta domstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen, eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står Mark- och miljööverdomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta dom-

stolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. det avgörande som överklagas med angivande av Mark- och miljööverdomstolens avdelning samt datum för avgörandet och målnummer,
2. i vilken del överklagandet överklagas och den ändring i avgörandet som yrkas,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende Mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Ytterligare upplysningar lämnas av Mark- och miljööverdomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av avgörandet

Förenklad delgivning kan komma att användas i överinstans.

Ytterligare information finns att läsa på www.domstol.se